

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Första kammaren.

Nr 41.

Torsdagen den 2 juni e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Upplästes två till kammaren ankomna protokoll, så lydande:

År 1927 den 2 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksbanken ej mindre för valperioden 1927—1930 efter herrar V. L. Moll och R. E. Norberg, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1925—1928 efter hans excellens herr statsministern C. G. Ekman, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1927—1930:

herr Moll, Victor Ludvig, bankdirektör med 47 röster,
» Larsson, Viktor, överrevisor, ledamot av riksdagens andra
kammare » 47 »

för återstående del av valperioden 1925—1928:

» Widell, Jakob Ludvig, generalkrigskommissarie, ledamot
av riksdagens första kammare » 47 » ;

suppleanter:

för tiden från valet till dess nytt val under år 1928 försiggått:

herr Lambér, Charles Laurentius, verkställande styrelseleda-
mot vid riksbankens avdelningskontor i Örebro . . . med 47 röster,
» Björnsson, Johan Edvard, lektor, ledamot av riksdagens
första kammare » 46 »
» Nilsson, C. Petrus V., lantbrukare, ledamot av riksdagens
första kammare » 45 » .

Ernst Trygger.

Gustav Möller.

O. A. Ernþors.

Erik Bernström.

År 1927 den 2 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar H. S. Tamm och A. Anderson i Råstock, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda kontor, och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige
för valperioden 1927—1930:

herr Tamm, Henric Sebastian, verkställande direktör i Sveriges allmänna hypoteksbank	med 42 röster;
» Anderson, Anders, i Råstock, fångvårdsfullmäktig, ledamot av riksdagens andra kammare	» 42 » ;

suppleanter:

för tiden från valet till dess nytt val under år 1928 försiggått:

herr Hagman, Emil Oskar, byråassistent, ledamot av riksdagens andra kammare	med 43 röster,
» Johansson, Johan, i Kälkebo, hemmansägare, ledamot av riksdagens andra kammare	» 42 »
» von Stockenström, Bo Henrik, godsägare, ledamot av riksdagens första kammare	» 41 » .

Ernst Trygger.

Gustav Möller.

O. A. Ernfors.

Erik Bernström.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till de paragrafer, som därom borde intagas i riksdagsbeslutet.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 253, angående ändrade bestämmelser rörande ersättning till besiktningsmän vid under offentlig kontroll ställda slakterier;
- nr 254, angående åstadkommande av lättnad i villkoren för eldbegängelse; samt
- nr 255, angående ändringar i visst syfte i folkskolans undervisningsplan.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 5, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar och nr 114 med förslag till förordning om erkända sjukkassor m. m.; dels ock i ämnet väckta motioner;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial:

nr 3, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2 i anledning av dels

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk dels ock i ämnet väckta motioner; samt
nr 5, angående ersättning åt utskottets tjänstemän m. fl.; ävensom
andra särskilda utskottets memorial nr 6, angående ersättning åt dess tjänstemän m. fl.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att sammansätta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3 och 4 skulle sättas först bland en gång bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överenskommelse med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

Herr Winberg: Herr talman! Det första intryck jag fick, då jag genomläste finansministerns proposition i malmavtalsfrågan, var en bestämd undran, huruvida inte finansministern i den brådska som av allt att döma i alla fall varit rådande vid utarbetandet av detta förslag och de överläggningar som föregått detsamma, råkat glömma *vilken part han här närmast hade att företräda*. Nu har visserligen finansministern uttalat, att det icke rådde någon ovanlig brådska, men kvar stå dock en del fakta, som tala i detta avseende. Jag behöver inte uppehålla mig vid sådana saker som att man tydligen inte haft tid att ordentligt läsa korrektur, utan att man nu upptäcker korrekturfel i propositionen, att komma ha satts på fel plats, så att det står 24 miljoner i sället för 2,4 miljoner, ehuru väl detta ändå tyder på att det varit rätt så brådskande. Mera betyder, vilket redan varit omnämnt, att de officiella myndigheterna samtliga förklara, att den dem tillmätta tiden inte varit tillräcklig att ingående behandla frågan. Kommer så därtill att propositionen framlagts ganska sent till riksdagen och förekommer till behandling i kamrarna nu, när man allaredan står omedelbart inför uppbrott, då må man säga, att det kan väl dock ifrågasättas, om inte det i ett sådant fall ur alla synpunkter sett är klokast att icke fatta beslut av så vittgående beskaffenhet, som det kommer att innebära, vare sig man nu bifaller Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets.

Herr Nothin försäkrade visserligen och gick i borgen för, att finansministern väl tillvaratagit statens intressen, och jag tror att det var han som försäkrade, att både han och finansministern skulle vara mycket belättna, ifall de blivit ännu mer desavouerade än vad som har inträffat i och med utskottets förslag. För min del tycker jag att desavoueringen är alldeles tillräcklig, i varje fall vad herr Nothin beträffar, ty han har inte allenast blivit desavouerad i detta avseende, att utskottet inte kunnat gå med på Kungl. Maj:ts proposition, utan han står också ensam inom det parti, han företräder, vid ställningstagandet här i riksdagen. Såvitt jag förstår, och det har allaredan framhållits här, har regeringen låtit bibringa sig den uppfattningen, att det här skulle vara för svenska staten liksom för svenska intressen i allmänhet absolut nödvändigt, att man nu i all hast fick reviderat de avtal som äro gällande mellan staten och Grängesbergsbolaget rörande malmbrytningen uppe i Norrland. För min del tillåter jag mig nu att allt fortfarande ha den uppfattningen, att några som

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

helst avgörande eller bärande skäl för att en dylik brådska i fråga om att få ett nytt avtal till stånd, för närvarande icke föreligger. Det märkliga är, att när man läser motiveringen till Kungl. Maj:ts proposition, innehåller den, som redan är relaterat, att den tyska järnhanteringsens representanter erkänna, att de numera äro mera beroende av den svenska malmen än tidigare. Detta har föranlett dem att tillsammans med de svenska intressenterna hos regeringen begära nya bestämmelser, så att man från svensk sida kunna sluta långsiktiga avtal med de tyska köparna av vår malm. Ett dylikt erkännande av den svenska malmens betydelse för den tyska järnproduktionen skulle väl i varje fall sätta staten som den som i sista hand har det avgörande ordet i en betydligt starkare ställning beträffande sin motpart, än vad förut varit fallet. Men vad inträffar? Med utgångspunkt från denna motivering kommer man fram till ett avtalsförslag, däri man medger en utsträckt brytningsrätt av nära 1 miljon ton per år, förlänger tiden för staten att överhuvud taget kunna inlösa malmfyndigheterna däruppe i de lappländska malmfälten med tio år och där vidare staten får ikläda sig övertagandet av en del av bolagets skulder. Men denna ökade malmbrytning och den förlängda tid, inom vilken staten har möjlighet att inlösa malmfälten, medför icke en minskad inlösensumma, vilket det väl enligt vanlig logik egentligen borde leda till, utan den medför *en betydligt höjd inlösensumma*.

Om jag sedan uppehåller mig vid ett par andra mindre saker, som dock kunna vara av ganska stor betydelse, är det en, till exempel, som ger bolaget enligt detta förslag fullkomligt herravälde över styrelsen, där visserligen staten har hälften av representanterna och bolaget hälften, men där det är överlämnat åt bolaget att utse ordförande i denna styrelse. Finns det någon som helst rimlig anledning för staten att sätta sig i en sådan undantagsställning, så att den erkänner det enskilda intressets inflytande här såsom avgörande och dominerande?

Nu invänder man, att härefter skall detta inte betyda så mycket, ty hela avsikten med detta nya avtalsförslag är ju att bringa ur världen en hel del friktionsmöjligheter, som man talar om ha förekommit hittills, och av den anledningen menar man, att sedan nu avtalet kommit till stånd, skall det bli bara frid och harmoni, och då kan det ju vara av mindre betydelse, menar man, vem som har att tillsätta ordföranden i styrelsen. För min del anser jag att en sådan abderitisk anordning och ett sådant medgivande från statens sida borde vara tillräckligt skäl för riksdagen att avvisa ett förslag, som innehåller en dylik bestämmelse.

Frågar man sig nu, vilka *fördelar* förslaget innehåller gentemot alla dessa eftergifter: ökad brytningskvantitet, förlängd tid av tio år för statens rätt att inlösa företaget, iklädande av hälften av bolagets skulder, avstående från den fordran i fråga om frakttillägg, uppgående till 54 miljoner kronor, som man nu föreslår att man skall göra mot att staten får 20 miljoner på en gång, och vidare att de nuvarande frakttaxorna skola gälla för all framtid, förutom en del övriga detaljer, bland annat den att de enskilda aktieägarna skola utse ordförande i styrelsen, frågar man sig, säger jag, vad staten för sitt vidkommande erhåller i ersättning för alla dessa enligt min mening rent av uppseendeväckande eftergifter, som man här gått in på, så framhåller man ju att det bli betydligt ökade inkomster för staten. Finansministern räknar här med att under den första perioden skall det bli sammanlagt omkring 33 miljoner. Jag ha hört en talare här före middagen lägga ut den där saken också, men även finansministern erkände, att under vissa perioder av den tid, detta avtal skall avse, så skulle det ekonomiska utbytet för staten bli *sämre än enligt nu gällande bestämmelser*. I varje fall ligger ju frågan om utbytet mot den ökade brytningsrätten så till, att man å ena sidan påstår, att staten skulle få be

tala en 20—25 miljoner för att den lämnar denna ökade brytningsrätt, å andra sidan vill man göra gällande att staten skulle *tjäna* 8 miljoner kronor. Enligt utskottets förslag skulle det väl ungefärligen bli så, att staten varken behöver betala för att den lämnar en större brytningsrätt ej heller få någon nämnvärd del med utav den uppkomna förtjänsten, möjligen ett par tre miljoner kronor. Inför sådana fakta måste man verkligen fråga sig, vad det finns för tvingande skäl att gå med på en uppgörelse under sådana förhållanden. Visserligen är det sant, att hela historien om utnyttjande och exploaterande av våra rika malmfyndigheter i Norrland är ständigt upprepade bevis för hurusom det allmännas intresse har mer och mer åsidosatts för att det enskilda intresset skulle göra sig gällande. Det är inte bara detta nu föreliggande avtalsförslag, som i rätt stor utsträckning lämnat åsido statens verkliga intressen; det har förekommit förut, och vill man vara ärlig, måste man kanske erkänna, att det avtal, som i detta avseende, d. v. s. jämfört med vad som senare kommit till och det föreliggande avtalet, kanske bäst tillgodosåg statens intresse eller i varje fall minst premierade det enskilda intresset, var kanske det som ingicks första gången, 1907, under den dåvarande högerregeringen. När man här målar upp vilka faror det skulle medföra att avslå det nu föreliggande förslaget visavi malmbrytningen och vår ställning gentemot köparna av malmen, så får jag återupprepa vad jag sade förut, att allt detta är antaganden, som icke kunna till någon som helst evidens bevisas. Ingen skall inbilla mig, att tyskarna som äro så pass realitetsmänniskor och hava så väl reda på vad som är nödvändiga förutsättningar för att driva en industri, lämna åsido den högvärdiga svenska malmen och ge sig till att laborera med mera lågvärdig malm vid tillverkningen av sina järnprodukter, bara för att man inte här fått ett avtal, till alla delar sådant som man helst skulle önska, så mycket mer som det redan påvisats, att det föreligger intet hinder för malmbolaget att ingå ett avtal på längre sikt. Redan det nu gällande avtalets bestämmelser medge brytning av över 8 miljoner ton per år, och med de kvantiteter man har på lager, kan man under de närmaste åren mycket väl leverera 9 miljoner ton per år.

Jag förstår så ofantligt väl, hur själva upprinnelsen till denna fråga gått till. Det är inte någon ny företeelse, att de enskilda kapitalintressena i de olika länderna samarbete, och här har man haft ett samarbete mellan det tyska och det svenska storkapitalets intressen. Det sorgliga är att regeringen låtit dupera sig av detta, så att den med så oerhörd brådska forcerat ärendet och vill göra gällande, att det nu är en det svenska folkets angelägenhet att så fort som möjligt sluta detta avtal, som lämnar det enskilda profitintresset så oerhört ökade vinstmöjligheter utöver vad det redan haft och lämnar statens intresse i andra rummet och *vars huvuduppgift synes vara att borteliminera den sista illusionen av att det skulle ligga någon möjlighet i talet om att staten skulle komma att inom överskådlig tidrymd återerövra dessa malmfyndigheter*. Man börjar mer och mer göra gällande, att talet om att staten skulle inlösa dem är egentligen inte någonting att tro på. Man har således övergivit den ståndpunkten i verkligheten och börjat inrätta sig för att detta skall vara en privatdrift i fortsättningen, där staten endast som en andrarangsmedlem i den stora koalitionen får sig tillförsäkrad *en del* av de vinster, som uppstå genom denna malmexploatering. Det är ur den synpunkten, som det föreliggande förslaget är så mycket mer anmärkningsvärt. Nu är det ju så, att under nuvarande förhållanden är det privata kapitalet det allt dominerande, men det finns ingen anledning för svenska staten och dess lagstiftande församling att gå och undanrycka möjligheterna för staten att inom en något så när rimlig tidrymd ändå göra allvar av tanken på ett fullt övertagande och rationellt utnyttjande av dessa malmfyndigheter. Detta gör man emellertid, om man antar vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag.

*Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)*

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

Man har också framhållit, det sades av både finansministern och herr Nothin, att utgångsläget här var, särskilt från statens representanter i förhandlingarna, statens ombud, att man skulle få till stånd ett avtal efter andra linjer, d. v. s. ett avtal, där vardera parten skulle få lika rätt, ett slags hälftenbruk, och man tycks ha stirrat sig så blind på *den principiella innebörden* av denna linje, att man nära nog lämnade därhän, *under vilka villkor* man fick detta hälftenbruk till stånd.

Man säger att detta avtal kommer naturligtvis att bereda staten ofantligt mycket större inkomster, ty staten får nu hälften av den uppkomna vinsten i stället för endast en liten del. Ja, utan att ingå närmare därpå, tillåter jag mig att påpeka det något egendomliga förhållandet, att så länge man här hållit på att exploatera den i dagen liggande malmen, då det var mycket lätt att bryta, ha vi haft ett avtal, där staten inte fått hälften av förtjänsten, utan endast en liten del per ton bruten malm, men nu, då det blir svårare och man får ta upp problemet om djupbrytning, då skall man träffa ett avtal om hälftenbruk. Dels menar man nog från de enskilda aktionärernas sida, att det blir en massa utgifter, som man måste göra, när man börjar med djupbrytning, och dels undrar jag, om inte dessa enskilda aktionärer tycka att då man inte längre kan skumma på ytan, kan det vara lika fördelaktigt att ha avtal, baserat på hälftenbruk, då de under den mest gynnsamma perioden fått skumma av grädden och stoppa på sig behållningen, medan staten bara fått en liten del. Jag tycker detta är en händelse, som ser ut som en tanke.

Nu säger man, att det är från *staten*, som detta förslag gått ut, och jag tror det är sant, men det skulle inte förvånat mig, om det varit från motsatta partens sida, som man nu ville ha en dylik omläggning till stånd.

Det är också en punkt i de nuvarande avtalsbestämmelserna som jag här vill beröra något litet. Det är fråga om frakttaxorna. Jag nämnde, att förslaget innehåller, att de frakttillägg, som bolaget nu häftar i skuld för och varom process pågår — det gäller, om jag minns rätt, omkring 54 miljoner — skulle avskrivnas, och staten skulle få 20 miljoner, och så skulle det enligt förslaget fastslås, att nuvarande taxor, som redan gällt i 20 år, skulle tillämpas för all framtid, såvitt jag förstår.

Nu förklarade herr Nothin, att även med denna bestämmelse kommer riksgränsbanan att bli en av de mest räntabla delar, som statsbanenätet kan uppvisa. Innan jag går in på detta, skall jag emellertid något beröra den sidan av saken, som redan har berörts här i dag, och det är den möjlighet, som staten har genom att inte frakttaxorna äro på förhand fastställda för oöverskådlig tid framåt, att därest det behöves, utnyttja detta vapen för att få den andra parten att lojalt uppfylla sina förpliktelser enligt avtalet. Den möjligheten förefinnes alltid, så länge inte frakttaxorna äro fastslagna. Nu borttar man den möjligheten, samtidigt som man överlämnar åt de enskilda aktieägarna att tillsätta ordföranden i styrelsen, och staten kommer alltså att i båda dessa avseenden stå utan möjlighet att komma till rätta med sin motpart, därest denna skulle på oriktigt sätt vilja utnyttja sin ställning. Den sidan av saken är visst inte alldeles utan betydelse, ty även om man har det mest obegränsade förtroende för lojaliteten och uppriktigheten hos det enskilda kapitalets representanter, synes det mig, att erfarenheten och klokheten alltid skulle bjuda, att man även räknar med möjligheten att hava något tryck att taga till, därest det skulle visa sig, att denna lojalitet inte är så överväldigande, som man talar om.

Beträffande frakttaxorna vill jag mot herr Nothins uttalande om att även vid fastställande av nuvarande taxa skulle riksgränsbanan bli en av våra mest räntabla, även säga, att det kan varken herr Nothin eller jag i detta ögonblick avgöra, därför att vi vet inte vilka frakttaxor som komma att få fast-

ställas om tio eller femton år för järnvägsdriften i allmänhet, och därest taxorna i allmänhet skulle höjas, varom redan föreligger förslag, är det självklart, att inte riksgränsbanan kan komma att bli en av våra mest räntabla banor. Jag förstår att han därmed alluderar på att hur det än kommer att ställa sig med den rent affärsmässiga driften, har bolaget förbundit sig att garantera en räntabilitet av 5 procent av det i järnvägen nedlagda kapitalet. Så tillvida är naturligtvis järnvägens räntabilitet säkerställd, men jag måste understryka, vad järnvägsstyrelsen i sitt utlåtande här framhåller, och det är den omständigheten, att vid sidan av denna enda bandel uppe i Norrland, som egentligen kan sägas förränta sitt kapital och gå något så när affärsmässigt, ha vi ju en massa järnvägar, som gått under beteckningen kulturbanor, tillkomna utan egentlig tanke på att de skulle förränta sig och som varje år lämna underskott på driften. Är det då någon orimlighet, om man i ett sådant läge räknar med att en järnvägslinje som har en sådan ensartad och kolossal trafik och där taxorna äro så ovanligt låga som för närvarande skulle kunna bära något högre taxor, på det att överskottet till någon del skulle täcka det stora underskott, som uppkommer på de övriga norrländska järnvägarna? Det förefaller mig som om detta vore en synnerligen rimlig begäran. Den möjligheten har man emellertid alldeles avkopplat, och då utskottet här är inne på samma väg, som jag vill minnas statskontoret är inne på, att en del av de medel, som nu skulle tillföras staten genom det nya avtalet, skulle avsättas på något sätt eller överföras till statens järnvägar för att täcka en del utav vad som annars skulle ansetts skäligt att uttaga genom frakter på denna järnväg, så kunde det visserligen vara en nödfallsåtgärd, som man kunde vidtaga för att därigenom söka rätta till det hela, men det finns fortfarande ingen anledning att på detta sätt premiera en part, sådan som malmbolaget där uppe i Norrland, som i fråga om järnvägsfrakter i alla fall har så betydligt lägre taxor än övriga, som frakta på järnväg här i detta land, att det kan vara skäl i att man skulle utjämna denna skillnad i stället för att fastlåsa den för en tid av 20 år, som utskottet begränsat det till, eller för all framtid, som det skulle vara enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Det skulle finnas en massa saker här att anföra, om man ville gå in på detaljerna, men jag förstår att i närvarande stund tjänar det inte mycket till att tala om saken. Det är en gammal erfarenhet, att man klubbar igenom förslag av den mest vittgående natur vid sådana tillfällen, då de ärade lagstiftarna bara vänta på att få fara hem. Då kan man knappast vänta, att ärendena skola få den grundliga behandling som de voro förtjänta av.

Man har här talat om vilka väldiga kvantiteter malm, man här har, och hur många hundra år det skulle räcka, innan de bleve exploaterade, och man ifrågasätter, huruvida det inte skulle vara oklok politik från svenska statens sida, om man hölle igen och inte bröte så stor kvantitet som är föreslagen, därför att man aldrig vet, hur det kan ställa sig i framtiden.

Därför skulle jag till detta vilja säga, att det är lika stor anledning, att herrarna taga sig en allvarlig betänketid, innan ni gå att på detta sätt till den enskilda företagsamheten definitivt överlämna vad som är den svenska statens och det svenska folkets naturrikedom, för vars förvaltning och skötsel ni äro ansvariga ej blott inför nuvarande släkten, utan även inför kommande.

Det kan synas, som om det vore en bra affär att göra detta. Staten får så och så många miljoner kronor. Men, mina herrar, om man härigenom avkopplar statens ställning såsom den, som i sista hand har att bestämma över denna nationalförmögenhet, kan den icke återtagas, när den en gång är bortskänkt. Det svenska folket har en alltför dyrköpt erfarenhet av, hurusom Kungl. Maj:t och riksdagen hava i många hänsenden förfarit med svenska folkets gemensamma egendom. Det vore då hög tid, att man började att i detta avseende

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

litet mera se på statens verkliga intresse än man gör. Jag förstår, att ett parti som t. ex. högerpartiet med något vackert undantag resonerar som så, att det privata kapitalet och den privata företagsamheten äro så viktiga företeelser, att deras intressen böra tillgodoses. Man tröstar sig naturligtvis med att samtidigt tillgodose även statens intressen. Jag kan möjligen också förstå, att de båda regeringspartierna resignera i frågans nuvarande läge och anse, att de icke kunna desavuera regeringen mera, än de redan gjort genom utskottsutlåtandets formulering. Ja, mina herrar, det är sådana offer man måste göra, när man skall hava äran och glädjen att vara regeringsparti. Men dessutom är det ju möjligt, att deras uppfattning rörande statens verkliga ställning gentemot det privata intresset sammanfaller med det partis, som jag förut nämnde.

Däremot synes det mig mycket svårare för dem, som anses representera den svenska bondeklassen, att vara med om att på detta sätt tillgodose det privata intresset och, märk väl, ej blott det inhemska, det svenska privata intresset, utan till en stor del ett utländskt intresse. Det förefaller mig, säger jag, vara svårare för dessa representanter att övertyga sina respektive kommittenter, att detta skett i svenska statens intresse — detta särskilt av den anledningen, att det är så gott som praktiskt taget omöjligt att tala om någon möjlighet att återtaga dessa malmfyndigheter, men även på grund av att man har lämnat större brytningsrätt, förlängd tid, inom vilken man åtminstone teoretiskt kunde tala om en inlösningsrätt, med flera sådana eftergifter. Och man har satt in lösningssumman för staten, om det nu överhuvud taget kan komma i fråga någon inlösen, betydligt högre än den varit. I gengäld hava vi visserligen fått en förespegling, att under den närmaste perioden få några tiotal miljoner kronor mer i statens kassa, men för längre sikt vet man icke, hur det kommer att ställa sig. Det går visserligen att i våra dagar övertyga folk om snart sagt vad som helst, men nog förefaller det mig omöjligt att på allvar göra gällande, att man med ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag — ja, jag kan lämna det, ty det finnes ingen som håller på det längre — men till och med genom bifall till utskottets förslag kan resa hem i pingst och säga: nu hava vi verkligen tillvaratagit svenska folkets intressen!

Den enda trösten är, att även om man i dag inte räknar med den möjligheten, att staten om 20 år skall kunna återtaga dessa naturrikedomar, har man dock den trösten, att det kan hända mycket på 20 år, och det kan hända så mycket att det inte bara är möjligt, utan någonting som svenska folket utan vidare kommer att praktisera. Även om man i sista hand griper till en sådan tröstegrund, anser jag i varje fall, att det icke finnes några skäl att här vidtaga en sådan disposition, som här föreslagits. Jag anser att själva utgångspunkten är felaktig så tillvida, som att det icke skall gå att inbilla någon förständig människa, att vi löpa någon risk för att inte få avnämare för vår svenska järnmalm, därest inte i all hast nytt avtal träffas efter helt andra linjer än förut, ett avtal, där statens intressen inte tillnärmelsevis blivit tillgodosedda på ett sådant sätt som i det gamla avtalet. Utgångspunkten är som sagt felaktig, och vid sådant förhållande är det inga skäl att forcera fram frågan till ett sådant avgörande, som man här vill.

Vid sådant förhållande tillåter jag mig, herr talman, hemställa om avslag på såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition, vilket i detta fall innebär bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nilsson, Petrus: Herr talman! Det är inte så lång tid sedan, den kungl. propositionen rörande malmavtalet kom på kamrarnas bord och utskottsutlåtandet har blott förelegat ett par dagar. Bland den mängd stora och små ärenden, som nu i riksdagens sista timme skall behandlas, har det varit svårt för de enskilda riksdagsmännen att få tillräckligt med tid att sätta sig in i denna om-

fattande och stora fråga. Även om så inte varit avsikten, framträder lätt ett sken utav, att den forcerats fram. Och med hänsyn till den tendentiösa argumentering med siffror och dylikt, som under sista tiden förekommit i den ledande borgerliga pressen, kan man knappast frigöra sig från den uppfattningen, att man sökt driva igenom densamma. Icke minst lantmännen, bondeförbundet, har man från det hållet i något överlägsna vändningar ofta med pekpinnen givit anvisningar. Man har visat intresse av den beskaffenhet, som jag tror ej gagnar frågans lösning. Jag anser, att det för sakens skull hade varit bättre, att man sökt objektivt upplägga problemet för att därigenom bidra till att giva större möjlighet att bedöma detsamma icke minst med hänsyn till den betydelse ett nu fattat beslut kan få för framtiden och som varje folkrepresentant måste känna ansvaret inför! Ty jag anser, att denna fråga nationalekonomiskt sett är av så stor betydelse, att jag icke vill tro, att några politiska synpunkter få öva inflytande vid sakens avgörande.

Jag har också sökt, herr talman, se denna fråga från nationalekonomisk synpunkt samt naturligtvis även från statliga och privatekonomiska synpunkter. Vad den förra beträffar, tror jag, att tiden nu är inne, att vi böra öka vår malmbrytning i de norrländska malmfälten. Detta skulle ju kunna tillföra den svenska nationen en ökad inkomst på 30—40 miljoner kronor om året, som sedan kommer ut i den allmänna rörelsen, giver ökat arbete och bidrager till att höja välståndet. Även staten skulle få en stor andel i den vinst, som uppstår genom den ökade malmbrytningen. Under sådana förhållanden anser jag, herr Winberg, att hur vi än söka bedöma denna fråga, skulle det vara till gagn för svenska folket, såväl för arbetarna som även för lantmännen om vi tillgodogöra oss den merinkomst, som under nuvarande förhållanden är möjlig. I annat fall kanske vi försitta våra fatalier. Man är ju inte säker på, att denna möjlighet står till buds i framtiden, och från denna synpunkt får jag för min del säga, att jag vill stödja det nu föreliggande avtalsförslaget.

Då återstår naturligtvis den andra frågan: huru bör driften ordnas? Jag tror för min del inte, att det sker på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt genom statsdrift. Har jag den uppfattningen, anser jag det icke lämpligt att staten bör inlösa dessa malmfält år 1937, utan att driften såsom hittills bör ske privatekonomiskt. När så är förhållandet, bör man naturligtvis inrätta sig här-efter. Man bör vidtaga sina åtgärder på en längre sikt med hänsyn till framtiden, utan att därmed skada statens framtida intressen beträffande malmbrytningen.

Därvid bör i första hand tillses att icke malmtillgångarna allt för fort exploateras. Men då malmtillgångarna i norrländska malmfälten äro så stora, att de komma att räcka i en så lång framtid, att vi icke nu kunna bedöma, i vad mån malmen kommer att bli lika begärlig som nu eller om den kommer att behövas i samma utsträckning, så torde icke av den anledningen brytningen behöva begränsas. Om alltså här ses till, att dessa värden icke få förskingras, böra de å andra sidan tillgodogöras i den utsträckning, som under nuvarande förhållanden kan anses klokt. Jag anser icke, att Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende går för långt, utan jag tror, att det i det fallet är lämpligt avvägt.

Återstår så frågan, huruvida statens intressen äro tillräckligt tillvaratagna i det föreliggande avtalet. Ja, det är ju mycket svårt att bedöma, ty denna fråga har så många obekanta faktorer, såsom t. ex. kommande valutaförhållanden, malmpriser i framtiden, fraktkostnader och arbetslöner m. m. Därför kan man naturligtvis inte bedöma dessa förhållanden för en alltför avlägsen framtid, utan man får nöja sig med att bedöma dem för de närmaste tiotal åren. Man kan ju lättare göra detta, om man blickar något tillbaka på de förändringar, som ägt rum under de senast gångna tio åren. Har man denna bakgrund,

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

kanske det är lättare att bedöma den närmast liggande framtiden, så att man kan få någon utgångspunkt. Då får jag säga, att just i detta avseende har man ju nu begränsat avtalet till år 1947, då staten, om den skulle finna det vara med sina intressen förenligt, skulle hava möjlighet att på grund av andra förhållanden återigen kunna få tillfälle att pröva, huruvida den då vill inlösa malmfälten. Likaså får man då pröva fraktsatserna jämte en del andra förhållanden.

Inom utskottet har i dessa avseenden jämte en del andra vidtagits åtskilliga förbättringar, som jag anser vara av betydande värde för staten. I övrigt måste man lita till de personer, som varit statens ombud vid uppgörandet av det nya avtalet. Även om det finnes en del obekanta faktorer bör detta ej driva tveksamheten så långt att man ej vågar gå in för ett avtal. Detta är, herr talman, anledningen till att jag icke ansett mig kunna gå emot föreliggande förslag.

Jag skall icke gå in på några siffror. Även om det synes ligga åtskilligt berättigande i den kritik, som herr Stendahl i dag framförde, så beror det naturligtvis på, huru siffrorna i det rika siffermateriel, som åtföljt propositionen, användas. De kunna nyttjas på olika sätt.

Såsom frågan nu ligger, vill jag således biträda densamma, ehuru väl jag vill säga, att det nog hade varit önskvärt, om längre tid stått till buds och om det icke hade varit en så jäktande brådska som under dessa veckor vid prövningen av denna omfattande fråga med dess många detaljbestämmelser.

Jag skall alltså, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kobb: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke gå in på alla de argument för och emot förslaget, som föreligga från statsutskottet i allmänhet, utan jag vill blott sysselsätta mig med den kritik, som framförts såväl i reservationen som i herr Stendahls anförande här i dag gentemot de beräkningar, som legat till grund såväl för propositionen som för de ändringar, som vidtagits av statsutskottet.

Det är ju klart, att när man skall bedöma värdet av ett sådant avtal, är det alldeles nödvändigt, att man såvitt möjligt försöker att skaffa sig antagliga uppgifter om de malmpriser, som vid en viss tidpunkt kunna anses vara de riktiga, att man jämför de angivna siffrorna med varandra, då dessa såväl inkomst- som utgiftsposter i en lång rad icke infalla vid samma tider utan vid olika tillfällen. Man måste sålunda, såsom sakkunniga gjorde, beräkna deras värde vid en viss tidpunkt, och det är den 1 oktober 1927.

Herr Stendahl gjorde först anmärkningar mot de priser, som sakkunniga åsatt malmen vid olika tidpunkter. Det är ju klart, att för den, som icke är insatt i malmpriserna, är det alldeles omöjligt att hava en egen uppfattning om den saken, utan man får nöja sig med de uppgifter, man här får. Det förefaller mig emellertid, som om kammaren hade större anledning att förlita sig på de siffror, som presenteras i de sakkunnigas beräkningar i samråd med statens ombud i bolagets styrelse, än de siffror, som framlagts av herr Stendahl.

Om vi sålunda utgå från de siffror på malmpriser, som angivits av sakkunniga, skola vi gå över till beräkningarna. Där har herr Stendahl gjort en del anmärkningar. Dels har han anmärkt, att sakkunniga utsträckt beräkningen över en mycket lång tidrymd, nämligen ända till år 2007. Ja, man kan vara av olika mening, om detta varit lämpligt eller icke. Anledningen till detta förmodar jag vara, att man ville hava bättre jämförelse med, huru ställningen skulle bliva vid hälftenbruk. Men låt oss följa herr Stendahl i hans anmärkningar och skära av de sista 40 åren. Man följer icke räkningen längre än till 1967, och den tid, som följer därefter, bryr man sig icke om.

Ser man då på siffrorna, kommer det att vara en förändring i statens vinstandel. Om herrarna se efter på de siffror, som finnas i tabellerna på sid. 51 och 52 i statsutskottets utlåtande, där vi hava beräkningar för båda alternativen med inlösen år 1936 och med inlösen 1947, ser man, att för de sista åren får man enligt alternativ II ett diskonterat slutvärde på statens inkomst av malmen till 79.9 miljoner kronor, och i alternativ III av 74.9 miljoner. Där är således en skillnad av 5 miljoner kronor. Dessa 5 miljoner kronor komma således att minska på summan för alternativ II och däremot kommer det att något öka förhållandet mellan dessa båda summor. Det blir 5 miljoners skillnad, tydligen till fördel för staten.

Nu har herr Stendahl framställt en del andra anmärkningar och därvid talat om diverse faktorer, vilka alla tendera till att minska statens vinst. Jag skall inte närmare gå in på detta, utan för ett ögonblick antaga, att även här herr Stendahl har fullkomligt rätt. Då blir ju summan av den minskning, han beräknat, 13 miljoner kronor. Men om vi göra som han vill och avsluta räkningen år 1967, är det ju en vinst till statens favör på 5 miljoner kronor, och då återstå 8 miljoner kronor. Jag vill då påpeka, att det finns en annan vinstkälla, som icke är upptagen i den ursprungliga beräkningen, nämligen den vinst staten gör på skatten från aktieägarna. Denna är av sakkunniga beräknad att utgöra 8 miljoner kronor. Jag har sett deras beräkning, och jag tror den är i underkant. Läger man tillsammans dessa 5 och 8 miljoner, får man de 13 miljoner kronor, som utgöra de osäkerhetsmoment, om vilka herr Stendahl talade. Herr Stendahls anmärkning försvinner således, och ställningen blir alldeles densamma, som den angivits av sakkunniga.

Vidare anförde herr Stendahl, att Grängesbergsbolaget genom överenskommelsen får bryta större mängd malm i Grängesberg. d. v. s. i egna gruvor. Ja, det är fullkomligt riktigt, och detta är naturligtvis en fördel för bolaget, men icke är det någon förlust för staten, att Grängesbergsbolaget får bryta malm i sina egna gruvor. I jämförandet av hur stor del staten har av vinsten uppe i Luossavaara, Kiirunavaara och Gällivare har denna summa av 15 miljoner kronor som vinst för Grängesbergsbolaget ingenting att betyda. Vidare kan man ju säga, att dessa 15 miljoner kronor icke tillfalla Grängesbergsbolaget självt. Aktieägarna skola betala skatt för dem, och jag tror, att man måste draga ifrån denna inkomst ett belopp av åtminstone 1 1/2 à 2 miljoner kronor.

Man ser vidare, att den av sakkunniga ursprungligen beräknade statens vinst på differensen mellan avtalet enligt alternativ II och III, d. v. s. inlösen 1937 och inlösen 1947, nämligen 8 miljoner kronor, kvarstå oförändrad. Detta är den första uppgiften, som är avgiven av sakkunniga, och proportionen till bolagets vinst står kvar. Men nu har statsutskottet ändrat propositionen, och man har beräknat, vad denna ändring skulle kunna åstadkomma. Ja, den åstadkommer, såsom herrarna se i utskottets utlåtande, 21 miljoner kronor. Då komma ju således siffrorna att bli andra än i sakkunnigas ursprungliga beräkning av den vinst, som är skillnaden mellan alternativen II och III, av 64 miljoner kronor så fördelad, att 8 miljoner kronor gå till staten och 56 miljoner kronor till Grängesbergsbolaget. Läger man nu till 21 miljoner kronor för statens del, skall man ju draga ifrån dessa 21 miljoner kronor från bolagets andel och då har man siffrorna 29 och 35 miljoner kronor, d. v. s. en fördelning av vinsten, som är tämligen lika.

Sakkunniga hava emellertid påpekat, att det är en del andra uppgivna omständigheter, som kunna inverka. Herr Stendahl har endast påpekat sådant, som inverkar till statens nackdel. Sakkunniga påvisa i själva verket sådana moment, som kunna inverka till statens fördel. De hava beräknat, att dessa

*Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)*

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

skulle göra ej mindre än 29 miljoner kronor, som sålunda kommer till fördel för staten. Det blir följaktligen en fullkomlig omkastning av de siffror, som reservanterna ange på sid. 68 i sitt utlåtande, när de säga att av merinsten vid en jämförelse mellan de båda alternativen II och III skulle en åttondel tillfalla staten och sju åttondelar bolaget. Det blir tvärtom. Reservanterna ha sålunda fullkomligt rätt i vad de säga om fördelningen, men det är endast den skillnaden, att det sannolikt blir staten, som tar den stora delen av vinsten och bolaget, som får den mindre. Naturligtvis kommer därtill på bolaget, såsom herr Stendahl sade, dessa 15 miljoner kronor, Grängesberg. Det har jag emellertid icke haft tillfälle att kontrollera.

Jag vill vidare endast säga ett ord beträffande det sätt, på vilket beräkningarna gjorts i reservanternas utlåtande. Reservanterna säga beträffande alternativen II och III följande: »Enligt dessa alternativ skulle staten för hela den beräknade perioden av 80 år erhålla omkring 300 miljoner kronor mindre efter det nya avtalet än efter det gamla.»

Ja, det låter ju mycket storartat med en förlust för staten på 300 miljoner kronor, men att endast komma fram med denna totalsumma naken, och icke alls tala om vid vilka olika tidpunkter summorna skola infalla, kan ju icke vara riktigt. Det synes mig, att det ligger politisk aritmetik i detta. Ser man nämligen efter huru siffrorna ställa sig — de korrigerade siffrorna, ty reservanterna vända sig mot den kungl. propositionen och icke emot den slutliga form, som statsutskottet givit åt densamma — så finner man, att skillnaden visserligen blir brutto ungefär 300 miljoner, men undersöker man de diskonterade siffrorna, icke på hela vinsten utan frånsett skatt, finner man, att det i denna stund blir ungefärligen 13.5 miljoner i diskonterad vinst. Det är sålunda, om man ser saken enkelt, alltför enkelt, och utan att göra någon ränteberäkning, en 300-miljoners förlust, men beräknar man förhållandet fullt korrekt, enligt de grunder, som skola tillämpas vid dylika beräkningar, kommer man till en diskonterad vinst på 13.5 miljoner.

Jag skall icke vidare upptaga kammarens tid. Jag skall endast nöja mig med att ansluta mig till dem, som yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindhagen**: Jag skall be att få börja med den anmärkningen, att den stora allmänheten icke mycket vet, varom vi här tvista, och vad innebörden i den stora striden egentligen är. Vi diskutera nämligen här icke några grundsatser, och det är endast grundsatser, som allmänheten förstår, och det är endast grundsatser, som kunna föra en fråga framåt till en fruktbar lösning.

Jag har begärt ordet närmast därför, att jag är den kanske ende i riksdagen, som var med i andra kammaren då striderna om tillgodogörandet av de stora malmfälten började i den kammaren, i vilken tyngdpunkten då låg vid de politiska avgörandena, vilket det knappast gör numera. Det kan vara nyttigt för den nuvarande generationen att veta, vad den föregående generationen tillkämpade sig och väntade sig av sina bemödanden, och det är av intresse för mig att försöka orientera mig, då jag står inför de oförmodade tilldragelser, som nu äga rum, fjärran från våra förhoppningar i gången tid.

Det förhåller sig nämligen så, att staten kom så i efterhand vid sina bemödanden att i detta avseende tillvarataga sina intressen, att den icke ens hade jordägareandel i de fyndigheter, som funnos på dess egen mark. Det var först år 1889, som staten tillförsäkrade sig sådan jordägareandel, och kort förut hade de ifrågavarande på kronans mark befintliga stora fyndigheterna inmutats av enskilda. Det gällde, när man väl vaknat upp och fått klart för sig vilka oanade värden, som lågo dolda i jorden, att sörja för att denna stora rikedom, som i själva verket var svenska folkets, även skulle komma folket i tillbörlig omfattning till godo. Då först började man att reflektera, och kampen kom då

till en början att stå om, vem som skulle bygga en bärkraftig bana till dessa trakter, sedan det engelska bolaget misslyckats. Malmfyndigheterna hade nämligen icke alls skapats av inmutarna och de hade inget praktiskt värde utan en järnväg.

*Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)*

Avgörandet under de tilldragelser, som då ägde rum, och som i högsta grad ha prejudicerat svenska folkets rätt, låg i en s. k. stark ministärs hand, nämligen den Boströmska ministärens. Boström ville helst, att enskilda skulle bygga banan, och han ville under inga förhållanden tillåta, att staten förvärvade äganderätten till fyndigheterna. Emellertid voro meningarna i landet delade, och 1897, min första riksdag förresten, remitterade regeringen frågan till riksdagen och sade: vissa grunder tala för att enskilda få bygga, andra måhända tala för att staten får bygga. Var god och säg vad ni tycker! Man visste, att regeringen själv höll på det enskilda initiativet, och regeringen uppträdde icke heller vid detta viktiga avgörande en enda gång under debatten i riksdagen. Däremot fördes det enskilda intressets talan av en del framstående män, främst landshövding Husberg samt bondeståndets vice talman Danielsson. Herr Petrus Nilsson började nyss sitt anförande med att säga något som kort och gott betydde, att »vi bönder bli alltid lurade». Det bli vi andra nu också. Då bönderna emellertid icke våga taga på sitt ansvar att icke bli lurade, tillstyrkte han utskottets förslag. År 1897 var det så, att böndernas vice talman i andra kammaren gick i spetsen för att lura bönderna, och låta enskilda lägga sig till med dessa härligheter.

Emellertid följde vi menige inte alls våra ledare. Vi voro ännu icke så fördärvade av partiparlamentarismen, att vi inte kunde tänka själva. Detta gjorde, att från de djupa leden uppstod en allmän opposition mot regeringens och de höga herrarnas hemliga förehavanden, och det slutade med att riksdagen med andra kammaren i spetsen uttalade sig för att staten skulle bygga banan.

När jag här hörde herr Asplund tala om de miljarder, som nu skulle vinnas eller förloras, och även hörde finansministern i en passus tala om dessa miljoner, »eller kanske vi kunna säga miljarder», som nu ligga dolda, kommer jag ihåg att även jag förenämnda år uppträdde — jag tror det var mitt andra anförande i riksdagen — och frammanade Gustav Vasas spökelse. Jag tillät mig då lägga i hans mund det yttrandet, att de enskilda skulle ha en full och riklig ersättning för sin kapitalinsats och sitt arbete, »men alla dessa över-skjutande miljoner, som med tiden varda miljarder, skulle samt och synnerligen rulla in i det svenska folkets skattkammare».

Detta var alltså 1897. Följande år, 1898, avlämnades en proposition, som gick ut på att staten skulle bygga banan. Även då tvistades det, men det blev i alla fall beslutat, att så skulle ske. Sedan vidtog en ständig kamp under tio år, tills slutligen den stora kompromissen år 1907 blev avslutad.

År 1903 försökte Boström fullfölja sin grundsats genom att, i stället för att söka för statens räkning förvärva gruvfyndigheterna, framlägga för riksdagen en proposition om, att staten skulle bevilja ett lån åt bolaget på 20 miljoner kronor, för att detta skulle bli i tillfälle att utvidga sin verksamhet. Denna proposition avstyrktes av statsutskottet och föll i riksdagen. Detta ville man dock icke vara med om.

Emellertid hade riksdagens motstånd och betänkligheter gjort, att de enskilda aktieägarna började känna olust. De anade, att det kanske skulle vara bäst att draga sig ur spelet. Trafikbolaget hade då köpt malmaktierna i Kiruna och Gellivare, och några av oss riksdagsmän fingo veta, att bolaget var villigt att sälja dessa till staten för precis samma pris, som de köpt dem av den förre innehavaren — en spottstyver i förhållande till de summor, med vilka vi nu röra oss. Men regeringen, som också stöttes på, ville icke veta av inköp. Den ville icke godkänna principen, att staten skulle förvärva fyndigheterna.

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

Då väckte vi några stycken en motion i andra kammaren — den tiden kunde motioner till tillfälliga utskottet väckas när som helst under riksdagen, och därför väckte vi den vid riksdagens slut under själva debatten om den kungl. länepropositionen, ty förr blev denna sak icke uppklarad, och yrkade frågans återremiss till utskottet. Då sade emellertid utskottet, att riksdagen på en enskild motion icke kunde taga upp en så viktig sak. Motionen avslogs följaktligen, och ingenting blev åtgjort. Där ser man sålunda, huru ett lysande tillfälle på vanligt svenskt sätt försumrades. Det är för de utmärkta formella principernas skull för att vi hade en stor regering — det är dyrbart i allmänhet med stora regeringar — som var så envis och icke ville veta av att staten förvärvade dessa aktier, och för att å andra sidan andra kammaren gubevars icke ville avgöra stora frågor på enskilda motioner, som vi få betala, enligt herr finansministerns och herr Asplunds kalkyler, ungefär en miljard under de närmaste tidernas lopp. På sådant sätt ha vi fått umgälla förenämnda herr Boströms och riksdagens principer!

Slutligen kom som sagt efter vända den stora uppgörelsen år 1907 till stånd. De, som då kämpade för statens rätt, voro liberalerna och en del patriarkaliska konservativa gent emot en del partifolk och aktiekonservativa. Vi tyckte att det var särdeles nedslående, att inlösningsrätten — ty det ansågs då i alla fall som en självklar sak att staten skulle inlösa fälten förr eller senare — blev framskjuten så långt som till år 1932, eller senast 1942. Och jag tänkte då i mina ganska unga dagar, att vid den tiden lever jag väl inte, det är ju en sådan avlägsen tidpunkt utanför all fattbarhet! Icke anade jag då att jag skulle uppleva denna dag och få se, att vår dröm till den grad grusats, att den svenska riksdagen nu står redo att kasta bort hela denna naturens gåva till det svenska folket åt de enskilda spekulationsintressena.

Så till vida instämmer jag med herr Petrus Nilsson, att jag lika litet som han förstår alla vinklarna och vråna i propositionen och utskottets betänkande. Men det är vissa saker, som vi menige ändå kunna få ganska klara för oss.

Det är för det första — att icke heller de sakkunniga begripa frågan, ty de komma ju med motsägende uppgifter och ändra positioner, som vi här hört exempel på. De veta i själva verket icke heller så mycket ut eller in, även om de veta något mer än vad vi ha att bygga på, det måste jag rättvisligen erkänna.

Vidare förstå vi, att utskottets ändringsförslag äro antingen betydande eller också obetydliga. Bägge sakerna har försäkrats, och då tror jag att vi kunna vara ganska förvissade om, att de äro mera obetydliga än betydliga, vilket också en läsning av innehållet anger. Men det är ju i alla fall alltid något, och sålunda icke förkastligt. Emellertid ligger även häri en fara, att allmänheten föres bakom ljuset, såsom skett i pressen i högsta grad, men även här i riksdagen. Det har till och med gått så långt, att man påstått, att Kungl. Maj:ts proposition skulle vara ur spelet, vilket emellertid icke är fallet! Det är den, som dominerar och härskar över det hela, och utskottet har fått det nöjet att göra några små tuscheringar, vilka Kungl. Maj:t självfallet icke kan ha det ringaste emot.

Att järnvägen, svenska folkets stora maktmedel i den här affären, nu i avtalet totalt fråntagits sin nämnda betydelse till stor gamman säkerligen för stamaktierna, det förstå vi också.

Ytterligare inse vi, att man icke kan förhindra brytning, och även en ganska avsevärd brytning. Ty framtiden är oviss. De malmer, som ligga i jorden, avkasta ingenting medan de ligga kvar där, och man vet icke vilka nya upptäckter, som kunna göras. Allting kan ju inträffa numera, så kanske en vacker dag till och med järnmalmerna blir utan det stora värde den för närvarande har. Men å andra sidan förstå vi på samma gång, att här skall en rovbrytning äga rum. Och då finansministern sade, att med den nu föreslagna brytningen kom-

mer »världens största järnmalmfyndighet», som han uttryckte sig, att räcka 175 år, spratt jag verkligen till. Jag hade icke dividerat, utan trodde att det var frågan om 900 år eller något dylikt. 175 år, vilken kort tid i en nations liv! Jag tycker man nästan känner sig uppfordrad att redan nu börja planera, hur man skall avveckla rörelsen och sörja för den befolkning, som nu plockats dit upp, men som blir brödlös, när den inom denna jämförelsevis korta tid skall avföras från dagordningen.

*Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)*

Man kan tycka, att i varje händelse borde de stora vinsterna till avsevärd del kapitaliseras, såsom statskontoret har föreslagit, genom att nedläggas i produktiva företag, eller på annat sätt göras på ett varaktigt sätt fruktbarande. Det säges i propositionen, att detta är en sak, som icke har något sammanhang med det förevarande avtalet, ett ogillande således av statskontorets förståndiga erinran. Och den av herr Asplund vid denna riksdag i förenämnda kapitaliseringssyfte väckta motionen, vid vars avgivande jag tyvärr genom ett förbiseende icke var närvarande för att få instämma med honom, blev snöpligen avvisad av statsutskottet och riksdagen. Men gudbevars, när vi nu skola lockas att taga detta förslag, skyndar sig statsutskottet påminna om att statskontoret har gjort nämnda erinran och att den kan man tillmötesgå på det sättet, att järnvägen, som är ett produktivt företag, skulle kunna få en liten hacka av vinsten för att bättra upp sina affärer i allmänhet. På så sätt skulle ju en liten bråkdel av statskontorets, av riksdagen kort förut förkastade, förhoppningar bliva uppfyllda.

Det är givet att denna rovbrytning icke kommer att minskas, utan påskyndas av stamaktierna. Stamaktierna ha sina egna lagar, som de icke kunna frånga, och det finns sålunda intet att anmärka mot stamaktierna och deras förvaltare och innehavare, ty de göra sin plikt mot sig själva på den plats, där de äro satta. Men dessa stamaktier, liksom alla aktier, äro ju till för utdelning och profit, ju större dess bättre. Det är givet, att om det kommer nya krav t. ex. från Tyskland om ännu större leveranser, kommer också en ny framställning att ingivas om att öka ut brytningen, och på det sättet bli måhända slutligen även de 175 åren väsentligt avkortade. Icke böra vi heller förvåna oss över, att stamaktierna »sabotera» företaget, om man nu vill använda ett så starkt uttryck, som i själva verket ändå anger vad det är som i realiteten försiggår, sabotera företaget, med anlitande av de utvägar de ha fått för att tillgodose sina egna lagliga intressen. Ty juridiskt lagliga äro de i alla fall.

Därav sluta vi, att detta avtal icke löser denna fråga på något sätt. Det blir säkerligen bara en tillfällig lösning i en evig konflikt mellan eld och vatten, mellan det allmänna folkintresset och det enskilda profitintresset. Därför vill jag nu medge, att avtalet förmodligen icke kan göras bättre, i varje händelse icke i år. Och att skjuta upp det till nästa år för att avtvinga bolaget något mera, är väl ett tämligen hopplöst och ofruktbart företag.

Nej, den fråga som här föreligger är i verkligheten, vilket också pressen börjar förstå, men som vi här i riksdagen förtiga, ehuru vi i korridorerna tala om det, den frågan: skall staten begagna den inlösningsrätt, som 1907 års avtal tillförsäkrade staten, eller skall staten berövas möjligheten att på ett effektivt sätt begagna denna sin inlösningsrätt? Därom slåss vi, och det borde då också uttalats offentligt både i propositionen och i utskottsbetänkandet. Det har icke skett, och därför vet allmänheten icke vad frågan gäller. Jag har talat med sådan allmänhet, vanlig förständig allmänhet, som förklarar att den icke alls vet vad det gäller. Men om jag säger, att det ytterst gäller, huruvida staten skall begagna sin inlösningsrätt till fyndigheterna samt driva affären själv eller utlämna den på arrende (koncession) eller om det skall anses helt och hållet olämpligt att staten äger fyndigheterna och befattar sig med sådan

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

verksamhet, och att denna alltså skall bibehållas hos de enskilda intressena, ja, då först börjar allmänheten förstå hur det förhåller sig. Och då säga de flesta av dem jag talat vid, att det är alldeles givet att staten bör begagna sin inlösningsrätt, medan åter andra ha stått på den ståndpunkten, att staten är olämplig att äga och handhava en sådan rörelse.

Med en sådan problemställning kan det bli någon klarhet över frågan, men det blir det icke genom det sammelsurium, som är hopkokat av vederbörande för att föra oss allesammans, och även var och en av dem själva, bakom ljuset angående frågans verkliga innebörd.

Nu har genom beslut av statsmakterna den första inlösnings tiden blivit framskjuten från 1932 till 1936, men den sista av de gamla inlösnings tiderna, 1942 står dock alljämt kvar. Denna inlösnings tid är det här, liksom den som var fixerad till 1936, meningen att stryka och framskjuta den till 1947, och sedan har man medgivit en inlösnings tid vart tionde år. Det erkännes enskilt öppet, det ligger i sakens natur och det är ingenting att skämmas för offentligt, att meningen med detta avtal i själva verket är att avskryva statens inlösningsrätt. Den nu till skenet stadgade inlösningsrätten kan behövas för någon oförmodad storpolitisk tilldragelse, då staten i yttersta nöd behöver anlita denna rätt. Men i övrigt är avtalet lagt så, att det uteslutande är fråga om att ideligen framskjuta och alltmer försvåra inlösningsrätten. Annars kunde man ju tycka, att staten skulle försöka begagna inlösningsrätten så fort som möjligt, så länge det är lättare att bryta malmen, innan prisstegringen blir för kraftig och så länge en inlösen är billigare än den kommer att bli framdeles. Det vilja naturligtvis alla, som sträva efter en inlösen. Det är de, som icke alls vilja någon inlösen, som söka förhåla frågan på detta sätt.

Jag har talat med några uppriktiga människor, som stå ganska nära ifrågasvarande enskilda företag och vilka jag väl förstår. Men jag står som en representant för staten och dess samtliga medlemmar och måste tala för dessas räkning. Jag har då frågat de förenämnda uppriktiga människorna, om det här ändå inte är meningen att bli kvitt statens inlösningsrätt. De ha svarat: naturligtvis, just det, just det! Detta ha icke reservanterna klart uttryckt. De ha, tycker jag, i för hög grad tagit sikte på, att vi skola försöka tilltvinga oss ett ytterligare bättre avtal. De ha endast snuddat vid inlösningsrätten, och icke gjort den till huvudsak, och därmed ha reservanterna, synes mig, förlorat en stor del av den chans, som de kanske skulle haft om de satt kyrkan mitt i byn. Och utskottet suddar ju alldeles över vad som är det förnämsta. Inlösningsrätten, dess principer och praktik, diskuterar utskottet icke alls, fastän det bort börja med den saken. Det är det tyska avtalet, som skjutits i förgrunden, men behöver alls icke hänga samman med inlösningsrätten. Även det nuvarande bolaget med dess nuvarande former kan, med medgivande från staten, när som helst träffa ett avtal med den tyska koncernen om en ökad och varaktig leverans av malm. Att säga, att detta ej kan ske utan att staten uppger sin inlösningsrätt, är en fullkomligt oriktig slutsats. Jag har också frågat den, som lagt mest hand vid propositionens avfattande, om dessa saker hänga ihop. »Nej, det göra de i själva verket icke», svarade han, »ty saken kan ju lösas genom ett separatavtal.» Och detta sade han, ehuru han eljest var övertygad om, att frågan borde lösas på det sätt, som här är föreslaget.

Nu är vi helt enkelt inne på frågan: är all statsdrift omöjlig tvärtemot vad de liberala och konservativa dock tänkte år 1907? Jag står icke här såsom talesman för några speciellt socialdemokratiska åsikter, utan jag står här såsom en försvarare av vi liberalas och åtskilliga konservativas uppfattning vid sekelskiftet, att en inlösen borde bli det slutliga resultatet av det avtal, som ingicks år 1907. Sedan dess har liberalismen gått andra vägar, och den patriarkaliska konservatismen dödades fullkomligt under världskriget och ersattes på

alla positioner av aktiekonservatism. Följaktligen stå vi nu där vi stå, delade uti en mänsklighetsfråga i partier med strikta partilinjer, vilket här är så onaturligt som möjligt och stridande mot sakens förhistoria.

Emellertid frågar jag mig ändå, om det icke i alla fall i tidernas längd mest kan gagna det allmännas eller menige mans bästa, som ju enligt domarreglerna är yppersta lag, att de stora sällsynta naturrikedomarna, såsom stora vattenfall, stora skogar och stora gruvor, ägas av det allmänna. Är det icke i tidernas längd större möjligheter, om det allmänna äger dessa stora rikedomar, för att de skola bli utportionerade till alla rättvist, så att icke de ena förtjäna på de andra, än om dessa stora naturrikedomar ägas av en enskild trust, som enligt sakens natur främst måste tänka på aktieägarnas utdelningar.

Det kan icke bestridas, att det ligger en oerhörd stor skillnad i detta, men, säger man i alla fall, det enskilda initiativet är det enda, som smidigt kan sköta dessa stora företag. Staten är alltid en dum, byråkratisk inrättning, som icke kan syssla med affärer, varken stora eller små. Nu erkänner jag villigt, att det enskilda initiativet och den enskilda omtanke, som varje individ måste ha för sig själv och sin omgivning, är den största kraft till produktion, som finns, och som icke kan åsidosättas. Men därifrån är steget långt till att påstå, att staten icke ens får äga någonting alls, emedan den icke skickligt kan förvalta det. Staten och kommunerna kunna dock, om de väl en gång få tillfälle att utbilda sig för ändamålet, tjäna allas väl, vilket en enskild trust omöjligt kan göra, ty det strider mot dess naturlagar.

Vad nu själva driften angår, vad hindrar, att det allmänna lika väl som aktieägarna — de lägga sig icke heller i driften — anställer den yppersta personal att sköta allt detta, betalar denna personal bra och ger den royalty och andra förmåner, som locka de stora örnarna till åtelen? Varför kan icke även staten och det allmänna då ge personalen den handlingsfrihet, som behövs för att sköta hela affären smidigt?

Det är så lustigt att kasta en blick bakom kulisserna. Statsutskottet menar nu, att det får icke alls komma i fråga att staten på något sätt skall äga och sköta denna affär. Men utskottet vinkar i alla fall litet till de klentrogna, bland annat därmed, att bolaget bör som ersättning för att staten avstår sin företrädesrätt till Luossavaara malmfält överlåta till staten några små malmfält, som lära ha dålig malm, vilket utskottet dock ej omtalar. Vid sekelskiftet voro vi så glada över att staten fick ensamrätt till Luossavaara malmfält. Men nu slum-pas genom detta avtal bort statens förvärvade ensamrätt till denna präktiga malm. I lockelsen ingår ock att det nya vederlaget skall läggas till »statsgruvefälten». Jo, jag tackar! Det går således fortfarande för sig att staten äger gruvfält och således förmodligen även begagnar dem. Det var en av amiral Lindmans trumf i kampen om ägodelarna, att vid kompromissen i början av seklet för staten avsattes vissa statsgruvefält. Nu skola vi fortfarande ha statsgruvefält, men det största gruvfältet, om vilket finansministern sade, att det var den största järnmalmsfyndigheten i världen, får icke bli statsgruva — icke under några villkor och icke Luossavaara med sin goda malm får längre vara statsegendom. Det ville icke Boström, och det vilja icke herrarna i dag heller. Varför? Jo, återigen därför, att där åtelen är, där samla sig ock örnarna.

Således, herr talman, man för enligt min mening folket bakom ljuset genom att icke diskutera det väsentligaste. Man förråder det svenska folkets förstfödsrätt till dessa miljoner genom att sälja bort den av äldre generationer tillämpade inlösningsrätten. Jag kan således icke vara med på ett blott avslag och allra minst under förhoppning att få ett nytt avtal, som avpressar bolaget några hackor till, utan jag vill alltid gå framåt. Därför yrkar jag i nära anslutning till min motion, att riksdagen, med avslag å propositionen nr 211, ville hos Kungl. Maj:t begära förnyat övervägande, byggt i främsta rummet på

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

bemödande att befrämja statens inlösen av stamaktierna om möjligt redan den 31 december 1936 samt tillika på avslutande snarast möjligt av leveransavtal med den tyska koncernen.

Herr **Lindblad**: Blott ett par ord. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ville i dag göra gällande, att den framställning, som jag gav om förhållandet med handlingarna till denna proposition, icke skulle vara riktig. Det är ju dock så att vid varje proposition, som kommer till statsutskottet, medfölja de handlingar, som ha varit vägledande vid propositionens utarbetande. Med denna proposition följde emellertid inga handlingar, och sekreteraren på avdelningen begärde hos finansdepartementet att få de handlingar och de kalkyler, varpå propositionen var byggd. Vi fingo det svaret från finansdepartementet, att inga handlingar funnos, och det var alldeles riktigt. Sedan gjordes framställning från statsutskottet, att handlingar måtte tillställas avdelningen, och den framställningen gjordes den 3 maj. Det första sammanträdet med statsrepresentanterna var den 2 maj, och då medförde dessa statens representanter, kalkyler, som sedermera sammanställdes, så att vi vid ett kommande sammanträde erhöilo de nödiga kalkylerna, varpå propositionen var byggd jänte ifrån statens järnvägar en del promemorior, som hade ingått till finansdepartementet med anledning av denna fråga. Således är det alldeles riktigt, som jag förut sade, att i början fanns icke tillgängligt genom finansdepartementet några handlingar för bedömning av propositionen.

Finansministern gjorde ytterligare gällande, att tiden visst icke varit så kort, som det kanske kunde se ut. Bolaget hade nämligen redan 1925 gjort framställningar om ett nytt avtal. alltså ett par år efter 1922 års avtal, som avsåg att räcka för tiden intill 1927 och att möjliggöra driften utan störningar. Bolaget kom således med framställningar. Emellertid besvarades icke dessa framställningar förrän föregående år, då de förnyades från bolagets sida av statsrepresentanterna. Det var i oktober föregående år, som statens representanter förklarade, att bolaget hade möjlighet att bryta den malm, som de avsågo med det nya avtalet, även efter det gamla avtalet. Statsrepresentanterna yttrade, att det återstår obrutna något över 80,000,000 ton malm, d. v. s. något mera än 8 miljoner ton om året och avsevärt mera än som brutits eller utfraktats hittills under något år. Hänsyn till brytningskvantiteterna framtinga ett nytt statsavtal först när anledning föreligger att överskrida ovannämnda brytningsmängd. Ej heller innebära nu gällande statsavtal i och för sig något hinder mot träffandet av leveransavtal, som avse tiden efter 1936 års utgång o. s. v., och de hänvisa till bolagsordningen § 12. Sedermera fick statsrepresentanterna ett svar från bolaget, däri bolaget avgiver en öppen sabotageförklaring. Det säger bland annat, att om icke under den närmaste tiden avtal komme till stånd, kunna vi råka i den situation, att vi för fullgörande av våra skyldigheter emot stamaktieägarna nödgas att, inom ramen av nu med staten gällande avtal lägga bolagets drift och försäljningspolitik efter sådana linjer, att dessa aktieägare under tiden till den eventuella inlösningsdagen kunna räkna med den största möjliga utdelning å sina aktier, liksom att de vid den eventuellt inträffande inlösningsdagen skola erhålla högsta möjliga ersättning för aktierna. Tyvärr skulle emellertid härigenom sannolikt icke kunna undgås att åtgärder, syftande till befästning av affärens nuvarande starka ställning på malmmarknaden och till dess utveckling även efter år 1936 komma att eftersättas. — Det synes mig vara en fullständigt öppen sabotageförklaring, och jag får säga min gode vän Nothin, att när han så sent som i oktober 1926 var med om att förklara för bolaget, att det kunde fortsätta malmbrytningen och även utfästa sig för kortfristiga kontrakt och fick ett sådant svar på skrivelsen, borde han enligt min mening, då han såg den öppna sabotageförklaringen, ha kommit till en annan

mening. Det förefaller mig aldeles uppenbart, att här är det icke fråga om något annat än att här skall staten underkasta sig vår vilja, och mot det hade han bort reagera starkare än han gjort. Jag förstår mycket väl i vilken obehaglig ställning han har kommit, men jag kan icke hjälpa, att jag måste säga, att det har gått rätt så hastigt med omvändelsen ifrån det, att man förklarar, att bolaget kan bryta, och till det, att man går med på ett nytt avtal.

Dessa nya avtalsförhandlingar började i början av januari, enligt vad finansministern själv upplyste, och han yttrade då i sammanhang med talet om handlingarna, att vi tydligen icke hade någon kännedom om hur man driver underhandling i stora affärer. Ja, det vi icke hade kännedom om, det tycker jag vi ha fått nu! Det är ju så, enligt vad han själv yttrade, att han, sedan han hade inlämnat propositionen, kom underfund med att det fanns åtskilliga ändringar att göra, och det var de ändringar, som bolaget hade förklarat sig berett att gå med på och som vi fingo oss tillställda, innan vi började de verkliga underhandlingarna i avdelningen.

Nu klagade herr Kobb över att siffran 300 miljoner icke var riktig. Naturligtvis är den icke det, ty därifrån skola dragas de miljoner, som räntorna uppgå till, men herr Kobb vet också mycket väl, att när saken behandlades i statsutskottet, förelåg utskottsutlåtandet såsom det ena alternativet och vårt utlåtande såsom det andra, och tiden medgav icke reservation, sedan utskottet fattat sitt beslut. Vi måste därför stanna vid det alternativ, som nu föreligger såsom vår reservation vid utskottets betänkande.

Det förefaller mig, att saken ligger så illa till, enligt min uppfattning åtminstone, på grund av brådskan dels förut dels nu i denna stund, att man icke från riksdagens sida borde gå in på ett avtal, där man har kastat in några förändringar på några punkter i några paragrafer, som naturligtvis i viss mån — åtminstone ett par av dem — kunna innebära en förbättring. En däremot anser jag vara en försämring. Det förefaller mig i alla fall, att riksdagen icke bör på det här sättet taga ett så stort och vittomfattande förslag, utan överlåta åt regeringen att föra nya underhandlingar och få avtalet format på ett tillfredsställande sätt. Det är ju dock ett avtal, som skall gälla i 20 år framåt, och det är så pass vittomfattande och betydelsefullt för hela vårt lands ekonomi, att jag tycker, att riksdagen skulle draga sig för att nu i sista stund taga ett på detta sätt på en höft tillkommet förslag.

Jag trodde också, att herr Nilsson i Gränebo skulle ha kommit till det resultatet, då han dock måste medgiva, att tiden har varit för knapp för att behandla detta ärende, och då det i sista stund förligger i ett skick, som icke kan sägas, att riksdagen annars är van att fatta beslut i.

Slutligen, herr talman, har jag intet annat yrkande än det jag förut framställt.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! När denna proposition kom riksdagen tillhanda och jag första gången läste igenom den, blev jag mycket starkt instämd redan ifrån början för att man borde skjuta på detta ärende till en kommande riksdag, och jag strök samvetsgrant för alla de punkter i propositionen, som kunde tala för ett uppskov. Emellertid ansåg jag mig ju skyldig att, så långt som det var möjligt, försöka få ärendet ordentligt utrett, och jag vill försäkra, att jag har aldrig varit med om handläggning av en fråga, som har fått en grundligare utskottsbehandling, än vad detta ärende fått.

Redan från första början togo vi ett sammanträde in pleno med statsutskottet, vilket ju är ganska ovanligt, och till detta sammanträde inbjödo vi statens fyra representanter i bolaget. Därjämte hade vi bergmästaren, som är den ansvarige för malmbrytningens planläggning däruppe, bergmästare

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

Norelius. Där framfördes från alla dessa experter på området olika synpunkter för att belysa ärendet, och där fick var och en göra alla de frågor, som voro erforderliga, och det lämnades upplysningar med anledning av desamma. Sedermera, när vi övergingo till behandling i avdelningen av ärendet, inbjödo vi de motionärer, som hade yrkat avslag, både herr Stendahl och bergmästare Asplund, vilken sistnämnde ju sitter i statsutskottet, men dock icke på den avdelningen. Dessutom hade vi hela tiden tillgång till sådana experter — jag kan med fullt fog kalla dem så — som överdirektör Borgquist och revisionssekreterare Waller, och dag efter dag pågick diskussion angående de spörsmål, som kommo upp till omprövning. Siffrorna bollades, så att man blev alldeles vimmelkantig av de miljoner, som på ömse sidor fördes fram; det egendomliga var emellertid, att de olika åskådningarna icke på någon punkt egentligen kunde närma sig varandra. Diskussionen fördes på olika linjer. Var och en hade sin utgångspunkt, och därför kommo de också till olika resultat. Ja, det vill säga, att den diskussion, som ägde rum mellan överdirektör Borgquist och herr Stendahl, var ju rätt givande. Herr Stendahl är gammal affärsman, och han förde ett affärsmässigt resonemang. Det gavs skäl och det togs skäl, och åtskilliga skiljaktigheter blevo därigenom utjämnade. Den andre motionären, herr Asplund, opererade däremot på en annan linje. Han ville överhuvud taget icke, att man skulle spoliera dessa malmtillgångar. Han ville bevara dem åt eftervärlden, till våra efterkommande. Gentemot detta argument framfördes det från motsatta sidan, att just nu var det en god konjunktur för avsättning av den svenska malmen till goda priser. Huvudsaken är bara den, att man icke spolierar det kapital, som flyter in för denna malm. Statsutskottet har ju också i det förslag, som föreligger, i motiveringen mycket starkt understrukit nödvändigheten av att åt eftervärlden bevara det värde, som genom det nya avtalet årligen tillföres staten, och att regering och riksdag således icke undan för undan åter upp detsamma för budgetära ändamål.

Emellertid visade det sig ganska snart, när vi kommo till behandlingen på avdelningen, att där yppade sig en mycket ilsken och från opposition mot avtalsförslaget överhuvud taget, och att det icke så mycket var fråga om att giva och taga skäl, utan att propositionen skulle till varje pris fällas. Jag fick ett mycket starkt intryck av att hela det socialdemokratiska partiet hade gått in för den linjen, att det icke skulle träffas något avtal, och jag fick även den uppfattningen, att bakom den ståndpunkten låg en mycket bestämd föresats att år 1936 gå till inlösen av gruvorna.

Att på den grunden enbart fälla propositionen kunde jag för min del givetvis icke vara med om. Under den diskussion, som hade förts mellan opponenterna och de sakkunniga hade jag allt mer och mer bringats över från den ståndpunkt, som jag från början intagit; och fann mig böra inrikta mitt arbete på att få ett godkännande av propositionen redan vid denna riksdag. Det som i främsta rummet därvid påverkade mig, var den redogörelse, som lämnades inför statsutskottet av en av landets främsta experter på järnhandterings områden, nämligen överingenjör Wahlberg. Han lämnade inför utskottet in pleno en mycket utförlig redogörelse för de tyska järn- och stålverkens politik, och därav framgick mycket tydligt, att tyskarna *nu* ville ha sitt malmförsörjningsproblem ordnat för en avsevärd framtid. Kunde de icke vinna säkerhet för att få sitt behov av malm tillgodosett från den svenska marknaden, utan voro hänvisade till kortfristiga kontrakt, hade de under övervägande att övergå till en annan metod för järn- och ståltillverkning, som visserligen medför mycket stora kapitalutlägg. Sedan en sådan övergång en gång har skett, kan en återgång icke mer äga rum. Har Tyskland lagt om sin järntillverkning efter en annan tillverkningsmetod, varigenom de kunna tillgodo-

göra sig järnfattigare malmer, har det krävt så stort kapitalutlägg, att en återgång överhuvud taget aldrig kan komma i fråga till den tillverkningsmetod, för vilken de svenska malmerna lämpa sig. Detta hade givetvis varit ett av de argument, som tidigare hade dryftats mycket ingående mellan bolagets styrelseledamöter och statens styrelseledamöter i bolaget.

Det blev för mig det avgörande momentet, när jag gick in för att försöka få en antaglig lösning redan vid denna riksdag. Jag ville för min del icke dela ansvaret för att en utveckling inom Tysklands stålindustri skulle ske i en sådan riktning, att svenska staten eller vår nation en vacker dag står med stora tillgångar av järnmalm, utan att ha avsättningen för dem tryggad. Jag har nämligen den uppfattningen, att det är icke tänkbart, att vi inom landets egna gränser skola kunna förädla denna järnmalm till stål och järn. Det kan endast ske i en mycket begränsad omfattning, och sedan det visat sig, att de svenska malmtillgångarna vore så stora, att vi utan att äventyra den svenska järnhanteringen kunde exportera 8 å 10 miljoner ton malm årligen där uppifrån, kunde jag icke heller på denna grund eller med hänsyn till de synpunkter, som bergmästare Asplund lagt på denna fråga, reflektera på att låta ärendet falla. Nu har det sagts — det har framkommit flera gånger här i dag och framförts senast av herr Lindblad — att det är ingenting, som hindrar bolaget att med nu gällande kontrakt bryta 8 miljoner ton malm årligen och exportera dem. Han sade, att ifall bolaget icke ville göra det, saboterar bolaget staten. Ja, detta är att driva eller sträcka kraven på bolaget något längre än vad jag anser vara rimligt. Avtalet, som nu existerar, innehåller ju icke någon som helst skyldighet för bolaget att bryta malm. Det innebär endast frågan om i vilken omfattning, bolaget skall få transportera malm å statens järnvägar och i vilken ordning det skall anmäla, om det vill öka sin exportkvantitet.

Det ligger i sakens natur, att om bolaget får ett mycket starkt intryck av att inlösen skall komma att äga rum 1936 — de överläggningar, som förekommit här i riksdagen och i pressen, måste giva bolaget ett mycket starkt intryck av att den situationen mycket väl kan tänkas komma att uppstå — är det klart, att det måste inrätta sig därefter och se till att inlösningsbeloppet 1936 blir för bolaget och dess aktieägare tillfredsställande. Det ligger också i sakens natur, att med en mindre kvantitet malm, som exporteras årligen, kommer den gamla regeln »om tillgång och efterfrågan» automatiskt att medföra ett högre pris per ton än om en större kvantitet malm föres ut i marknaden. Redan av denna grund måste det således vara klart, att bolagets intresse måste inrikta sig på att endast bryta så mycket malm, som med hänsyn till bolagets ekonomiska intressen är fördelaktigast vid tiden för inlösen. Sedan kommer därtill å andra sidan, att ifall bolaget skall bryta denna större kvantitet malm, medför det vissa kapitalutlägg för mekaniska anordningar för brytningens utförande. Dessa skola vara amorterade till 1937, ty i annat fall har ju bolaget en ren och klar förlust.

Jag kan således icke erkänna, att det är ett riktigt påstående, att om bolaget håller sig till den lägre malmkvantiteten med hänsyn till osäkerheten för att få fortsätta efter 1936, det kan betecknas såsom illojalt från bolagets sida. Det är en naturlig sak, och det tror jag, att herr Stendahl såsom affärsman skall vara den förste att erkänna. Det är säkerligen vad han, om han sutte i det bolagets styrelse, otvivelaktigt redan från början skulle vara på det klara med och gå in för.

Sedan har under diskussionen förts fram ett annat argument, som jag för min del — det får jag uppriktigt säga — icke har synnerligen stor respekt och aktning för. Det är det tvång, man skulle kunna ha på bolaget genom att tillgripa järnvägsfrakterna efter 1936. Det har viftats med detta många gånger

*Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)*

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

vid handläggningen av ärendet inom statsutskottet. Järnvägsfrakten skulle vara den tumskruv, genom vilken man kunde göra bolaget mjukt. Ja, i detta avseende vill jag för min del säga, att jag icke vill ställa detta bolag så utanför det rättsskydd, som jag anser, att varje näring inom landet för övrigt är berättigad att få, och att staten sålunda icke genom dylika tvångsåtgärder, dylika tumskruvar, skall pressa ur bolaget mer än som kan anses vara rimligt och skäligt. Jag tror, att vi i längden här i landet stå oss bäst, ifall vi låta varje företag vederfaras ungefär samma behandling och att man icke bara därför, att ett bolag har fått en mycket stor omfattning skall tillämpa alldeles särskilda metoder mot detsamma och sätta det i en undantagsställning.

Med hänsyn till vad som förekommit inom statsutskottet fann utskottet sig böra vidtaga vissa jämkningar i Kungl. Maj:ts proposition i syfte att göra avtalet något förmånligare för staten. Den ändring, som jag främst ansåg vara av behovet påkallad, var, att avtalet icke fick karaktären av ett evighetskontrakt i fråga om järnvägsfrakterna. Det bjöd mig emot att binda staten i detta avseende för en så lång framtid som enligt den kungl. propositionen var ifrågasatt. Jag satte mig då i förbindelse med den person här i landet, som sannolikt har större insikt på detta område än någon annan person här i landet. Jag rådgjorde i saken med honom, och vi enades om de skärpningar i avtalsförslaget som nu framgå av statsutskottets förslag. Av den två timmar långa överläggning, som jag hade med denne person, hade jag större behållning än av de ändlösa diskussioner, som förts inom fjärde avdelningen.

Jag har för min del icke på något som helst sätt försökt efterforska huruvida de skärpningar i den kungl. propositionen, som statsutskottsutlåtandet innebär, äro av den beskaffenheten, att de kunna accepteras, eller om de äro av den beskaffenheten att de icke kunna accepteras av bolaget. I det avseendet måste jag ännu en gång, som jag många gånger gjort inom statsutskottet, försäkra herr Lindblad, att såvitt jag känner till förhållandet, man icke kan säga, som han sade i förmiddags, att vad som i det avseendet föreslås av utskottet varit i säck, innan det kommit i påse. Jag svävar i fullständig okunnighet om hur bolaget skall komma att ställa sig till förslaget, i den händelse det blir riksdagens beslut, men jag betraktar statsutskottets förslag såsom ett uttryck för en uppriktig önskan — och något som bolaget skall förstå innebär en uppriktig önskan, därest riksdagen beslutar i enlighet med utskottets förslag — att komma till ett samförstånd med bolaget på en sådan grund, att bolagets framtida verksamhet skall vara tryggad och så att det skall kunna inrätta sig därefter.

Däremot måste jag beteckna den första av de reservationer, som här föreliggå, såsom den knutna handen i jämförelse med utskottets förslag. Jag vill för min del i varje fall icke vara med och dela det ansvar, som skulle följa av att man nu låte frågan falla. Om bolaget icke kan gå in i några mera långfristiga kontrakt, om bolaget icke kan lämna den garantien åt de tyska stål- och järnwerken, som dessa anse sig behöva för sin framtida malmförsörjning, så kan man äventyra en minskad avsättning av svensk malm, som i stället blir liggende kvar i gruvorna. Jag vill icke taga på mig ansvaret för att vara med på ett sådant äventyr, när det här bjudes en möjlighet att få en överenskommelse, som obestriddligen kommer att tillföra staten betydande summor utöver vad det nuvarande avtalet innebär, på samma gång som det skulle bli till fördel för bolaget, och det hela dock resulterar i att det kommer att tillföra staten ett högst betydande antal miljoner kronor årligen utöver de miljoner, som nu flyta in för mallexporten, och dessa miljoner givetvis i en eller annan form komma nationen till godo på olika områden. Dessa pengar stanna väl icke utan vidare hos dem, som få dem, utan de gå så småningom ut över landet och befrukta andra delar av vårt näringsliv, vilket kommer att bli till fromma för

hela nationen. Det kanske även kommer att bidraga till att i någon mån öka arbetsmöjligheterna och i vad det gäller särskilt *ett* gruvfält, Grängesberg, beträffande vilket ju jag för min del har ett alldeles speciellt intresse av att gruvdriften där får upprätthållas i den omfattning den för närvarande har, riskerar man ju, ifall avtalet icke går igenom, att en minskning av arbetspersonalen inom de närmaste åren skall ske, en minskning som kanske kommer att göra att arbetsstyrkan nedgår till hälften mot den arbetsstyrka, som nu har sysselsättning där.

När jag sålunda väger alla skälen för och emot varandra, finner jag, herr talman, min skyldighet vara att yrka bifall till det förslag, som statsutskottet här framlagt.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Ett studium av de handlingar, som här äro tillgängliga för en vanlig riksdagsman, ger åtminstone mig två bestående intryck. Det ena intrycket är det, att den officiella expertisen blir allt mindre och mindre förtroendeingivande, och det andra intrycket är, att det viktigaste här icke är det, som direkt synes, utan det, som ligger mera bakom men som är en verklighet, vilken får allt större och större vikt i samma mån som det nu föreliggande avtalsförslaget skapar sannolikhet för ett längre bestående av den enskilda bolagsverksamheten där uppe.

Jag vill bara såsom belysning av vad jag menar påpeka den bestämmelse, som finnes i avtalets § 30 angående Luossavaara-Kiirunavaarabolagets aktier, vilka ju äro alldeles säkerställda för att icke komma i främmande händer. Men det, som ligger bakom, är naturligtvis, vilka intressen som behärska dessa, så länge en statsinlösen icke skett, det är således *aktierna i själva Grängesbergsbolaget* och de intressen, *in- eller utländska*, som där få dominerande inflytande, varvid huvudintresset borde knytas.

Dessa avtalsförslag kunna dock icke ge upplysning härom, och det är alldeles klart dessutom, att, då man som jag, varken har personlig affärsvana eller affärsinsikt och icke heller haft tillfälle att inom utskottet kunna följa utvecklingen och taga kännedom om de där företedda beräkningarna och handlingarna och få del av de upplysningar, som där måste vara lämnade, man måste, när man träffar sitt avgörande, hålla sig till auktoriteter, de enda som äro möjliga att här använda. Då ha vi i detta fall två auktoriteter. Den ena är reservanterna till utskottsutlåtandet och den andra är utskottsmajoriteten.

Då jag inte gärna kan följa utskottsreservanterna av det skälet, att man bakom hela denna reservation skymtar klart och tydligt — det har ju herr Lindhagen betonat och den siste ärade talaren också strykit under — statsinlösen och statsdrift, något som icke egentligen stämmer med min uppfattning om vad som är klokt och riktigt, blir endast utskottsmajoriteten kvar såsom auktoritet, och då jag nu har begärt ordet, är det egentligen för att få till protokollet uttala, att jag, ehuru jag personligen helst skulle vilja gå med på det yrkande, som framställts av herr Stendahl, och kommer att göra det, så länge det finns kvar vid voteringen, i ett slutligt val mellan utskottsforlaget och reservationen kommer att stanna vid utskottets förslag, och det gör jag särskilt med fäst avseende på det anförande, som här hållits av herr Nothin, under uttryckligt betonde av att jag med hänsyn till de synpunkter, jag här i största korthet framlagt rörande möjligheten av in- eller utländska intressens dominerande i bolaget, förlitar mig på att statsutskottsmajoriteten har full kännedom om och tänkt sig in i de konsekvenser, vartill ett bifall till förslaget kan leda.

Under denna förutsättning kommer jag, som sagt, att i slutvoteringen ge min röst åt utskottsforlaget, men, herr talman, jag har intet yrkande.

*Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)*

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

Herr Wigforss: Jag tänkte icke upptaga kammarens tid med något slags resonemang om alla de sifferkalkyler, som blivit gjorda på olika håll. Jag tror, att det finns enstaka medlemmar av denna kammare, som ha en fast grundad övertygelse, vunnin genom studium av dessa siffror, och de ha tydligen vid dessa studier kommit till olika resultat. Men de allra flesta av oss kunna säkerligen icke på den grundvalen skaffa sig en ståndpunkt, som leder till ett votum. Det är möjligt, att herr Kvarnzelius därför hade rätt, när han åtminstone antydde, att den ståndpunkt, som intages av reservanterna, är förestavad av något, som skulle kunna kallas för principiella skäl. Jag skulle vara mycket villig att erkänna, att jag för min del i denna fråga voterar, låt oss säga, efter principer eller efter instinkter eller efter fördomar, vilket som helst, men frågan är då vilka principer, instinkter eller fördomar som i detta fall kunna anses mest sammanfallande med samhällets intressen.

Det är nog så, att vi litet var i en ställning sådan som denna få säga oss, även om herr Kvarnzelius har rätt i sin uppfattning om fördelarna för staten av detta avtal, att inte fördelarna kunna vara så utpräglade, som han vill få oss att tro, och kanske någon skall säga, att, även om det ligger sanning i herr Stendahls siffror, det väl icke är så alldeles säkert, att hans mycket skarpa slutsatser äro fullt befogade. Men just i ett sådant läge, när vi måste erkänna, att det ligger sanning i siffrorna på båda hållen, så falla vi tillbaka på vår allmänna inställning i en fråga som denna och då finns det somliga människor, som resonera så här: »Antag, att det gäller att göra en affär och att staten har viss rätt att lösa in dessa rikedomar år 1936. För att staten skall uppge denna rätt, vill jag ha klara skäl, som visa, att staten verkligen vinner en bestämd fördel därpå, annars faller jag tillbaka på den rätt, som jag redan har.» En annan, och jag förmodar, att så är fallet med herr Kvarnzelius, resonerar på ett rakt motsatt sätt och säger kanske: »Här är det uppenbart, att det enskilda företaget vinner stora fördelar och att dessa fördelar spridas ut till vida kretsar i landet; alltså går jag med på avtalet, såvida det icke klart och tydligt kan visas, att staten blir lurad.»

Jag tror att saken, i allra största korthet sagt, ställer sig för oss litet var på det sättet ungefär. Den ene finner det liksom vara en presumtion för att staten skall släppa sina rättigheter till enskildas fördel, under det att andra finna en presumtion för att staten skall hålla fast vid sina rättigheter, när staten icke kan anföra klara skäl för den andra synpunkten.

Nu säger man: »Det är väl ändå bra begränsade synpunkter att lägga på denna stora fråga, att betrakta den såsom en rent privatekonomisk uppgörelse mellan staten och ett bolag.» Men saken kommer tillbaka till denna i viss mån privatekonomiska uppgörelse i samma ögonblick som alla de allmäntekonomiska tvistefrågorna äro ur världen, och det är det, som jag egentligen begärde ordet för att få understryka i denna debatt, att vi här icke från de olika sidorna ha några delade meningar om den allmäntekonomiska sidan av denna sak. Det, som bolaget begär, och det, som anföres för avtalet, är, att vi skola möjliggöra en ökad brytning, möjliggöra längre kontraktstid och möjliggöra de nyanläggningar vid gruvorna, som äro nödvändiga för att redan under den närmaste tiden gå till en ökad brytning. På ingen av dessa punkter vägra reservanterna eller, låt oss säga, det socialdemokratiska partiet att gå med på bolagets krav. Vi äro fullt villiga att medge denna ökade brytning och att träffa arrangemang, som möjliggöra längre kontrakt. Vi äro till och med villiga att taga den del av risken, som behöver tagas, för att göra de kapitalutlägg, som krävas under de närmaste åren, på det att denna större brytning skall bli möjlig.

När vi gå med på detta, så ha vi egentligen väntat, att man skulle komma fram med ett förslag, som just tog sikte på det och där man klart kunde se, att detta är ändamålet och ingenting annat. Det, som i stället möter oss, är ett

kontrakt, av vilket vi icke kunna undgå att draga den slutsatsen, att det visserligen också är ändamålet, men att det ännu väsentligare ändamålet är att göra den där inlösningsrisken illusorisk från bolagets sida. Det är väl i grund och botten det, som vi komma tillbaka till och som gjort, att misstänksamheten ifrån vår sida är så stor, att vi finna liksom hela avtalet uppbyggt med detta till centrum att befria det enskilda bolaget från det servitut, som ligger på det genom statens rätt att lösa in, och det är därför som vi ha denna misstro, och det är därför som vi i detta fall gå tillbaka till vad jag kallar för våra fördomar eller principer och säga, när vi stå i detta tvivelaktiga läge, att då hålla vi på statens rätt.

Nu kan man säga: »Ja, men det är ju den socialdemokratiska principen», men jag vill då tillägga, att när vi hålla på inlösningsrätten, så göra vi det icke därför att vi i detta ögonblick äro på det klara med att någon inlösnings *skall* ske 1936. Jag säger icke, att vi avvisa detta, jag säger bara, att ståndpunkt icke tagits i detta ögonblick.

Men även om vi gingo in för att göra denna inlösen 1936, ha vi därmed icke alls sagt, att detta företag skall skötas så som ett statens affärsföretag tills vidare skötes. Alltså äro vi icke alls beredda att taga alla de risker man brukar anse följa med en statsdrift.

Man kan då fråga, vad det är i denna inlösningsrätt som vi sätta ett sådant värde på. Ja, det är egendomligt att kunna konstatera, att denna fråga skall komma ifrån det håll där man är allra mest övertygad om äganderättens bestämda överlägsenhet över varje annan form för att trygga sig avkastningen av jorden eller av kapitalet. Vi falla här bara tillbaka på den, jag vill säga, rent allmänmänskliga erfarenheten att — när det gäller att välja en form, genom vilken han skulle trygga sig sina rättigheter till avkastningen av jord och kapital — äganderätten utan tvivel är den säkraste, och därför att staten i detta fall icke är enskild ägare utan är representant för hela svenska folket såsom ägare, sätta vi icke mindre värde på äganderätten för den sakens skull. När jag säger, att vi äro fullt beredda att göra alla de medgivanden, som äro nödvändiga för att få denna ökade brytning, för att få de längre kontrakten och för att möjliggöra genom kapitalutlägg denna större brytning, så säger man däremot: »Ja, men alltsammans riskeras ju, om vi icke fatta ett beslut i detta ögonblick.» Det är alltså risken av ett uppskov, som man framhäver. Ja, det är klart, att man knappast kan resonera om den punkten, men det finns två faktorer, som göra, att vi inte taga detta hot på så fruktansvärt allvar. Vi ha nämligen erfarenhet av, och jag misstänker litet var här i kammaren känner till det, att det nästan aldrig går till på annat sätt, när staten skall göra göra upp affärer med enskilda, vare sig det gäller riksdagen eller regeringen, då det gäller mycket stora affärer, än att avgörandet pressas fram i det ögonblick, då man tycks med ett visst fog kunna säga från det enskildas sida, att här är det en ytterlig fara som ligger i ett dröjsmål med avgörandet. Om icke avgörandet fattas nu i år, eller denna vecka eller, som det också har hänt att det sagts, denna natt, så äro stora värden för samhället förlorade. Det är den erfarenheten av att enskilda ha en förmåga att ställa staten i ett sådant läge eller att i alla händelser låta den uppfattningen framstå, att staten står i ett sådant läge, som för oss är en anledning till att anse det svårt att i detta ögonblick taga detta hot på allvar.

Jag vill nu formulera det andra skälet för vår ståndpunkt helt enkelt genom hänvisning till vad herr Kvarnzelius sade, ty då herr Kvarnzelius själv framhävde de stora riskerna av ett uppskov, så sade han samtidigt en sak, som var alldeles oförenlig med en allvarlig tro på dessa risker, i det han förklarade: »Jag vet ingenting om, hur bolaget kommer att ställa sig till detta förändrade avtal, jag vet ingenting om, huruvida bolaget kommer att säga ja eller nej.»

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

Alltså är herr Kvarnzelius beredd att, för att få denna ökning av fördelarna från statens sida, som jag tror, att herr Nothin i dag värderat, diskonterade till nutidsvärdet, till 10 miljoner kronor, han är beredd, sade jag, för att staten skall få detta nutidsvärde av 10 miljoner kronor, att taga hela risken av att landet går miste om detta och att tyskarna skola gå över till annan form av järntillverkning o. s. v., allt detta som utmålats såsom det stora argumentet varför vi i detta ögonblick icke skola gå på avslag. Men jag tror, att när man ser saken på det sättet, ha vi icke anledning att avstå ifrån vårt uppskovsyrkande.

Jag vill uttryckligen sluta, med anledning av vad herr Reuterskiöld sade om att reservanternas krav på avslag icke är något annat än ett krav på uppskov, med att säga, att vi reservanter allesamman äro fullt beredda att taga upp dessa förhandlingar och föra dem till det resultat, som för båda parterna är önskvärt, nämligen denna ökade brytning, dessa långa kontrakt och de nya kapitalutlägg. som behövas.

Herr Stendahl: Herr andre vice talman! Det skulle för mig vara synnerligen lockande att gå in på polemik i synnerhet med herr Kobb, men då utgången av detta ärende praktiskt taget redan är avgjord, skall jag icke falla för denna stora frestelse.

På en till mig riktad så gott som direkt fråga från statsutskottets ärade ordförande skall jag svara honom på följande sätt.

Ända från min första köpmanstid är jag uppfostrad till att, om jag ingår en överenskommelse, muntligen eller skriftligen, denna skall av parterna hållas icke endast efter en trång, bokstavlig tolkning, utan också efter andan och meningen i avtalet. Det anses, bland hederliga köpmän åtminstone, icke vara fair att försöka pressa ett avtal efter bokstaven i för den ena parten enbart fördelaktig riktning. Det är svaret på den till mig ställda frågan!

Orsaken, varför jag begärde ordet, herr andre vice talman, var emellertid, att jag i mitt första anförande tillät mig att apostrofera herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, och i sitt därpå följande anförande ville han göra troligt, att jag hade citerat honom falskt eller oriktigt.

Jag har med herr talmannens medgivande skaffat mig en utskrift av herr statsrådets anförande på ifrågavarande punkt och skall tillåta mig att här läsa upp det ojusterade stenografiska referatet av vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet enligt stenografprotokollet verkligen har yttrat: »Jag tar nu med glädje ansvaret för — jag skulle med ännu större glädje säkerligen tagit avtalsförslaget oförändrat — men jag tar med glädje även bifall till avtalet — även ansvaret för avtalet med modifikationer och med naturligtvis särskilt stor glädje, om jag kunde vara säker på att det vinner Grängesbergsbolagets godkännande.»

Av det upplästa stenografiska referatet torde med all möjlig tydlighet framgå, att det av mig gjorda citatet är riktigt.

Herr Boman: Herr talman, mina herrar! En talare yttrade, att det nu föreliggande förslaget till avtal skulle från statens sida i vad det rör järnvägsfrakterna innebära ett premierande av ifrågavarande enskilda bolag, och den förste talaren påpekade, att kungl. järnvägsstyrelsen hade avstyrkt avtalet.

Jag kan inte underlåta att då hänvisa till vad som återfinnes i den kungl. propositionen på sid. 83, där järnvägsstyrelsens uttalande återgives in extenso och där det redogöres för att det årliga överskottet för statens järnvägar från malmbanan skulle vid maximisjeppning bli 18 ¹/₂ miljoner kronor. Denna

summa angives räcka till att förränta och *amortera* hela järnvägsanläggningen på 50 år och dessutom lämna en årligt vinst av 10 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Dessa siffror synas mig tyda på att avtalet väl inte ändå innebär ett premierande av malmbolagen utan att det blir en synnerligen god affär att få frakta dessa maximikvantiteter malm, om vilka det är fråga. Ser man på de faktiska uppgifterna för år 1926, finner man, att utgifterna för att forsla 6 miljoner ton malm voro 14 miljoner kronor och beräknades för de 7 miljoner ton, som äro avsedda att fraktas innevarande år, bliva 15 miljoner kronor. Vid en ökning med $\frac{1}{6}$ av kvantiteten ökas omkostnaderna med $\frac{1}{14}$. Förhållandet är ju det, att dessa vackra resultat vid en intensiv trafik till stor del äro att tillskriva den omständigheten, att denna bana är elektrifierad. Granskar man de absoluta tal, som äro bestämda i fråga om frakterna, kan jag meddela, att statens järnvägar för några år sedan togo en malmtrafik från Fors, som tidigare under många år gått på Gävle—Dalabanan över Gävle, och i stället ledde den till Värtan, genom att notera en frakt, som per tonkilometer var densamma som i avtalet är bestämd för en sträcka på 211 kilometer, och då gällde det, på en icke elektrifierad bana, endast en sträcka av 176 kilometer. Självkostnaden per tonkilometer faller givetvis vid längre avstånd. Det gällde dessutom då likväl endast c:a 25,000 ton om året och här gäller det 6—8 miljoner. Helt andra och billigare anordningar kunna göras, när man forslar så stora kvantiteter, och dessutom gäller det i ena fallet en elektrifierad bana, som vid intensiv trafik kan drivas väsentligt billigare. I båda fallen hade man att räkna med återtransport av tomvagnar.

Då jag har ordet, vill jag yttra något i huvudfrågan. Det synes mig, att man icke kan klandra statens ombud i bolagsstyrelsen eller finansministern för att det förslag till kontrakt, som först framlades, nu inom statsutskottet blivit ytterligare förändrat till statens fördel. Det är ju dock så, att om två kontrahenter förhandla om en mycket stor affär, och den ena parten i synnerhet ej alls kan avgöra, om det blir affär av, är det icke så lätt att framtinga det allra gynnsammaste anbud, som är möjligt. Men denna omständighet, att man på detta sätt nu kunnat pressa fram en ytterligare fördel utöver vad den kungl. propositionen innebär, synes mig icke vara ett skäl till att, såsom åtskilliga talare här, vilka förordat reservationen, säga, att vi skola pressa fram än mera genom att i dag säga nej. Vi skola uttala, att staten vill tillmötesgå bolaget, sade en ärad talare i fråga om vad det önskar om rätt till ökad skeppning av malm, men bolaget är icke hjälpt av detta tillmötesgående, ty bolaget behöver veta, hur det skall inrätta sig, då utgångspunkten för en ny förhandling är ett inlösningssavtal. Det finnes visserligen nu bestämmelser om inlösning, men de bestämmelserna äro, såsom statens representant, herr Nothin sade, när han talade i frågan, sådana att ingen kan säga, hur inlösningssumman kommer att se ut. Här ha gjorts många kalkyler av flera talare om vad nutidsvärdet är i ena och andra fallet, och det har därvid räknats med en räntefot av 5 $\frac{1}{2}$ procent. Ja, nutidsvärdet, om man flyttar räntefoten till 5, 4 $\frac{1}{2}$ eller 4 procent, kommer att förvandlas alldeles enormt. I verkligheten kommer det icke att ställa sig så, att man får att göra med ett nutidsvärde, utan staten kommer att få årliga inkomster, större eller mindre, beroende på de ekonomiska konjunkturerna på malmmarknaden, och malmmarknadens växlande konjunkturer äro sådana, att ingen i dag kan förutse, huru det kommer att bli under en lång följd av år.

För min del är jag övertygad, att det avtal, som nu föreligger, erbjuder åt staten avsevärda, säkra inkomster, och då jag som affärsman vill förorda detta avtal, gör jag det gärna med öppna ögon för att det möjligen kan vara gynnsamt även för den andra kontrahenten. Det är sannerligen ingen olycka i affärer, om även den andra kontrahenten kan vara belåten, men jag tror,

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

Ang. statsens
avtal med
malmbolagen.

(Forts.)

att riksdagen såsom representant för svenska staten, också kan vara tillfredsställd, om detta avtal kommer till stånd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Örne**: Herr andre vice talman, mina herrar! Den debatt, som förts här i dag, har givit vid handen, att det finnes skäl för de olika, diametralt motsatta ståndpunkterna, skäl som i varje fall ha ett stort subjektivt värde. Det är självklart icke så lätt för en enskild riksdagsman, som icke varit med under den förberedande behandlingen, att taga någon ståndpunkt till denna fråga. Under det jag lyssnat på debatten, har det emellertid förefallit mig, som om de skäl, herr Nothin anförde, skulle vara de mest hållbara, och som om man helt och hållet kunde lita på vad en man med hans kända allmänanda och hans sakkunskap i det föreliggande ärendet hade att anföra.

Jag har frågat mig här under den pågående debatten, vad som ytterligare kunde vara att vinna genom att vi förkasta utskottets hemställan. Det är ju möjligt, att man kan nå ytterligare något resultat, ifall man fortsätter förhandlingarna. Det kan också hända, att man icke når något bättre resultat än det nu föreliggande. En sak, som ingen här bestritt under debatten i dag, är emellertid att det vid bifall till utskottets förslag kommer att flyta in ökade medel till landet, att företagsamheten kommer att ökas och att det följaktligen blir ökade arbetstillfällena, och det är det, som vi just nu, under vår generation, i all synnerhet behöva. Vi äro mycket litet hjälpta, om vi exempelvis kunna vara vissa om att få en miljard om hundra år. Vi äro, säger jag, mycket litet hjälpta därmed i den föreliggande situationen. För min del är jag icke övertygad om att de lager av befolkningen, som jag speciellt ömmar för, komma att ha någon som helst fördel, utan de kunna tvärtom få väsentliga olägenheter av ett uppskov.

Detta är självklart endast min personliga övertygelse i saken, och på grund av den ber jag helt enkelt att få tillkännage, att jag i den blivande voteringen kommer att rösta på samma sida som herr Nothin, d. v. s. till förmån för utskottsförslaget.

Herr **Möller**: Herr vice talman! Då jag nu i debattens sista stund begärt ordet i denna fråga, är det för att behandla synpunkter, som i en viss grad redan blivit företrädde, närmast av herr Wigfors i denna kammare.

Om jag försöker bilda mig en mening om de motiv, på vilka riksdagen nu skulle gå att fatta beslut i detta ärende, så har jag särskilt fäst mig vid herr Kvarnzelius' yttrande, att det, som hade gjort det starkaste intrycket på honom och som kommit honom att avstå från tanken på att eventuellt gå in för en uppskovslinje i detta ärende, var faran, att tyskarna, om de icke finge sina långa kontrakt, skulle komma att lägga om sin järntillverkning och på det sättet befria sig från beroendet av de svenska malmerna, framför allt då Kirunamalmerna. Det är faktiskt kring denna axel som huvudargumenteringen rört sig. Alla dessa frågor om hur de olika avtalen komma att verka, ha, såvitt jag förstår, til syvende og sidst icke spelat den verkliga huvudrollen för riksdagens enskilda ledamöter, och icke ens för statsutskottets majoritet spelat den verkligt avgörande rollen. Vi ha hört en lång rad av mer eller mindre utmärkta affärsmässiga resonemang i denna fråga under debatterna i dag, men man har slutligen ändå alltid kommit fram till det, att även om avtalet kanske icke är fullt så bra, som man skulle önskat, vågar man icke ta risken, att de tyska tillverkarna skola lägga om sin drift och vända sig till andra marknader.

Jag tror, det är befogat att säga, att huvudfrågan därför är denna: kan man skapa långa kontrakt med de tyska avnämarna av den svenska mal-

men, även om intet avtal kommer till stånd? Och, mina herrar, den frågan ha ni i själva verket *icke* besvarat, ty vad är det, som gör att icke sådana långa kontrakt kunna komma till stånd? Jo, det som gör det, är att bolaget icke vill göra långa kontrakt, om det ej får vissa garantier. Det finns ju nämligen ett farligt år i hela denna malmbrytningshistoria, och det året är 1936. Året 1936 är ett kritiskt år, därför att då har staten rätt men icke skyldighet att inlösa samtliga stamaktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag. Det är detta, att man icke vet, hur det kommer att gå i fråga om inlösningsen, som utgör hinder för avslutandet av de långa kontrakten. Vore det så, att staten redan nu kunde förklara, att den är beredd att gå in för en inlösningsen, då skulle det ej föreligga något som helst hinder för det nuvarande bolaget att göra ett precis lika långt kontrakt med de tyska avnämarna, som det blir, därest det avtalsförslag, som föreligger, kommer att godkännas, ty i samma ögonblick som staten 1936 inlöser dessa stamaktier, övertager Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag samtliga de förpliktelser, som Grängesbergsbolaget för detta ändamål kan ha iklätt sig.

Om jag nu tar detta som första utgångspunkt, att staten verkligen begagnar sig av sin inlösningsrätt, gör jag mig följande fråga: är det då sannolikt, att Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, bara därför att staten kan komma att övertaga förpliktelserna att fullgöra kontraktet efter 1936, skulle binda sig för priser eller andra bestämmelser i kontraktet, som staten icke skulle vara villig att taga? Ett jakande svar på denna fråga förefaller vara fullkomligt orimligt.

Om jag utgår från den allmänna uppfattningen, som även råder i denna kammare, att staten egentligen ej kan göra affärer — som ett exempel skulle man eventuellt, i en viss grad åtminstone, kunna nämna det avtalsförslag, som föreligger — om jag utgår från att det till och med är riktigt, att staten ej förstår sig på att göra affärer, utan att de enda, som kunna göra förmånliga affärer, äro enskilda affärsmän, de må uppträda som enskilda personer eller som representanter för enskilda bolag, då måste väl slutsatsen också bli den, att om det nuvarande bolaget gör ett långfristigt kontrakt, som sträcker sig långt över tiden för statens inlösningsrätt, är icke staten i stånd, när den en gång eventuellt själv skulle få taga hand om affären, nämligen år 1936, att skaffa sig ett bättre kontrakt med hänsyn till malmpriset och sådant, som kontraktet kan komma att innehålla i övrigt, än det enskilda bolaget gjort. Staten kunde få de fördelar, som kunna vara förbundna med att det nuvarande bolaget sluter ett sådant långvarigt avtal, och för min del skulle det förvåna mig, om det verkligen vore så, att man i riksdagen skulle liksom anse, att bolaget ej kan göra ett sådant långvarigt kontrakt, bara därför att staten i sinom tid skulle komma att övertaga stamaktierna.

Nu förmodar jag, att man kommer att svara mig, att i själva verket är det icke heller denna fara, som hindrar, att ett långfristigt kontrakt kan komma till stånd, utan risken för bolaget att nu göra ett långt kontrakt ligger däri, att staten *icke* begagnar sig av sin inlösningsrätt 1936. Det är den faran, att staten 1936 förklarar: »Nej, vi vilja icke övertaga stamaktierna, utan behålla det nuvarande förhållandet mellan staten och de enskilda i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.» I stället för inlösningsen kan staten höja malmfrakterna, så att den via järnvägen tager av bolaget, praktiskt taget, all den vinst, som bolaget skulle ha av det långa kontraktet. Det är, så vitt jag kunnat fatta, därom diskussionen rört sig, och för övrigt allt, som förekommit i denna sak. Det är däri själva kärnfrågan ligger. Bolaget tror eller anser sig kunna antaga, att den svenska staten skulle år 1936 uppföra sig på det sättet, att den förklarar: »Vi vilja ej inlösa gruvorna, men vi komma att lägga beslag på den vinst, som bolaget kan göra sig på malmexporten, genom att höja malm-

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.

(Forts.)

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

frakterna och på den vägen draga in alltsammans till staten. Staten vill ej driva affären, den vill överhuvud ej befatta sig med den saken, men den vill ha hela vinsten på malmfrakterna och malmbrytningen uppe i Norrland.» — Ja, jag tillåter mig spörja mina ärade åhörare i denna kammare, om det finns någon som helst reson i ett sådant antagande. Här är, så vitt jag förstår, riksdagsmajoriteten beredd till undvikande av att ens den allra minsta lilla risk för en höjning av malmfrakterna i denna ordning skall äga rum, att taga ett nytt avtal, som skiftar efter väder och vind, som ger staten åtminstone den närmaste tiden större förmåner än nu gällande avtal, men i det långa loppet näppligen ger staten dessa större förmåner. Tror man då verkligen, att en riksdag, som är villig att så långt tillmötesgå bolaget, att den år 1927 vill säkerställa det mot en risk, som ej kan inträffa förrän tio år härefter — tror man verkligen att en riksdag, att statsmakter, som uppföra sig eller som man i varje fall föreslår skola uppföra sig på detta ytterligt lojala sätt mot de enskilda intressenterna i bolaget, skola använda sin makt över järnvägen i Lapp-land till att pressa all must ur bolaget vid dessa malmbrytningsaffärer, för den händelse ingen inlösnings skulle äga rum?

Ja, jag vet ju, att det möjligen kan sägas, att bolaget begagnar sig av detta antagande som skicklig affärsman, och att staten som dålig affärsman säger så här: »Vi acceptera edert antagande, fast det egentligen strider mot hela den svenska statens natur, hela dess metod att uppföra sig mot enskilda personer.» — Jag kan icke erkänna, att detta argument har den tyngd, som man här gett det i denna debatt och som man gett det hela vägen i de olika diskussioner, som på skilda håll ha förekommit. Jag är för min del fullkomligt övertygad om att ettdera av två saker kan hända 1936. Det ena är, att staten begagnar sin inlösningsrätt, därmed övertager det kontrakt, bolaget kan ha gjort. Det andra är, att staten icke begagnar sin inlösningsrätt men kommer att uppträda på ett fullt honnett och staten värdigt sätt mot bolaget, därest detta trafikbolag allttjämt skall förbli partner med svenska staten.

Det är icke något ovanligt, att i agitationen för avtal av denna beskaffenhet mer eller mindre förtäckta hotelser spela en högst betydande roll. Om bolaget vore lojalt, eller, låt mig säga, om bolaget tänkte lojalt, skulle icke uti dess kalkyler ingå som en förutsättning, att den svenska staten skall pressa musten ur det, därest den ej vill begagna sin inlösningsrätt.

Men det finns en annan sak, alldeles oavsett hur man bedömer dessa ekonomiska ting, som gör det för mig i varje fall fullständigt otänkbart, att jag skulle kunna vara med om ett sådant avtal. Jag återkommer till huvudargumentet, det nämligen att om vi icke nu slå till, riskera vi att förlora den tyska marknaden. Vår järnmalm ligger där uppe till ingen nytta, vår handelsbalans förstöres, Kiruna kommer att ruttna ned, det blir icke längre något samhälle. Människorna måste flytta därifrån och söka sig andra anställningar o. s. v. — ty det är ju de olyckorna som skulle inträffa, om vi icke få ett långfristigt kontrakt. Det är det, som skulle göra, att vi måste taga detta avtal. Jag vill säga: ni tala här om att vi skola besluta uppskov med statens inlösningsrätt på tio år. Det är vad ni säga. Det är vad som står i papperen. Men är det någon människa, som verkligen tror, att det kan komma att äga rum? Om det argumentet, som jag här väsentligen uppehållit mig vid, har någon tyngd, tro ni då, mina herrar, att det kommer att förlora i tyngd, när vi komma — låt mig säga — fram till 1937 eller 1938, då det blir fråga om att vi ånyo skola uppskjuta inlösningsrätten, eventuellt mot utbyte av något nytt avtal på tio år? Det argument, som varit avgörande för bland andra statsutskottets ärade ordförande, då han bestämt sig, kommer att upprepas varenda gång denna fråga blir aktuell, och det är däri jag ser den stora faran i det nya avtalsförslag, som föreligger. Det där att staten skall få betala litet mer

en gång för inlösningsen 1947, är visserligen för mig mycket oaptitligt, men det skulle jag möjligen kunna tänka mig. Det, som är av vikt, är att beslutet i dag betyder, icke ett uppskov med statens inlösningsrätt, utan ett *avskaffande* av statens inlösningsrätt. De argument, som i dag gälla, gälla precis på samma sätt men med ökad styrka om tio år.

Det finns medlemmar av mitt eget parti, partivänner, på vilka jag sätter utomordentligt stort värde och vilkas omdöme jag skattar mycket högt, som ha gått in för detta avtal. De ha anfört sina skäl för den ståndpunkt, de intagit. För min del är det mig fullkomligt omöjligt och skulle under alla omständigheter vara omöjligt att medverka till ett beslut, som innebär — vad som kanske icke har stått fullkomligt klart för alla — en reaktion i tänkesättet gent emot vår allmänna mening för icke så många år sedan om statens rätta förhållande till landets naturtillgångar. Med den utgångspunkt, som jag har, att detta i själva verket betyder, att staten för framtiden avstår från en inlösningsrätt, som en konservativ regering år 1907 genomdrev, är det som sagt för mig fullkomligt omöjligt att medverka till det beslut, som nu föreslås från utskottets sida. Om man säger, som jag förmodar, att man på många håll kommer att göra, att staten ej lämpar sig för att driva affärer av detta slag, så borde i varje fall den frågan varit underkastad en särskild prövning, innan man beslutar sig för att säga, att staten icke får, icke bör och icke skall driva affärer av detta slag. Vad är det, som sker, därest en inlösnings av denna gruvegendom skulle komma att äga rum? Det enda, som sker är, att ett redan existerande bolag övertager aktierna i stället för att enskilda ha aktierna. Jag kan ej se annat än att staten kan driva denna affär, praktiskt taget, precis på samma sätt som nu sker i aktiebolagsform, utan att belasta sig med något slags ämbetsmannamässighet, något slags byråkratisk apparat för att sköta dessa ting, och därför kan jag ej erkänna, att det icke skall vara möjligt för staten själv att driva en affär i denna form, precis lika väl som enskilda kunna driva den affären.

Ja, det är vad jag för min del velat särskilt ge uttryck åt i denna debatt, och det är självfallet, att jag under dessa omständigheter yrkar bifall till reservationen.

Herr Nothin: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Möller talade om det reaktionära tänkesätt, som låg bakom detta avtal. Jag vill endast göra en jämförelse. Det torde icke vara obekant, att staten har en inlösningsrätt till våra enskilda järnvägar. Varför har man icke påyrkat, att staten skulle begagna sig av denna rätt? Jo, av den helt naturliga orsaken, att det icke skulle vara för staten ekonomiskt, det skulle bli för dyrbart. Här föreligger ett fall, där staten har inlösningsrätt 1936, men där man i stället gått in för ett avtal, som *bättre* tillgodoser statens ekonomiska intresse än en inlösnings 1936.

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Herr vice talman! Efter att ha åhört åtminstone större delen av den här i kammaren förda debatten ber jag att å regeringens vägnar få säga ett par ord.

Jag får erkänna, att jag var ganska nyfiken att höra den kritik, som skulle riktas mot det föreliggande förslaget och mot utskottets hemställan från motståndarna till ett beslut i överensstämmelse med nyss nämnda förslag.

Jag får dock, efter att ha åhört de skäl — jag har emellertid icke hört herr Stendahls första anförande — som här framförts, säga, att den övertygelse, som jag erhöi efter att ha sökt ur olika synpunkter pröva det resultat, vartill statens representanter i bolaget kommit, när de för sin del förordade ett avtal i överensstämmelse med det av dem utarbetade förslaget — den övertygelsen nämligen, att man genom att avlåta proposition i ärendet skulle handla i statens

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.

(Forts.)

intresse, blivit stärkt av vad som förekommit under diskussionen. Jag skall endast peka på en sådan omständighet som att man från oppositionens sida ej ens kunnat komma överens om vad den förändring, som utskottet företagit i regeringens hemställan, egentligen innebär. Herr Lindblad här i kammaren och herr Kristensson, som jag hörde i andra kammaren, sade båda, att här föreligger ett helt nytt förslag. Regeringsförslaget vore ur räkningen, det vore ingenting att tala om. Herr Lindhagen åter förklarade för sin del, att det fortfarande är regeringspropositionen, som i allt väsentligt ligger till grund för förslaget; det är bara lättare retuscheringar som gjorts från utskottets sida. Redan den omständigheten, att det, som utskottet haft alldeles särskild anledning att inrikta sig på, blivit på detta sätt olika bedömt av kritikerna, säger mig att deras omdöme i övrigt icke kan vara tillräckligt för att jäva de uttalanden och råd, som kommit från alla i ärendet hörda sakkunnigas sida. När man exempelvis här sagt, att 1907 års avtal var ett oerhört fördelaktigt avtal, under det man ögonblicket därefter säger, att vi inte nu skola börja tala om hälftenbruk, sedan man »skummat hela grädden av vad som finns däruppe», så är detta också en motsägelse, där vad man säger ena ögonblicket inte står i god överensstämmelse med vad man anför det andra.

Jag konstaterar emellertid, att den gemensamma förutsättningen föreligger från båda gruppernas sida, att man önskar ett långtidsavtal och att man är med på den ökade brytning, som det här föreliggande utskottsförslaget också förutsätter. I detta avseende skulle således överensstämmelse råda. Därmed skulle väl det problem, som i detta ögonblick kvarstår, lyda: hur skall lämpligast en sådan förlängning av avtalet och en sådan ökad brytning komma till stånd och samtidigt statens intressen tillvaratagas på bästa möjliga sätt? Det var just den problemställningen, som regeringen för sin del ansåg föreligga, då denna fråga började komma upp. Man hade därvid att tänka sig olika alternativ, som man försökte så långt det var möjligt bedöma. Det gällde då antingen förslag om inlösen 1936 eller att — som herr Möller yttrade — med »uraktlåtenhet att begagna detta tillfälle», träffa ett avtal för den närmaste tjuguarperioden. Då måste jag säga, att om jag frånsåg det svåra att bedöma kalkylerna för olika alternativ på grund av att dessa samtliga vilade på ovissa förutsättningar, kom jag till det resultatet, att den bästa utsikten att förena önskvärdheten av ett dylikt förlängt och utvidgat avtal med statsintresset skulle ernås genom att samarbetet mellan staten och de i gruvföretagen engagerade enskilda intressena så ordnades, att *de senare stimulerades till största möjliga ansträngning och till bästa möjliga organisation, samtidigt som staten automatiskt erhöle jördelen av varje dylik, det enskilda intressets ansträngning* och därmed också det allmänna bereddes skäligt utbyte av sin grundägar rätt. Det var den allmänna utgångspunkten för regeringens tillstyrkande av det föreliggande förslaget. Samtidigt skulle och borde den möjligheten hållas öppen att inför ett omkastat ekonomiskt läge eller annan avgörande omständighet staten vid ett icke alltför avlägset tillfälle skulle kunna bli ensamägare och därmed också ha tillfälle att använda en annan metod för bearbetningen. Den möjligheten borde enligt regeringens mening bibehållas med beaktande av att därmed icke intresset från bolagets sida av bästa möjliga ledning skulle försvagas, utan att detta intresse skulle kunna hållas uppe ända till det ögonblick, då staten ville göra sin inlösningsrätt gällande.

När det nya avtalets anhängare ställa sig på den ståndpunkten och mena, att därmed staten under den tid det här gäller skulle få bästa möjliga utbyte, har man då på motsidan rätt att, som här i diskussionen skett, säga, att den representerar det allmännas intresse i strid mot dominerande enskilda intressen? Det förefaller mig icke vara fallet. Det förefaller mig tvärtom, som om de, vilka från nyss angivna utgångspunkt sökt bedöma det föreliggande förslaget,

kunna säga sig med samma skäl och rätt företräda de allmänna intressena som motståndarna.

Sedan beror det ju på, huruvida de grundläggande kalkylerna äro riktiga eller inte. Jag vill emellertid i fråga om inlösningsrätten säga, att frågan, huruvida den i fortsättningen vid de olika tillfällena skall tas i anspråk eller inte, måste ordnas så, att den blir beroende på, huruvida de vid varje särskilt tillfälle ansvariga anse det finnes anledning att befara att ett övertagande från det allmännas sida direkt av företagen i fråga icke skulle ge mer utan mindre i utbyte för samhället självt. Det är väl det, som måste bilda utgångspunkten för prövningen vid varje särskilt tillfälle. Det gäller därför endast nu, att hålla möjligheten öppen att med lämpliga mellanrum företaga en sådan prövning.

Jag skall som sagt inte närmare gå in på, huruvida det föreliggande förslaget från den här av mig framhållna synpunkten fyller den förutsättning, som jag här angivit, eller inte. Jag tror, att så är fallet. Och jag hade den bestämda känslan vid underhandlingarna, att det icke var möjligt att komma längre vid detta tillfälle än vad propositionen upptog. Jag vill icke säga, att det är omöjligt att man på bolagets sida sökte behålla kvar någon marginal, därest en ökning av kraven från riksdagens sida skulle förekomma. Jag kan tänka mig, att en med det allmänna förhandlande part finner det vara nödvändigt att ända till sista instans ha en ytterligare sådan marginal kvar. Det är på förefintligheten av en dylik marginal man här skulle ha att bygga, när man nu i åtskilliga avseenden skärpt regeringspropositionen. Men jag måste säga, att jag hyser den uppfattningen, att *om* denna förutsättning för beslutet, en accept från bolagets sida, visar sig föreligga, så är det därför, att just nu i detta ögonblick verkligen förutsättningarna för bolaget, att ta ut det mesta möjliga ur ett sådant medgivande genom ett tillmötesgående mot de utländska konsumenterna, föreligga i alldeles särskild grad. Det är ur det allmännas synpunkt då synnerligen önskvärt, att detta ögonblick användes.

Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, som jag tror mig kunna påtaga mig den del av ansvaret, som vid ett bifall kan påvila mig i egenskap av såväl regeringsmedlem som riksdagsman, och jag ber därför att få yrka att utskottets hemställan godkännes.

Herr Möller: Jag vill bara till herr Nothin anmärka, att jämförelsen mellan de enskilda järnvägarna och de stora naturtillgångar, som det här är fråga om, vilka dock med tiden komma att uttömmas och av vilka generationer av svenskar i viss grad skulle ha nytta, är ytterligt haltande, då det gäller frågan om hur staten skall förhålla sig till olika ekonomiska företag i samhället.

Herr Asplund: Jag skulle vilja säga, att det här inte har förut påpekats, att summan för statsinlösen enligt nuvarande avtal under alla förhållanden blir mycket mindre än den blir enligt det nya avtalet, vare sig man går ut ifrån, att staten enligt detta skall begagna lösningsrätten direkt och erlagga i lösen nettovinsten på 53 milj. ton malm eller eventuellt först på den av majoriteten inom statsutskottet fördömda vägen att driva upp frakterna och därigenom få ett föreläggande från bolaget, att staten bör lösa in fyndigheterna, pressa ner lösesumman till motsvarande vinsten på 47 milj. ton malm. I båda dessa avseenden blir lösesumman mycket större, därför att det inte längre medges några som helst avdrag för den brytning som skulle skett enligt 1913 års avtal och för det frakttillägg med 6 % ränta på ränta statens järnvägar skulle kunnat tillerkännas tillsammans överstigande 100 milj. kronors avdrag vid statsinlösen 1937. En inlösen blir på detta sätt faktiskt omöjliggjord enligt nu föreslagna avtal och därmed betyda de nya villkor, som statsutskottet uppställt beträffande nytt fraktavtal 1947, faktiskt detsamma som att frakterna komma

Ang. statens
avtal med
malmbolagen.
(Forts.)

att för all framtid fastläsas vid vad som är bestämt i det nya avtalet för tiden 1937—1947.

Innan kammaren går att bifalla statsutskottets hemställan, skall jag också be att få konstatera, att den tredje fördelen, som påstås ha tillkommit i utskottets förslag, är efter min mening fullkomligt värdelös. Där har sagts, att i ersättning för att staten återlämnar Luossavaara till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag skola till staten överlämnas de malmfält, som tillhöra aktiebolaget Nordsvenska malmfält. Dessa malmfält ligga samtliga synnerligen illa till för tillgodogörande, största delen under myrmark. De innehålla huvudsakligen anrikningsmalm och sådan malm, som är starkt förorenad av svavel, således värdelösa för den svenska järnhanteringen. Därtill kommer, att vid tre av de ifrågavarande malmfälten äro sådana villkor förbundna med beviljande av utmål, att bolaget redan nu är skyldigt att genom anrikning skilja järmmalmen, vilken utgör den huvudsakliga delen av förekomsten, från de föroreningar av i huvudsak apatit och svavelkis, som den innehåller, och upplägga denna järnmalm på lätt åtkomliga ställen till fri disposition för staten. Att komma och erbjuda detta som en kompensation är ju rena bluffen! Sedan har utskottet sagt att statsgruvefält bör läggas å de till staten överlämnade fyndigheterna. Det går givetvis för sig i fråga om nyssnämnda tre malmfält, som ligga på kronojord, men beträffande alla de övriga fälten måste ett sådant utläggande som statsgruvefält föregås av expropriation av den enskilda jord, å vilken de befinna sig. Det går icke att utan denna procedur såsom statsgruvefält utlägga något enda av de fält, som möjligen skulle betyda någonting. Jag vill bara konstatera detta, att det enda tillskott, som staten skulle få genom det något ändrade avtalsförslaget, är de 17 miljoner, som Grängesbergsbolaget skall återbetala av erhållen royalté.

Jag yrkar fortfarande bifall till herr Lindblads m. fl:s reservation.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o att kammaren skulle bifalla den av herr Stendahl i ämnet väckta motionen; samt 4:o), av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle, med avslag å propositionen nr 241, hos Kungl. Maj:t begära förnyat övervägande, byggt i främsta rummet på bemödande att befrämja statens inlösen av stamaktierna om möjligt redan den 31 december 1936 samt tillika inriktat på avslutande snarast möjligt av leveransavtal med den tyska koncernen.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wigforss* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr Lindblads m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 157, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstning, enligt av herr *Thulin* jämte 20 av kammarens övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 40.

Vid omröstningen röstades

ja av herrar Hederstierna, von Sydow, Ljunglund, greve Lagerbjelke, herrar Reuterskiöld, Carl Gustaf Ekman, Hjalmar Hammarskjöld, Borell, Fehr, Sederholm, Nothin, von Stockenström, John Karlsson, Kobb, Westman, Carl Gustaf Hammarskjöld, Karl Andersson, David Bergström, friherre Beck-Friis, herrar Karl Gustafsson, Karl Johan Ekman, Abrahamsson, greve Spens, herrar Martin Svensson, Johan Bernhard Johansson, Elisson, Rooth, Bissmark, Per Gustafsson, Thorén, Petrus Nilsson, Erik Anderson, Rune, Bodin, Boberg, Johan Nilsson i Kristanstad, Alexander Nilsson, Elof Andersson, Leander, Forssberg, von Geijer, Nils Anton Nilsson, Wohlin, Antonsson, Pålsson, Jönsson, Lithander, Boman, Hallin, Widell, Sundberg, Isak Svensson, Pettersson, Johan Johansson, von Sneidern, Vennersten, Per Adolf Larsson, Edward Larson, Ernst Svenson, Vrang, August Johansson, Lundell, Georg Dahl, Örne, Gottfrid Karlsson, Lyberg, Schedin, Pers, Jonas Andersson, Carl Carlsson, Enhörning, Kvarnzelius, Johan Peter Johansson, Frändén, Österström, Henrik Andersson, Rosén, Bergqvist, Hellström, Almkvist, Jonsson och Stenberg; samt

nej av herrar Klefbeck, Lindley, Stendahl, Magnuson, Möller, Wahlmark, Julin, Carl Svensson, Åkerman, Bårg, Oscar Olsson, Thulin, Albert Bergström Pauli, Larsén, Östergren, Linder, Kropp, Jacob Larsson, Olof Olsson, Johan Nilsson i Malmö, Carl Johansson, Linders, Lindblad, Wigforss, Gustaf Hansson, Holmgren, Björnsson, Ström, Strömberg, Schlyter, Dalberg, Åström, Sandler, Norling, Carl Eriksson, Walles, Lindhagen, Winberg och Asplund.

Herrar Trygger, Oscar Ericson, Bergman, Valfrid Eriksson, Lindgren och Tjällgren förklarade sig avstå från att rösta.

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av förordningen av automobilskattemedel, dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om vissa anslag till vägar, dels ock i dessa ämnen väckta motioner, punkten d).

*Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel
m. m.*

Herr **Kvarnzelius**: Herr förste vice talman! Jag skall anhålla att med frånträdande av det yrkande jag i går afton framställde i denna fråga få biträda det av herr Nilsson i Gränebo då gjorda yrkandet.

Herr **Hammarskjöld, Hjalmar**: Eftersom tiden nu är något mindre framskriden än då detta utlåtande i går var under behandling här i kammaren, skall jag tillåta mig att säga några ord.

När det beslöts, att av automobilskattemedlen en ersättning motsvarande 10 % av den uppskattade vägunderhållskostnaden skulle utgå såsom s. k. automatiskt bidrag, hyste jag redan då farhågor för, att detta skulle vara första steget till ett slags indragning av automobilskattemedlen, så att dessa medel skulle komma att tagas i anspråk för det allmänna vägunderhållet och sålunda

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel
m. m.
(Forts.)

i själva verket komma att behandlas som vanliga statsmedel. Denna farhåga har gått i uppfyllelse i en utsträckning, som jag verkligen icke då tänkte mig, ty enligt det nu föreliggande utlåtandet skall ju dels av automobilskattemedel utgå hälften av det vanliga statsbidraget och dels också det automatiska automobilskattebidraget till vägunderhållet ökas i viss proportion enligt propositionen och utskottsförslaget till 15 % och enligt reservationen till 20 % av underhållskostnaden. Detta kan jag inte finna vara annat än oriktigt. Automobilskat- ten har pålagts för särskilt ändamål och under uttalad förutsättning att au- tomobilskattemedlen skulle användas till sådant som de skattepliktiga hade nytta av, så att de därigenom skulle få valuta för vad de betalade.

I fråga om den första delen, som jag här nämnde nämligen detta bidrag med hälften av det allmänna vägbidraget, har kammaren redan i går fattat beslut och därför är ingenting annat därom att säga, än att jag skulle vilja konstatera, att till stöd för bifall till det förslaget åberopades med styrka ett, som vi alla hoppas, tillfälligt finansiellt läge, som gör, att i statsregleringen dessa medel inte kunna ersättas på annat sätt, varav då väl också följer, att detta beslut inte skall vara ett prejudikat för framtiden, men att då det finansiella läget det tillåter, man bör slå in på en enligt mitt förmenande riktigare väg.

Då jag sedan kommer till den andra punkten skall jag inte heller där göra något yrkande icke ens på bifall till propositionen, eftersom statsrådet och che- fen för kommunikationsdepartementet har meddelat, att han för sin del inte har något emot det högre bidrag, som reservationsvis föreslagits. Men jag vill endast påpeka till den kraft och verkan det för framtiden kan ha, att detta automatiska bidrag måste anses vara i och för sig oriktigt. Det har redan sagts, att automobilskattemedlen äro avsedda att bota de skador, som automobi- lerna förorsaka på vägarna och att från en annan sida sett göra vägarna bättre för automobiltrafiken, således komma dem till godo, vilka betala automobilskat- ten. När nu ett bidrag utgår automatiskt till allt vägunderhåll, kommer detta bidrag att lämnas även till underhåll av sådana vägar, där automobiltrafik icke förekommer eller där den rent utav är förbjuden. Och eftersom det numera också är fråga om bidrag till vinterväghållningen, vill jag erinra om, hur en- ligt ett nyligen fattat beslut det finns vinterväghållning, som uttryckligen är inskränkt så, att den inte innefattar vägens öppenhållande för automobiler. Det kan väl inte gärna anses vara billigt, att automobilskattemedel användas till vinterväghållning i sådana fall, då vinterväghållningen förklarats uttryck- ligen skola vara av beskaffenhet, att vägarna inte hållas öppna för automobil- trafik.

Det är som sagt inte min mening att göra något yrkande i det läge, däri frå- gan nu befinner sig, men jag har velat framhålla dessa betänkligheter.

Vad sedan sista punkten i reservationerna angår, punkten om förutsättningen för utdelning av det automatiska bidraget, så har detta bidrag såväl av Kungl. Maj:t som av utskottet föreslagits skola utgå till sådana väghållningsdistrikt, som övertagit hela vägunderhållet, under det att reservationen går ut på något annat, nämligen att även sådana väghållningsdistrikt skulle kunna erhålla bi- drag, vilka icke övertagit alla vägar till underhåll. I den delen får jag på samma sätt som under föregående riksdag uttala, att enligt min uppfattning reservationen träffar det rätta. Det är nämligen varken nödvändigt eller lämpligt att framtvinga ett övertagande till underhåll genom vägkassan av alla vägar inom ett väghållningsdistrikt. Det råder nämligen på åtskilliga orter sådana förhållanden, att det avgjort är lämpligare, att endast de större vägarna övertagas till underhåll av vägkassan, under det att de mindre vä- garna bibehållas vid naturaunderhållet.

Detta är anmärkningar, som jag, herr talman, velat få antecknade till pro- tokollet för att stanna i konsekvens med vad jag vid föregående tillfällen ut-

talat och för att fast utan hopp om framgång förfäktat vad jag även denna gång anser böra gälla.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att beträffande den nu förevarande punkten endast yrkats att kammaren skulle med antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Vennersten m. fl. avgivna reservationen beträffande frågan om procentsatsen för det från automobilskattemedlen utgående bidraget till vägunderhåll, i övrigt bifalla vad utskottet hemställt.

*Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel
m. m.
(Forts.)*

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets inledande hemställan.

Bifölls, i vad den ej blivit besvarad genom kammarens beslut angående de särskilda punkterna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § i förordningen den 2 juni 1922 om automobils katt m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 260, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § i förordningen den 2 juni 1922 om automobils katt, m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.39 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 3 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 1.30 e. m.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

*Ang.
ersättning för
vid rågångs-
regleringar
förlorad
ståndskog
m. m.*

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **Thyrén**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Nothins interpellation angående ersättning för vid rågångsregleringar förlorad ståndskog m. m., erhöll ordet och yttrade: I sammanhang med behandlingen vid fjolårets riksdag av den nya lagstiftningen om delning av jord å landet uppkom spörsmålet om fastställande av särskilda bestämmelser angående ersättning för ståndskog eller skogsmark, varav vid skifte sakägare gått förlustig. Med anledning av motioner i båda kamrarna föreslog särskilda utskottet, att i jorddelningslagen skulle härom införas en bestämmelse, till vilken motsvarighet saknades i den kungl. propositionen. Vid ärendets behandling i kamrarna framställdes emellertid — främst av dåvarande chefen för justitiedepartementet — vissa anmärkningar emot det sätt, varpå uppgiften blivit löst i utskottets förslag, och hänvisades till behovet av en närmare utredning. Om förslagets sakliga berättigande förspordes däremot icke någon meningsskiljaktighet. Kamrarna förenade sig om det beslut, att riksdagen skulle, med uteslutande av den ifrågavarande av utskottet föreslagna paragrafen, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta utreda och för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Under hänvisning till dessa i korthet anmärkta förhållanden har, med kammarens begivande, herr Nothin till mig framställt det spörsmål, huruvida det kan förväntas att regeringen kommer att inom en snar framtid företaga den av riksdagen begärda utredningen.

Att vid planläggningen av det närmast förestående lagstiftningsarbetet beaktande kommer att ägnas den fråga, som är föremål för interpellantens framställning, torde kunna tagas för givet. Om det förslag, som kan framgå av en blivande utredning, är det tydligen ännu för tidigt att göra något uttalande. Ehuru med hänsyn till den speciella sakkunskap, som detta ärende kräver, det ännu icke varit möjligt att träffa någon definitiv anordning, är det dock min förhoppning, att utredningen skall kunna verkställas inom sådan tid, att — om utredningen ger ett positivt resultat — hinder icke skall möta för framläggande av förslag redan vid början av nästa års riksdag. Då den nya jorddelningslagstiftningen kan träda i kraft tidigast den 1 januari 1928, skulle, under den förutsättning jag nu angivit och om icke särskilda svårigheter mellankomma, en lagstiftning i detta speciella ämne icke behöva framskjutas väsentligt över den tidpunkt, då huvudlagstiftningen på området erhåller sin första praktiska tillämpning.

Herr Nothin: Herr talman! Herr justitieministern har redan berört uppkomsten av den nu föreliggande lagfrågan, varför jag ej behöver uppehålla

kammarens tid därmed. Anledningen till att interpellationen framställdes har varit den, att då riksdagen på min hemställan förra året avstod från att fatta positivt beslut om lagbestämmelser i förevarande ämne, så ansåg jag mig böra förvissa mig om, att ej saken kom i glömska.

Nu har herr justitieministern ställt i utsikt, att frågan skall framläggas till nästa riksdag, och för detta svar ber jag att få uttala ett uppriktigt tack. Eftersom frågans utredning möjligen kan komma att taga längre tid i anspråk än vad som vid första påseendet kan synas antagligt, tillåter jag mig att till mitt tack foga den hemställan, att arbetet måtte upptagas så snart som möjligt, så att ej frågans framläggande till nästa riksdag måtte äventyras genom arbetets försenande.

Till sist vill jag i förbigående omnämna, att något sammankopplande med den nya jorddelningslagen ej torde vara erforderligt, eftersom denna sak, som rör rättsförhållandet grannar emellan, torde vara lika aktuell vare sig den nya jorddelningslagen trätt i kraft eller ej.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag har ansett mig böra begagna tillfället att till herr Nothin uttrycka mitt tack för att han har bragt detta synnerligen viktiga spörsmål på tal genom att framställa sin interpellation. Det är ju så, att var och en, som har haft något att göra med eller har någon erfarenhet av rågångsförrättningar och lantmåteriförrättningar, vet, av vilken stor betydelse dessa kunna bli för ett skifteslag, om t. ex. ej skifteskartorna stämma med märkena på marken. Då kan det uppstå rätt så stora olägenheter inom en by eller ett byalag. Det lagförslag, som herr Nothin nu har efterlyst och vilket herr justitieministern har ställt i utsikt skulle framläggas till nästa års riksdag, avser ju att i någon mån reglera detta förhållande. Jag är som sagt särskilt tacksam för att frågan har kommit fram, och jag är även tacksam för att herr justitieministern har lovat att till nästa riksdag framlägga ett lagförslag på det här området. Det är väl givet, att innan detta lagförslag lägges fram, en utredning bör verkställas, huruvida vid en rågångsreglering de gällande skifteskartorna eller de på marken befintliga märkena böra anses gälla. Jag skall ej göra något uttalande om vilken uppfattning jag har i det avseendet nu, men jag hoppas på, att innan lagförslaget framlägges, en fullständig och noggrann utredning i det avseendet skall verkställas.

Herr Lindhagen: Då här har framhållits önskvärdheten av, att en viss jordlag måtte komma fram till nästa riksdag, varemot jag naturligtvis icke har det ringaste att erinra, vill jag påminna justitieministern om, att det finnes en del andra jordlagar, som i trängseln med denna jordlag böra få ha lika förmånsrätt. Så t. ex. de av riksdagen år 1925 begärda tillägg och ändringar i samma års ofullkomliga förbudslag med mera sådant.

Justerades protokollen för den 28 nästlidne maj.

Anmäldes och godkändes bankoutsrottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 11 B, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, jämte en i ämnet väckt motion;

*Ang.
ersättning för
vid rågångs-
regleringar
förlorad
ståndskog
m. m.
(Forts.)*

Sammanjämkningsförslag i arrendelagsfrågan. (Forts.)

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående förhöjning av ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; samt nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till allmänna indragningsstaten för budgetåret 1927—1928.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 281, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1913 (nr 120) om allmän pensionsförsäkring dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 282, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan kammaren inbjudits att genom representanter deltaga i den fest, varmed Tekniska högskolan den 19 september innevarande år komme att högtidlighålla sin 100-åriga tillvaro, samt kammaren med antagande av inbjudningen beslutit att vid festen låta sig representeras av en deputation av tre ledamöter, företogs nu val av dessa deputerade; och befunnos efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedda:

greve Hamilton	med 44 röster,
herr Wigforss	» 44 »
» Nilsson, Petrus	» 44 »

Anställdes val av tre suppleanter för de deputerade, som av kammaren utsetts att företräda densamma vid den fest, varmed Tekniska högskolan den 19 september innevarande år komme att högtidlighålla sin 100-åriga tillvaro; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till suppleanter utsedda:

herr Vennersten	med 17 röster,
» Bergström, David	» 17 »
» Linders	» 17 »

sedan ordningen mellan dem blivit genom lottning bestämd.

Sammanjämkningsförslag i arrendelagsfrågan.

Föredrogs sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

I utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m. dels ock i ämnet väckta motioner hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte antaga av utskottet i dess berörda utlåtande framlagda förslag till

1) lag om ändring i visas delar av lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom,

2) lag om ändrad lydelse av 10 § i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 22) om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om nyttjanderätt till fast egendom,

3) lag om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand,

4) lag om ändrad lydelse av 40 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade riksdagens kamrar i fråga om utskottets berörda hemställan fattat skiljaktiga beslut.

Sålunda hade beträffande det under 1) upptagna förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom första kammaren avslagit 2 kap. 1 § men godkänt övriga delar av lagförslaget, under det att andra kammaren godkänt 2 kap. 7 § i dess utav Kungl. Maj:t föreslagna lydelse men antagit övriga delar av utskottets lagförslag.

I fråga om det under 2) upptagna förslaget till lag om ändrad lydelse av 10 § i lagen den 14 juni 1907 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om nyttjanderätt till fast egendom hade första kammaren avslagit lagförslaget, under det att andra kammaren godkänt utskottets förslag.

I fråga om det under 3) upptagna förslaget till lag om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand hade första kammaren med avslag å ifrågavarande lagförslag godkänt det av herr K. G. Westman m. fl. reservationsvis framlagda, å sid. 132 och 133 i det tryckta utlåtandet upptagna förslaget till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 25 juni 1909 om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, under det att andra kammaren godkänt utskottets lagförslag.

Beträffande det under 4) upptagna förslaget till lag om ändrad lydelse av 40 § förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom hade första kammaren avslagit lagförslaget, under det att andra kammaren godkänt utskottets förslag.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet i det nu ifrågavarande memorialet framlagt förslag till sammanjämkning av den skiljaktighet, som alltså förelåg mellan kamrarnas beslut.

Angående sättet för memorialets föredragning yttrade

Herr förste vice talmannen: Jag får hemställa, att kammaren ville besluta, att detta memorial företages till avgörande på det sätt, att först föredrages i ett sammanhang vad utskottet hemställt beträffande 1) förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom och 4) förslaget till lag om ändrad lydelse av 40 § förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, samt där- efter, likaledes i ett sammanhang, utskottets hemställanden beträffande 2) förslaget till lag om ändrad lydelse av 10 § i lagen den 14 juni 1907 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om nyttjanderätt till fast egendom och 3) förslaget till lag om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand.

Herr Lindhagen: Jag kunde ej riktigt följa den siste talarens förslag, men är det meningen, att vi skola behandla den sociala arrendelagen för södra Sverige för sig och den sociala arrendelagen för Norrland för sig ävensom den senares eventuella utsträckning till vissa delar av riket, så kan jag för min del ej vara med därom.

*Sammanjämk-
ningsförslag
i arrende-
lagsfrågan.
(Forts.)*

Sammanjämkningsförslag i arrendelagsfrågan.
(Forts.)

Herr **förste vice talmannen**: Med anledning av herr Lindhagens anförande ber jag att få upprepa mitt förslag. Först föredrages i ett sammanhang vad utskottet hemställt beträffande 1) förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom och 4) förslaget till lag om ändrad lydelse av 40 § förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, samt därefter, likaledes i ett sammanhang, utskottets hemställanden beträffande 2) förslaget till lag om ändrad lydelse av 10 § i lagen den 14 juni 1907 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om nyttjanderätt till fast egendom och 3) förslaget till lag om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand.

Herr **Lindhagen**: Det framgår således av förslaget — jag vet ej, vem som har kommit upp därmed — att det är meningen att behandla den sociala arrendelagen för södra Sverige såsom en sammanjämknings sak för sig och den sociala arrendelagen för Norrland och vissa andra delar av landet, till vilka den skall utsträckas, för sig. Enär dessa hänga ihop och hela tiden varit ett enda sammanhängande ämne, hemställer jag om avslag på denna föredragningsordning och yrkar i stället, att allt föredrages i ett sammanhang.

Herr **Westman**: Jag vill vitsorda, att det är riktigt, som herr Lindhagen sagt, att hela den sociala arrendelagstiftningen inom utskottet har behandlats i ett sammanhang och att detta skett även vid handläggningen av frågan om sammanjämkning. Under sådana omständigheter finnes det naturligtvis ett mycket starkt reellt skäl för att behandla sammanjämkningsförslaget också på det sättet, att utskottsmemorialet såsom en helhet ställes under kammarens beslut. Men om kammaren ej skulle bifalla herr Lindhagens yrkande, ser jag däri icke en förklaring från kammarens sida, att ett materiellt sammanhang mellan memorialets delar icke föreligger, utan endast en kammarens åtgärd, som syftar till att underlätta diskussionen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad herr *förste vice talmannen* föreslagit i avseende å föredragningen av nu föreliggande memorial samt vidare på bifall till herr *Lindhagens* yrkande, att memorialet skulle företagas till avgörande i ett sammanhang; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till herr förste vice talmannens förslag, sig anse denna proposition vara med överbägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givnen varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad herr förste vice talmannen föreslagit i avseende å föredragningen av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Lindhagens yrkande om föredragnings sättet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I enlighet med den antagna föredragningsordningen föredrogos nu

Utskottets hemställanden beträffande 1) förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom, samt 4) förslaget till lag om ändrad lydelse av 40 § i förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom.

Sammanjämkningsförslag i arrendelagsfrågan.
(Forts.)

Biföllos, för så vitt de rörde första kammaren.

Utskottets hemställanden beträffande 2) förslaget till lag om ändrad lydelse av 10 i lagen den 14 juni 1907 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om nyttjanderätt till fast egendom, samt 3) förslaget till lag om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand.

I fråga om förstnämnda lagförslag hade utskottet anfört följande:

»Första kammarens beslut om avslag å förevarande lagförslag utgör en följd av kammarens beslut att avslå det under 3) här nedan omförmälda förslaget om utsträckt tillämpning av den s. k. norrländska arrendelagen.

Då utskottet med avseende å sistnämnda lag här nedan föreslår lagens utsträckning till vissa delar av Svealand, får utskottet hemställa, att första kammaren måtte, med frånträdande av sitt ovannämnda beslut, biträda andra kammarens beslut.»

Beträffande det senare lagförslaget hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet vill erinra, att det förslag, som i förevarande fråga av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen, avser dels en utsträckning av den norrländska arrendelagens tillämpningsområde, vilket för närvarande omfattar Norrland och vissa delar av Dalarne, till jämväl Värmland dels och vissa ändringar i lagen, som betingas av förslaget om ändringar i den allmänna arrendelagen. I sitt utlåtande hade utskottet tillstyrkt en ytterligare utsträckning av den norrländska arrendelagen. Enligt utskottets mening borde nämligen under denna lags tillämpningsområde falla förutom Värmland jämväl de delar av Kopparbergs län, där lagen nu ej gäller, ävensom Västmanlands, Örebro, Uppsala och Stockholms län. Av lagtekniska skäl ansåg utskottet lämpligt, att i samband härmed den nu gällande lagen ersattes av en ny lag med benämning Lag om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand. I denna lag upptogos de nu gällande bestämmelserna i den norrländska arrendelagen med de jämkningar, som enligt utskottets mening voro påkallade dels av de av utskottet förordade ändringarna i den allmänna arrendelagen och dels av lagens utsträckande till vissa delar av Svealand. Bland annat föreslogs den ändring av minimiarealen, att under lagen skulle falla alla arrenden, som omfatta antingen minst fyra hektar inrösningsjord eller tre hektar odlad jord.

I avgiven reservation (s. 131) framhölls av herr K. G. Westman m. fl., att tillräckliga skäl ej föreläge för utsträckande av den norrländska arrendelagens giltighetsområde. Reservanterna framlade därför ett förslag till ändring av den norrländska arrendelagen allenast i de avseenden, som enligt reservanternas mening påkallades av ändringarna i den allmänna arrendelagen.

Andra kammaren har bifallit utskottets förslag, medan första kammaren antagit reservanternas förslag.

Sammanjämkning av dessa skiljaktiga beslut synes utskottet lämpligen böra ske sålunda, att kamrarna godkänna utsträckning av den norrländska arrendelagens tillämpningsområde till de delar av Kopparbergs län, där lagen nu ej gäller, Värmlands län samt Degerfors, Karlskoga, Bjurtjärns, Grythyttans, Hällefors, Hjulsjö, Järnboås, Nora, Vikers och Ljusnarsbergs socknar av Öre-

Sammanjämkningsförslag i arrendelagsfrågan.
(Forts.)

bro län. Andra kammaren lärer böra fråntråda sitt beslut beträffande ändring av nu gällande minimiareal. I fråga om de modifikationer, som påkallas av lagens utsträckande, torde första kammaren böra biträda andra kammarens beslut.»

I enlighet härmed hade utskottet hemställt, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte antaga i memorialet infört förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 25 juni 1909 (nr 57 s. 2) om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne ävensom angående ändring i vissa delar av samma lag.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Gabrielsson* och herr *Magnusson* i Skövde ansett, att kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om den norrländska arrendelagen icke vore av beskaffenhet att kunna med varandra sammanjämkas.

Herr **Hammarskjöld, Hjalmar**: Herr greve och talman! Under den sista tiden ha kammarens ledamöter haft tillfälle att finna, att ett och annat i fråga om möjligheten av sammanjämkning och lämpligheten av sammanjämkning mellan kamrarnas beslut kan vara tvistigt. Man har dock föreställt sig, att *en* av de gamla lärorna skulle stå orubbligt fast, den läran nämligen, att sammanjämkning är utesluten mellan ett positivt beslut och ett rent avslag. Emellertid är det just ett sådant fall, som föreligger här. Andra kammaren har för sin del beslutit antaga en lag om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand. Denna lag har i sin helhet avslagits av första kammaren. Första kammaren har visserligen antagit en del ändringar i den nu gällande lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, men dessa ändringar ha ej alls haft karaktären av någon utsträckning av norrlandslagen, utan de ha endast utgjort konsekvenser av kammarens beslut i avseende å ändringarna i den allmänna arrendelagen. Att här sammanjämkning är utesluten av det skäl, att det föreligger å ena sidan ett positivt beslut och å andra sidan ett rent avslag, kanske blir klarare, om vi tänka oss det exemplet, att en vanhävdslag för hela riket är föreslagen. Denna vanhävdslag antages av den ena kammaren och avslås av den andra kammaren. Då skulle man väl ej gärna ifrågasätta i sammanjämningsväg, att vanhävdslagen skulle komma att gälla för flera eller färre län, härader eller socknar. Jag kan därför ej finna annat än att den i reservationen uttalade meningen, att kamrarnas skiljaktiga beslut i denna fråga icke äro av beskaffenhet att kunna sammanjämkas, är riktig, och, herr greve och talman, jag yrkar därför, att kammaren måtte ogilla utskottets hemställanden i nu föredragna delar.

Häri instämde herrar *Trygger, von Geijer, Karl Gustafsson* och *Borell*, greve *Lagerbjelke* samt herr *Hederstierna*.

Herr **Westman**: Herr talman! Den föregående ärade talaren utgick därifrån, att frågan om norrlandslagen skulle betraktas såsom en fristående fråga. Det är endast under den förutsättningen, som den ärade talarens resonemang kan vara giltigt. För att belysa sin ståndpunkt hänvisade ju också den ärade talaren till en jämförelse med hur förhållandena skulle ställa sig i fråga om ett annat fristående lagförslag. Det exempel, som den ärade talaren valde, var dock ej riktigt lyckligt, ty det kan ej anses, att förhållandet i fråga om det nu föreliggande förslaget till vanhävdslag är sådant, att detta förslag är fullt självständigt. Till den frågan återkommer jag sedermera.

Emellertid vill jag ånyo påpeka, att förutsättningen för att den slutsats, som den ärade talaren drog, skall vara riktig, är, att det rör sig om ett fristående

lagförslag. I sådant fall är det alldeles givet, att, om den ena kammaren beslutar avslag och den andra beslutar bifall, är lagförslaget fallet. Men det finnes många exempel på, att om ett lagförslag, som är formellt fristående, står i sammanhang med ett annat, gäller ej den satsen. Exempel härför ha vi ju nu för ögonen. Här finnas ju i memorialet behandlade två fall, i vilka den ena kammaren avslagit och den andra har bifallit ett lagförslag, och likväl råder, såvitt jag vet, ingen meningsskiljaktighet därom, att sammanjämkning kan äga rum på det viset, att den ena kammaren anmodas att biträda den andra kammarens beslut. En sådan anmodan har ju följts vid kammarens föregående beslut, som omfattade två punkter, av vilka den ena punkten har den beskaffenheten, som jag nyss angivit.

Allt hänger naturligtvis på en materiell prövning av hur sammanhanget är mellan de olika lagförslag, som, formellt skilda äro behandlade i det sammanjämningsmemorial, som nu föreligger. Jag vill då betona, att här föreligger i teknisk mening endast *en* fråga. Det framgår däraf, att frågan är behandlad uti *en* kungl. proposition. Den är inom utskottet också behandlad såsom *en* fråga. Således: i detta memorial är tillämpat vad som står i riksdagsordningens § 63, där det heter: »Stanna kamrarna över någon fråga — — — uti huvudsakligen eller till vissa delar olika beslut — — —.» Här föreligger emellertid ej bara formellt en fråga, som omfattar hela det komplex av lagförslag, som är behandlat i detta memorial, utan det föreligger även materiellt endast *en* fråga, nämligen frågan om en social arrendelagstiftning för vårt land. Jag ber att för att belysa, att saken verkligen förhåller sig på det viset, få erinra, att jordsakkunniga föreslog, att den materiella sidan av saken skulle formellt få framträda på det sättet, att det skulle utfärdas en gemensam, allt omfattande arrendelag för hela Sverige, och herr Lindhagen har ju motionerat om, att man skulle ha en allmän arrendelag för hela Sverige och en social arrendelag för hela Sverige. Det visar ju, hur frågan hänger ihop, då man kan behandla den på dessa olika sätt ur formella synpunkter. Nu har Kungl. Maj:t gått en annan formell väg och fördelat frågan på det sätt, som synes av det här föreliggande memorialet. Kungl. Maj:t föreslår nämligen dels en allmän arrendelag dels en särskild lag för Norrland, vilket varken jordsakkunniga eller herr Lindhagen hade föreslagit. Således: formellt sett har Kungl. Maj:t delat upp denna rättsliga reglering på dessa två olika lagar, men det sakliga sammanhanget mellan vad som står i dessa lagar framträder på mångahanda sätt. Om vi t. ex. betrakta bestämmelserna om arealgränserna, så finna vi, att man måste, som också har skett i utskottet, vid bestämmandet av dessa arealgränser för de utarrenderade områdena taga hänsyn till, huruvida man låter den allmänna arrendelagen gälla över en större eller mindre del av Sverige. På samma sätt när fråga är om norrlandslagens bestämmelser om arealgränserna måste man också beakta lagens giltighetsområde. Jag skall fatta mig så kort som möjligt och vill endast erinra om, att det finnes även andra bestämmelser i den allmänna arrendelagen, som påverkas av frågan om norrlandslagens utsträckning. Så t. ex. kan man nämna reglerna om husbehovsskog och om bete. Jordsakkunniga ha föreslagit, att bestämmelser härom till arrendatorernas bästa skulle införas i den allmänna arrendelagen, och inom utskottet gjordes också yrkanden härom gällande, men när utskottet gick över på den linjen, att utskottet ville utsträcka den norrländska arrendelagen, ansågs det, att sådana bestämmelser ej vore behöfliga i den allmänna arrendelagen.

Vidare förhåller det sig så, att om man nu skulle avslå utskottets sammanjämningsmemorial beträffande norrlandslagen, så skulle den gamla norrlandslagen förbli gällande, och det skulle innebära, att en hel del regler i densamma skulle komma att stå i en mycket dålig överensstämmelse med de regler, som ha antagits i den allmänna arrendelagen. Jag vill i det avseendet

Sammanjämningsförslag i arrendelagsfrågan.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag i arrendelagsfrågan.
(Forts.)

fästa uppmärksamheten på de paragrafer, som återfinnas här i memorialet, § 3 och § 5, § 6 och § 19. Ett avslag på dessa paragrafer sådana de införts i utskottets memorial skulle medföra, att arrendatorerna i Norrland skulle få en sämre ställning än arrendatorerna i det övriga Sverige och detta med bibehållande för dem av principer, som stå i dålig överensstämmelse med dem, som kommit till uttryck i den allmänna arrendelagen.

Vad jag sagt belyser en smula även en annan fråga, nämligen frågan om vilken betydelse man skall tillmäta den omständigheten, att det har framträtt en viss skiljaktighet mellan kamrarna i fråga om den geografiska utsträckningen av lagens giltighetsområde. Av vad jag har yttrat torde väl framgå, att här ha inte stått två rent geografiska frågor mot varandra, utan här har det rört sig därom, huruvida man skulle låta vissa regler rörande husbehovsvirke och bete gälla i de omtvistade provinserna, eller om man skulle låta andra regler gälla där. Det är den verkliga frågan. Denna fråga har fått ett geografiskt uttryck, men det får man naturligtvis inte låta förbrylla sig av, utan man måste se till realiteterna. Om man godkänner memorialet, innebär det således, att arrendatorerna utanför det område, där norrlandslagen nu gäller, inte få rätt till husbehovsvirke och bete. Det är hela frågan i dess juridiska mening. Och denna fråga kan ju inte anses vara av den huvudsakliga natur, att en sammanjämkning skulle vara omöjlig.

Det är inte alls någon stor principfråga som i verkligheten här föreligger, utan det är en mycket liten praktisk fråga. Under sådana omständigheter anser jag, att man kan låta de konstitutionella betänkligheterna fara och att man kan bedöma detta sammanjämkningsförslag ur rent sakliga synpunkter. Kammaren har naturligtvis full frihet att göra så, det är ju en självklar sak, som också har betonats i andra sammanhang, och jag har också full frihet att vid denna överläggning bedöma denna sammanjämkningsfråga ur rent saklig synpunkt. Då vill jag säga, att sakligt sett skulle jag ha önskat i vissa avseenden ett annat innehåll i utskottets förslag beträffande denna punkt, men jag har gått med på, vad utskottet här har föreslagit, med hänsyn till sammanjämkningen i dess helhet.

Jag vill sluta med att ännu en gång understryka, att vi i utskottet ha behandlat hela den fråga, som detta memorial rör sig om, såsom en enda och odelbar, så att både diskussionen och jämkningarna ha rört sig över hela detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den hemställan, som utskottet gjort.

Herr statsrådet **Thyrén**: Herr greve och talman! Jag känner mig inte alldeles säker på om det fullt stämmer med kutymen, att man från regeringshåll blandar sig i en sammanjämkningsfråga, men i detta särskilda fall ber jag om överseende, om mitt uppträdande strider mot bruket.

Förhållandet är, att andra kammaren har tagit samtliga de förslag, som förekomma i detta memorial. Andra kammaren har, med rätt eller orätt — det är jag fullkomligt säker på — tänkt sig detta såsom en helhet, även om kanske utskottet icke har tillräckligt uttryckligt anlagt denna synpunkt på frågan. Och vad betyder detta? Jo, det betyder, att den har tagit arrendelagen kanske i rätt väsentlig mån därför, att den räknade på att då skulle också norrlandslagen få röna något inflytande av andra kammarens åsikt i den delen.

Andra kammaren tog arrendelagen, och som vi av det föreliggande memorialet se, går sammanjämkningsförslaget huvudsakligen ut på en utväxling av 1 § å ena sidan mot 7 §, första stycket, å andra sidan. Jag tror inte, att någon av alla de herrar, som nu instämde med herr Hammarskjöld, och ej

heller herr Hammarskjöld själv, skulle förneka, att där har andra kammaren givit mer än den har tagit. 1 § är i mitt tycke, jag höll på att säga, ganska tokig, som den nu är — det är ett opassande ord; i varje fall är den inte särdeles lyckad. Men otvivelaktigt är i alla fall, att innehållet i 7 §: 1 är av långt större vikt än innehållet i 1 §.

Sammanjämningsförslag i arrendelagsfrågan.
(Forts.)

Om första kammaren nu skulle stryka norrlandslagen, sedan arrendelagen är tagen, skulle det ovillkorligen se ut som en manöver — jag vill dock säga, att jag icke ett ögonblick misstänker, att någon, som yttrat sig i den riktningen, skulle vilja göra en manöver. Men det kan inte hjälpas, att det skulle *se ut* som en manöver och jag undrar, om inte här Cæsars numera något banala hustru ännu en gång kunde lämpligen framföras.

Jag hemställer alltså till kammaren, om det inte vore skäl att låta dessa mer eller mindre formalistiska betänkligheter falla — vilka, inom parentes sagt, jag inte tror det skulle vara alldeles omöjligt att juridiskt vederlägga, om det vore nödigt att gå in på den saken nu. Jag undrar, om det inte vore riktigt, vore både klokast och rättfärdigast, om man av hänsyn till andra kammaren, som i god tro tagit sammanjämningsförslaget som en helhet, bortser från dessa betänkligheter och tar alltihop.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Jag ber att få erinra därom, att när man slog in på den bogen, att man såsom grund för denna kammares beslut beträffande den nu förevarande lagen lade den hittillsvarande norrlandslagen och företog ändringar i denna, så tillsporde jag här i kammaren utskottets ordförande, huruvida man var fullt på det klara med att denna utgångspunkt kunde användas jämväl såsom sammanjämningsgrund gentemot det av utskottet då förordade lagförslaget. På den frågan erhöll jag ett bestämt ja till svar från utskottsordförandens sida. Det var också säkerligen under denna förutsättning, som många av kammarens ledamöter följde utskottsreservanternas förslag att godtaga förändringar i norrlandslagen såsom uttryck för kammarens ståndpunkt. Skulle man nu här komma till annat resultat, skulle det faktiskt föranleda att vissa kammarledamöter tidigare blivit missledda i fråga om verkan av sin egen röstning. Det kan inte vara möjligt och lämpligt att man förfar så, utan även om det kan anföras formella erinringar emot det nu föreslagna sammanjämnings sättet, måste detta i nu föreliggande speciella fall, efter vad jag kan förstå, följas, för såvitt inte än större orätt skall komma att begås.

Ur denna synpunkt ber jag att i detta speciella fall — ehuru jag erkänner, att jag vid det föregående tillfället var och alltjämt är tveksam om det formellt riktiga i förfaringssättet — och som saken nu ligger till, få hemställa, att sammanjämkning måtte ske och beslut fattas i överensstämmelse med utskottets hemställan.

Herr Hederstierna: Herr talman! Jag åhörde mycket uppmärksamt vad utskottets ordförande här i dag sade, och jag lyssnade till de skäl han anförde för att ett förfarande sådant som det, han rekommenderade, skulle vara berättigat, men jag måste bekänna, att oaktat jag försökte mycket uppmärksamt följa honom, var det inte lätt. Jag får medge, att det är möjligt, att han hade några funderingar, som jag inte lyckades komma underfund med. Han vill, att vi skola förfara på något särskilt sätt, därför att det gäller en social fråga. För mig existera icke några särskilda regler för vissa frågor, utan jag anser, att vi få bedöma dessa olika frågor, vare sig de äro sociala eller inte, så som grundlagen stadgar och bestämmer. Att han är på gungfly kunde man märka därav, att han förklarade, att detta var en mycket liten fråga, och därför kunde man bortse från de konstitutionella bekvämligheterna. För

Sammanjämkningsförslag i arrendelagsfrågan.
(Forts.)

mig existera i konstitutionellt avseende varken små eller stora frågor, utan jag anser, att man i varje fall får följa vad grundlagen stadgar. Här har faktiskt första kammaren avslagit ett förslag, och första kammaren har rättighet att fordra, att detta dess beslut respekteras.

Herr justitieministern fritog oss från att hava gjort någon manöver. Ett sådant fritagande behöver inte alls första kammaren. Vi göra aldrig några manövrar. Ha här gjorts några manövrar, är det från utskottets sida, men så som utskottet har totat till hela denna fråga, är det vår fulla rättighet att begära, att vi skola få första kammarens beslut respekterat.

Jag ber att få instämma i herr Hammarskjölds yrkande.

Herr Tjällgren: Utskottets ordförande betonade så kraftigt, vad ett avslag å föreliggande sammanjämkningsförslag skulle innebära, att jag inte nu anser mig böra ingå därpå. Men jag vill säga, att jag inte kan förstå de herrars mening, som nu yrka avslag å sammanjämkningsförslaget, på annat sätt än att de nu vilja försöka passa på tillfället att sätta krokben för den norrländska arrendelagens utsträckning till Kopparbergs län och Värmlands län. Om detta skulle lyckas herrarna, vad skulle då herrarna vinna därpå? Herrarna böra observera, att andra kammaren hade fattat det beslutet, att den norrländska arrendelagen skulle utsträckas till att omfatta även Kopparbergs län, Värmlands län, Örebro län, Västmanlands län, Uppsala län och Stockholms län, men enligt sammanjämkningsförslaget skulle den norrländska arrendelagen utsträckas till att gälla Kopparbergs län, Värmlands län och vissa delar av Örebro län.

Jag vill omnämna, att det var med knapp nöd man inom utskottet lyckades förmå en del utskottsledamöter att gå med på den utsträckning, som lagen fått i sammanjämkningsförslaget. Jag skulle tro, att följden blir den, om sammanjämkningsförslaget faller, att man inom en ganska nära framtid får vara med om att utsträcka lagen ända ned till Mälaren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Westman: Herr talman! I anledning av herr Hederstiernas uttalande ber jag att få säga, att herr Hederstierna naturligtvis fullständigt missförstod mig. Jag sade, att detta inte var någon stor fråga och att man kunde låta de konstitutionella bekymren därför fara. Det skedde med tanke på min hänvisning till riksdagsordningens 63 § där det står: »Stanna kamrarna över någon fråga, däri ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott sig yttrat, uti huvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall utskottet söka att de olika meningarna, såvitt möjligt är, sammanjämka och med förslag därom till kamrarna inkomma.» Jag sade, att det inte var någon stor fråga, vars sammanjämkning vi nu diskutera. Jag sade, att den sociala arrendelagstiftningen är en stor fråga, men jag sade, att i denna stora fråga spelar den detalj, som vi nu diskutera, inte någon större roll. Denna detalj är inte någon stor fråga, och den faller således endast under den nyss anförda rubriken »till vissa delar olika beslut».

Jag ber att, eftersom jag har ordet, få fästa kammarens uppmärksamhet på ytterligare en sak, nämligen den, att om avslagsyrkandet segrar, så är en följd därav, att även vanhävdslagen måste avslås. Den behandlas vid föredragning av utskottets memorial nr 4.

Herr Lindhagen: Jag kände mig mera som en brottsling, då jag gent emot ett officiellt förslag från talmanskapet, som således också alltid blir kammarens stora majoritets beslut, besvarade kammaren med en votering beträffande föredragningsordningen, men nu har ju även andra kammaren sett saken på samma

sätt som jag och tagit memorialet såsom en enhet och helhet samt utan vidare diskussion godkunt sammanjämningsförslaget.

Den nu ifrån herr Hammarskjöld m. fl. framförda frågan beror naturligtvis på att dessa herrar — det var ju flera framstående ledamöter av kammaren, som instämde med herr Hammarskjöld — hysa en lidelsefull kärlek till ett formellt korrekt iakttagande av grundlagens föreskrifter. Denna aktningvärda tendens måste man ju respektera, men jag kan inte annat än säga som professor Thyrén, att det kan se ut som en manöver, när just alla dessa instämmanden i herr Hammarskjölds anförande komma från den yttersta högern här i kammaren. Det är märkvärdigt, att de, som göra en sådan formell tolkning av grundlagen, skola vara just den yttersta högerns representanter i denna kammare. Resultatet skulle i alla fall, om denna del av sammanjämkningen avsloges, bli, att även förslaget om denna lilla förbättring — jag får betona, att det är ett rent spektakel, att efter alla utredningar, som påkallat mycket mer, man inte för övrigt fått ett spår av förbättringar i norrlandslagstiftningen, utan att det till på köpet lyckats motståndarna att få insmugglad en liten försämring däri — att även förslaget om denna lilla förbättring, säger jag, skulle falla. Då kan man säga, att den yttersta högern verkligen fått sitta och skära pipor i vassen.

Jag hoppas, att de flesta av kammarens ledamöter, även de frisinna, nu skola sluta upp och samlas kring utskottets förslag i detta fall, så att man således kan påräkna, att första kammarens beslut blir detsamma som andra kammarens.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! När denna fråga var före till realbehandling här i kammaren, gav jag genomgående min röst åt de yrkanden, som framställdes av det sammansatta utskottets ordförande. Jag kan väl därför icke gärna misstänkas för att ej önska lagens antagande. Vid samma tillfälle tillät jag mig, då hans excellens herr statsministern till det sammansatta utskottets ordförande framställde den frågan, om sammanjämkning verkligen vore möjlig, och därpå erhöi ett jakande svar, begära ordet för att förbehålla mig full handlingsfrihet i dag med avseende på frågan om sammanjämkning, som jag för min del ansåg vara omöjlig i detta sammanhang.

Jag har velat erinra härom, innan jag går vidare till den korta belysning av frågan, som jag tänkte lämna. Jag tillåter mig också, beträffande själva sammanjämkningsfrågans förutsättningar, erinra, att det lagförslag, som här i kammaren föredrogs, punkt för punkt, paragraf för paragraf *avslogs* och att i stället antogos de ändringar i gällande norrlandslag, som blevo första kammarens beslut. Det kan väl då inte gärna förnekas, att det lagförslag, som här punkt för punkt avslogs, också i sin helhet är avslaget, men att i stället en annan lag med en annan räckvidd blivit antagen eller, rättare sagt, att en redan bestående lag blivit i vissa punkter ändrad.

Det sammansatta utskottets högt ärade ordförande säger nu, att man måste betrakta detta ärende såsom en helhet, såsom en komplex. Denna lag är endast ett moment i en stor komplex av paragrafer och lagar. Men förutsättningen för riktigheten av detta resonemang är väl ändå, att denna komplex också förut har behandlats såsom en enhet. Om komplexen består av ett flertal lagar, med avseende på vilka vardera kammaren kan fatta självständig ståndpunkt för eller emot, lär man väl ändå inte kunna säga, att denna karaktär av komplex sedermera kan åberopas såsom hinder för avslag å ett förslag om sammanjämkning beträffande en lag, som den ena kammaren icke velat antaga.

Här föreligger nu det fallet, att det som sammanjämkningsvis föreslås är varken den lag, som den ena kammaren tog, eller den lag, som den andra kammaren

Sammanjämkningsförslag i arrendelagsfrågan.
(Forts.)

tog, utan det är en tredje helt ny lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 25 juni 1909 om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne ävensom angående ändring i vissa delar av samma lag, med helt annan ingress än någotdera av de två förra lagförslagen och därefter med bestämmelser, som här äro angivna. Hur gärna jag än sakligt ville se en framgång för sammanjämkningsförslaget, tror jag dock, att det ligger en fara i att här godkänna denna sammanjämkning av det skälet, att om man företager en dylik sammanjämkning och detta blir så att säga ett precedensfall, som kan återopas i fortsättningen, ha vi sedermera icke samma säkerhet och garanti som hittills, när det gäller att besluta rörande lagar som ingå i en komplex och ej heller samma garanti mot olämplig beredning. Då måste man alltid hålla för ögonen, att de olika momenten i komplexen måhända i verkligheten återverka så på varandra, att vi till sist få lov att taga ett helt nytt förslag, som ej var vad det syntes vara, en självständig fråga, som man kunde behandla självständigt.

Jag nödgas därför för min del, herr greve och talman, instämma med den förste ärade talaren på stockholms- och uppsalalänsbanken.

Herr Larsson, Jacob: Det kan måhända vara skäl att — under förutsättning, att kammarens ledamöter läst propositionen — erinra herrarna om att ett av de första spörsmål, som departementschefen upptagit till besvarande, då det gäller att genomföra denna stora sociala arrendelagstiftning, är, huruvida denna fråga skulle behandlas i *en* lag, omfattande hela riket, eller, om man skulle bibehålla den hittillsvarande uppdelningen i olika lagar, en allmän arrendelag och en speciell norrlandslag. Departementschefen har på anförda skäl funnit, att ett bibehållande av den nuvarande formella anordningen vore lämpligast och riktigast. Kan man inför detta förhållande förneka, att det här rör sig om *en* fråga och icke om flera fristående?

Jag vill erinra om, att här tidigare, även under denna riksdag, fällits yttranden från högerhåll av innebörd, att första kammaren skulle söka bevara sitt förtroende hos allmänheten och att man skulle tillgodose första kammarens värdighet. Jag undrar, om ett avslag på denna punkt, efter vad som har blivit under debatten upplyst rörande sammanhanget mellan de här föreliggande frågorna och de förutsättningar, under vilka andra kammaren fattat sitt beslut, kan anses vara att stärka förtroendet för första kammaren eller att hävda dess värdighet.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr greve och talman! Det är *ett* i denna debatt från motsidan anført argument, som jag anser böra bemötas, icke därför, att detta argument gjorde stort intryck på mig, utan därför, att jag förutser, att det kunde göra intryck på en del andra. Vad jag åsyftar är herr justitieministerns yttrande, att om första kammaren nu icke godkände sammanjämkningsförslaget, hade andra kammaren antagit arrendelagen i förhoppningar och under förutsättningar, som icke hava förverkligats. Andra kammaren skulle således i viss mån hava blivit bedragen. Detta vore naturligtvis en ytterst beklaglig situation.

Häremot ber jag då först att få erinra, att herr statsrådets meningsfrände i denna sak, utskottets ordförande, upprepade gånger betecknat den föreliggande frågan som en relativ småsak, såsom en bagatell, och det är då svårt att förstå, hur andra kammaren skulle kunna lägga sådan vikt vid densamma. Vidare få vi väl komma ihåg, att om andra kammaren har fattat sitt beslut under förutsättning av att få sin vilja fram med avseende på norrlandslagens utsträckning, kommer ju denna förutsättning i alla fall icke att förverkligas, eftersom sammanjämkningsförslaget inte lägger under norrlandslagen vissa län, som andra kammaren ville lägga under denna lag.

Slutligen får jag säga, att det skulle i högsta grad förvåna mig och mycket illa överensstämma med den uppfattning, jag har om andra kammaren, därest jag skulle nödgas tro, att andra kammaren icke skulle vilja i den allmänna arrendelagen införa de förbättringar, som nu äro godkända av båda kamrarna, under annan förutsättning än att kammaren också får en utsträckt norrlandslag.

Sammanjämningsförslag i arrendelagsfrågan.
(Forts.)

Herr greve och talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Westman**: Herr talmman! Jag ber om ursäkt för att jag ånyo tar ordet, men jag måste, för att visa hur formellt man ser på denna sak på vissa håll, bland de herrar, som yrkat avslag, erinra om en sak, som herr Reuterskiöld yttrade.

Herr Reuterskiöld erinrade om att vi i denna kammare avslagit en mängd paragrafer i utskottets hemställan rörande norrlandslagen. Ja, det ha vi gjort; det är alldeles riktigt. Men det innebär ju ingenting i sak, ty det innebär ju bara det, att vi gingo över ifrån den form — nämligen utfärdandet av en ny norrlandslag — som utskottet hade använt för att framlägga vissa ändringsförslag, till en annan form. De paragrafer, som vi här i kammaren avslog, avslog vi inte därför, att vi ogillade deras innehåll, utan vi avslog dem, emedan de förut med samma innehåll stodo i norrlandslagen, och när vi gingo över till den andra formen, nämligen en lag om ändring av norrlandslagen, behövde därför dessa paragrafer inte vara med. Om herrarna vilja se de sakliga skiljaktigheterna mellan kamrarnas beslut, vill jag hänvisa till utskottets memorial. Där finns det fåtal paragrafer, beträffande vilka kamrarnas beslut avvika från varandra, satta sida vid sida.

Av memorialets uppställning framgår fullkomligt tydligt, att båda kamrarna fattat positiva beslut, som skilja sig från varandra i vissa punkter.

Bland de punkter, i vilka besluten skilja sig, är också frågan om den geografiska utsträckningen av lagen, bakom vilken fråga ligger en juridisk realitet.

Det är alldeles riktigt, att jag har framhållit, att detta är en detalj, som är av mindre vikt i lagkomplexet som ett sammanhang, men därav följer icke, att andra kammaren — såsom den siste ärade talaren gjorde gällande — skulle kunna med jämnmod se ett avslag i detta fall. Ty om vi låta denna detalj föranleda, att vi avslå förslaget, får detta beslut helt andra och större verkningar än blott med avseende på denna detalj. Såsom jag förut påpekat, innebär det, bland annat, att hela vanhävdslagen faller.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: För att bedöma, hur detta fall kan ur konsekvenssynpunkt påverka behandlingen i fortsättningen av frågor, när sammanjämkning kan ske eller ej, vill jag endast i korthet erinra om, att i detta fall till protokollet ju uttryckligen vid ärendets första behandling anfördes, att man med den avslagsform för sitt beslut, som man då begagnade, icke avsåg att utesluta eller omöjliggöra ärendets fortsatta behandling genom sammanjämkning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet hemställt beträffande de nu förevarande lagförslagen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets ifrågavarande hemställanden, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Sammanjämkningsförslag i arrendelagsfrågan.

(Forts.)

Herr *Hammar skjöld, Hjalmar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet i sitt memorial nr 3 hemställt beträffande dels förslaget till lag om ändrad lydelse av 10 § i lagen den 14 juni 1907 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om nyttjanderätt till fast egendom, dels ock förslaget till lag om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets ifrågavarande hemställanden.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk dels ock i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 5, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar och nr 114 med förslag till förordning om erkända sjukkassor m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Utskottets å sidan 2 i memorialet gjorda anmälan lades till handlingarna och utskottets hemställan bifölls.

Vid föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 5, angående ersättning åt utskottets tjänstemän m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning av andra särskilda utskottets memorial nr 6, angående ersättning åt dess tjänstemän m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för fortsatt uppehållande av en särskild polisbyrå för övervakande av här i riket vistande utlänningar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften; och

nr 54, i anledning av väckt motion om upphävande av tullsatserna för obränt samt bränt eller rostat kaffe.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 59, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ett tillfälligt understöd åt eldaren E. A. Bäckströms änka, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillskott till dyrtidstillägg åt vissa lantmätare;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, lanthushållsskolor och lantbruksskolor;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland den 10 maj 1927 avslutad konvention rörande ordnandet av det samfälliga laxfisket i Torne och Muonio älvar m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att utfärda vissa föreskrifter rörande fisket inom Torne älvs fiskeområde;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Ystad i vad rör nedskrivning av statens domäners fond; samt

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förläggning av 1:a flygkåren till Västerås m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag dels till kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet, dels till kostnader för fastighetstaxering år 1928 jämte i dessa ämnen väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 154, i anledning av väckta motioner om avvägbringande av utredning och förslag rörande statsbidrag till bestridande av kostnaderna för den allmänna sjukvården i riket.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 24, av herr *S. H. Kvarnzelius* m. fl. samt den andra inom andra kammaren, nr 40, av herr *Bernh. Eriksson* i Grängesberg, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt staten borde bidraga till täckandet av kostnaderna för inrättande och drift av även andra allmänna sjukvårdsanstalter inom landets särskilda sjukvårdsområden än de anstalter, som avsetts

*Ang.
utjämnning av
kostnaderna
för den
allmänna
sjukvården.*

Ang.
utjämnung av
kostnaderna
för den
allmänna
sjukvården.
(Forts.)

för sinnessjuk-, tuberkulos- eller epidemisjukvård, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 133, av herrar *K. J. Gustafsson* och *J. Clemedtson*, samt den andra inom andra kammaren, nr 205, av herr *C. O. Johanson* i Huskvarna m. fl., hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning bidrag från staten kunde utgå till bestridande av kostnaderna för den allmänna sjukvården i riket, och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av herrar *Kvarnzelius'* m. fl., *Erikssons* i Grängesberg, *Gustafssons* och *Clemedtsons* samt *Johansons* i Huskvarna m. fl. berörda motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt en utjämnung av kostnaderna för den allmänna sjukvården i riket kunde åvägbringas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Reservation hade anförts av herrar *Vennersten*, *Widell*, *Nilsson* i Gränebo, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Järte* och *Anderson* i Storegården, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse som i reservationen angivits samt att utskottet bort hemställa, att herrar *Kvarnzelius'* m. fl., *Erikssons* i Grängesberg, *Gustafssons* och *Clemedtsons* samt *Johansons* i Huskvarna m. fl. berörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Widell: Herr greve och talman! Med hänsyn till den framskridna tiden skall jag inskränka mig till att med åberopande av vad reservanternas anförda yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Med åberopande av vad som anförts i motionen och i utskottets utlåtande samt med hänvisning till att andra kammaren med stor majoritet bifallit utskottets hemställan anhåller jag att få yrka bifall till denna.

I detta anförande instämde herrar *Frändén*, *Karl Gustafsson*, *Karl Johan Ekman* och *Rune*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 154, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Viner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Ang.
utjämning av
kostnaderna
för den
allmänna
sjukvården.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken jämte en i ämnet väckt motion.

*Ang. åter-
upprättande
av industrien
i Nederkalix
socken m. m.*

Uti en till riksdagen den 20 maj 1927 avlåten proposition, nr 252, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden nämnda dag, föreslagit riksdagen

dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i enlighet med vad i berörda statsrådsprotokoll anförts, lämna bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län,

dels å riksstaten för budgetåret 1927—1928 bland utgifter för kapitalökning under titeln »Låneunderstöd» för understöd till återupprättande av viss industriell verksamhet anvisa ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor, därav att täckas av andra statsinkomster än lånemedel 500,000 kronor och att täckas av lånemedel 1,500,000 kronor,

dels ock, vid bifall till sistnämnda hemställan, höja den i förslaget till rikstat för budgetåret 1927—1928 upptagna inkomsttiteln »Tillfälliga lånemedel» med 1,500,000 kronor.

Utskottet hade i sammanhang med behandlingen av förevarande proposition ansett sig böra upptaga till behandling en inom andra kammaren av herr O. W. Lövgren i Nyborg väckt motion, nr 138, däri yrkats, att riksdagen bland utgifter för kapitalökning under budgetåret 1927—1928 måtte uppföra en summa av 10,000,000 kronor, under namn av »Näringsrevisionsfonden», att ställas till Kungl. Maj:ts disposition enligt i motionen föreslagna grunder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över socialärenden den 20 maj 1927 anförts, lämna bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län;

b) å riksstaten för budgetåret 1927—1928 bland utgifter för kapitalökning under titeln »Låneunderstöd» för understöd till återupprättande av viss industriell verksamhet anvisa ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor, därav att täckas av andra statsinkomster än lånemedel 500,000 kronor och att täckas av lånemedel 1,500,000 kronor;

II. att den av herr Lövgren i Nyborg i ämnet väckta motionen, II: 138, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet förut anført, icke måtte av riksdagen bifallas.

Ang. åter-
upprättande
av industrien
i Nederkalix
socken m. m.
(Forts.)

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1) av herrar *Lindblad*, *Nilsson* i Malmö, *Wallis*, *Asplund*, *Johansson* i Häl-singborg, *Anderson* i Råstock, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg, *Eriksson* i Stockholm och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av förevarande proposition och den av herr *Lövgren* i Nyborg i ämnet väckta motionen (II:138) måtte å riksstaten för budgetåret 1927—1928 under utgifter för kapitalökning och titeln »Låne-understöd» till hjälpkredit åt svensk industri till lindrande av arbetslöshet anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor, därav att täckas av andra inkomster än länemedel 1,000,000 kronor och att täckas av länemedel 4,000,000 kronor;

2) av herrar *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blådinge och *Järte*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som den i ämnet väckta motionen;

3) av herr *Bergqvist*, som ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Enligt utskottets mening — — — affärsmässigt sätt.

Då Nederkalix grannkommun Töre befinner sig i nästan samma belägenhet som Kalix, vill utskottet hava uttalat, att hinder ej må möta för Kungl. Maj:t att, därest omständigheterna sådant medgiva utan eftersättande av Kalixintresset, inom ramen av här förordade förslag underhjälpna trävaruindustriens upp-tagande jämväl i Töre.

Beträffande herr *Lövgrens* i Nyborg — — — genomförande.»;

4) av herr *Hallin*, som dock ej antytt sin mening.

Herr von Sydow: Herr greve och talman! Då jag har någon kunskap om de industriella förhållandena i övre Norrland, ber jag få säga några ord i anledning av denna proposition och utskottets förslag.

Jag ber därvid att till en början uttryckligen få betona, att jag fullkomligt instämmer i vad socialministern har yttrat därom, att förhållandena i denna landsända för närvarande äro av så exceptionell natur, att det kräves mycket starka och kraftiga åtgärder till hjälp åt den betryckta befolkning, som lever där. Men jag betvivlar för min del, att det sätt, varpå man enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle bringa befolkningen denna hjälp, är lyckligt.

Det har i en tidning häromdagen uttalats — och jag tror, att det är riktigt — att i fall statsmakten vill komma befolkningen i en betryckt landsända till hjälp, är det sämsta man kan göra, att man på artificiell väg söker där upp-rätta en industri, för vilken de nödiga ekonomiska grundvalarna saknas. Jag kan inte se annat än att detta just är vad man här försöker göra.

Kungl. Maj:t föreslår, att här skall bildas ett aktiebolag med 3 miljoner kronors kapital. Staten skall tillskjuta 2 miljoner kronor. Det bankruttrade Ytterstförsbolagets konkursförvaltning skall till bolaget överlåta fastigheter för 800,000 kronor mot likvid i aktier. Därefter skulle man försöka erhålla återstående 200,000 kronor på annat sätt. Det ser inte ut, som om det skulle vara lätt att få dem. Nu är emellertid detta belopp 3 miljoner inte på långt när vad man behöver för att driva ett sådant företag. Enligt beräkningarna behövs det nämligen 9 miljoner kronor. Man anser sig nu som sagt ha 3 miljoner kronor. Av detta belopp motsvarar ungefär 1 miljon kronor vad som behöves för inköp av byggnader; återstående 2 miljoner kronor åtgå för att sätta dessa byggnader i ändamålsenligt skick och anskaffa nya ma-

skiner. Till rörelsekapital skulle man då behöva 6 miljoner kronor. Hur skulle man få detta belopp? Därom säges i den kungl. propositionen, att »det kreditinstitut, som varit förläggare åt Ytterstforsbolaget, förklarar sig berett att såsom likvid för anläggningarna vid Karlsborg mottaga aktier till ett belopp av 800,000 kronor i ett blivande, för anläggningarnas drivande avsett bolag och att även framdeles tillhandahålla detta bolag erforderlig kredit». Härmed åsyftas tydligt Handelsbanken, vilken varit kreditgivare åt Ytterstforsbolaget. Då jag är styrelsemedlem i denna bank, anser jag mig skyldig att säga, att det referat, som här gives av vad bankens ledning uttalat i saken, är så kortfattat, att det inte giver en riktig bild av vad som förekommit. Banken har ställt i utsikt, att därest det skulle bildas ett bolag med ett kapital av 3 miljoner kronor, som tillskötes av enskilda, så att man såge, att det funnes ett enskilt företagarintresse, som verkligen litade på bolaget, skulle banken tillhandahålla erforderligt driftkapital genom lån, om banken kunde erhålla nödig banksäkerhet för lånen. Det senare var ett uttryckligt villkor, och utan detta har banken icke gjort några utfästelser. Jag vill för min del säga, att, såsom det nu är ställt, betvivlar jag, att banken är hågad att insätta något ytterligare kapital i detta företag, varom också vederbörande underrättats. Det förhåller sig nämligen så, att man, såvitt jag kan se, inte kan få nödig banksäkerhet.

Nu frågas: varför kan man inte få banksäkerhet? Jag svarar: Först och främst har man ju erfarenhet av en dylik rörelse på orten. Det fanns ju ett bolag, som bedrev sågverksrörelse och sulfattillverkning vid Karlsborg. Det var det gamla Ytterstforsbolaget. Rörelsen bedrevs på fullt modernt sätt, anläggningar och maskiner voro nya, men det bar sig ändå icke. Bolaget beslöt därför, redan innan bolaget råkade i svårigheter, att lägga ned sulfatfabriken, vilket var en ytterligt ovanlig åtgärd. Husen fingo stå, och de dyrbara maskinerna slumpades bort till Finland. Man ser med vilka svårigheter det visat sig förenat att bedriva en sådan rörelse i denna trakt. Detta beror på flera omständigheter. Det beror dels på läget så högt uppe mot norr med den korta skeppningstiden och de fördyrade omkostnaderna samt svårigheterna i övrigt, och dels på arbetarförhållandena. Den svensk-finska arbetarstam, som finnes där uppe, är ytterligt svår att komma överens med, och den högste ledaren för det bolag, som nedlades, har sagt mig, att den väsentliga anledningen till nedläggandet var, att bolaget inte kunde komma överens med arbetarna. Det var jämt stridigheter och tvister, man kunde inte få någon arbetsro, så att företaget kunde drivas normalt. Man invänder nu: men det går ju i Finland; där går dylik verksamhet mycket bra. Ja, det är riktigt, men det beror på, att arbetslönerna där äro blott hälften så höga, i allmänhet äro arbetslönerna i Finland endast hälften så höga, som här i landet. Vidare strejkas det inte i Finland. I den finska industrien har sedan inbördeskriget knappast förekommit någon strejk. Hade sådana förhållanden varit rådande här, skulle man sannolikt kunnat driva sulfatrörelse å orten i fråga, men dessa förutsättningar saknas.

I själva verket lär det nya bolaget, om det kommer till stånd, bliva sämre ställt än det gamla. Först och främst därför, att konjunkturerna äro sämre. Konjunkturerna på sulfatmarknaden äro alldeles givet i nedgående. Det föreligger överproduktion i Sverige och överproduktion i hela världen. Om någon skulle vilja lägga en ny sulfatfabrik på den mest gynnsamma ort i Sverige och under de mest gynnsamma förhållanden i övrigt, betvivlar jag, att han nu finge något kapital, som intresserade sig för saken. Kommerskollegium har yttrat, att sulfatpriset i kalkylerna för den nya fabriken är upptaget till 185 kronor men att försiktigheten bjuder att icke räkna med högre pris än

Ang. återupprättande av industrien i Nederkalix socken m. m.

(Forts.)

Ang. åter-
upprättande
av industrien
i Nederkalix
socken m. m.

(Forts.)

160 kronor, i vilket fall företaget komme att gå med förlust. Så är det också. Alla utsikter äro för att detta företag, som kommerskollegium säger, kommer att gå med förlust.

Jag vill också framhålla, att en fabriksanläggning aldrig blir riktigt modern och förstklassig, när man skall använda gamla byggnader, som äro avsedda för tidigare anordningar, och i dem sätta in nya maskiner. Det blir inte någon förstklassig fabrik på så sätt. Även i detta fall blir alltså företaget handikappt.

Om herrarna nu bifalla detta förslag och fabriken anlägges, blir följden, att en massa pengar läggas ned i detta företag, och om ett par år stå herrarna i alla fall inför det läget, att dessa pengar äro bortkastade och att staten får tillgripa nödhjulsarbete.

Nu kan man ju säga, att för den händelse banken inte vill gå in på att släppa till rörelsekapital blir det ingenting av, och då är ingen skada skedd. Men det är i alla fall skada skedd, ty om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag, inger riksdagen hela befolkningen där uppe förhoppningar om att staten har tagit saken om hand och skall ordna industriförhållandena där uppe. Det kommer att bli en ytterligt svår situation för staten. Dessutom är det ju möjligt, att man på annat sätt kan få ihop något litet rörelsekapital och därmed börja rörelsen. Då kommer débâclet, sammanstörtandet, att inträffa förr än efter regeringens plan, men företaget kommer att störta samman. Det är visserligen mycket beklagligt, om man inte har någon annan utväg för det nödlidande folket där uppe än att hänvisa till nödhjulsarbeten, men jag tror, att det nu icke återstår något annat. Dessa nödhjulsarbeten kosta visserligen en hel del, men de ge också valuta åt det allmänna. Upprensning och förbättring av flottleder, byggande av ny bro över Kalix älv och dylika arbeten äro i själva verket företag, som ge valuta och om vilka man därför inte kan säga, att pengarna äro bortkastade.

Jag ber alltså, herr greve och talman, att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, och med hela min grunduppfattning torde det vara naturligt, att jag också yrkar avslag på herr Lindblads m. fl:s reservation.

I herr von Sydows yttrande instämde herr *Karlsson, John*, och herr *Lithander*.

Herr **Kvarnzelius**: Herr greve och talman! Att någonting måste göras för befolkningen på ifrågavarande ort, tyckas nästan alla vara ense om, liksom även därom, att man icke år efter år skall kunna hålla på, som det för närvarande sker, med att lämna understöd åt de arbetslösa och anordna nödhjulsarbeten. Dessa kunna ju icke få bli av permanent karaktär. Kostnaderna för dem gå till ungefär en halv miljon kronor per år, och man måste givetvis se till att på ett eller annat sätt få produktivt arbete i gång i enskild regi, så att staten slipper att permanent anordna nödhjulsarbeten åt befolkningen. Denna har ju synnerligen hårt drabbats av den katastrof, som i samband med den stora Ytterstforskoncernens sammanstörtande övergick stora delar av Norrland. Denna koncern hade tillkommit på det sättet, att spekulativa hjärnor, som ville tjäna pengar för stunden, plockade ihop små och medelstora bolag till ett enda stort företag. Sedan lämnade bankerna en efter min uppfattning huvudlöst stor kredit, och en vacker dag inträffade naturligtvis det oundvikliga, att koncernen störtade samman. Den historien känna alla till. Nu måste någon träda emellan på ett eller annat sätt för att hjälpa befolkningen. De, som bo i dessa trakter, ha själva i mycket hög grad intresserat sig för att om möjligt få en kombinerad sågverks- och trämasseindustri till stånd. De ha från domänstyrelsen fått utfästelse om att deras virkesbehov skall säkerställas under

ett visst antal år. De ha själva gjort försök med aktieteckning där uppe, men alla äro fattiga, och det blir egentligen intet kapital på detta sätt. Nu ha de kommit till regeringen, och Kungl. Maj:t har framlagt en proposition i ärendet.

För min personliga del är jag liksom den föregående ärade talaren mycket tveksam beträffande möjligheterna av att realisera ifrågavarande projekt. Jag tror icke synnerligen mycket på det, men jag offerar de 2 miljoner det gäller, för att man åtminstone icke hos dessa människor skall alldeles släcka hoppet om att det finnes någon, som vill hjälpa dem till rätta. Jag tror, att ifrågavarande industri där uppe har sådana svårigheter att kämpa med, att det knappast är möjligt för dem att uthärda konkurrensen med den trävaruindustri, som arbetar under gynnsammare förhållanden. Vi veta ju, att hela vår trävaruindustri för närvarande arbetar under synnerligen tunga och ogynnsamma förhållanden.

Detta oaktat har jag varit med om att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag hade hellre sett, att domänstyrelsen igångsatt den försöksverksamhet med förädling av statens skogar, som det flera gånger varit på tal om att starta, och att man förlagt denna verksamhet där uppe samt därigenom berett befolkningen sysselsättning. Jag tror, att det hade varit en tryggare och bättre lösning, ifall detta kunnat genomföras.

Nu har det emellertid ansetts, att man icke bör förspilla det moment, som ligger däri, att folket på denna plats självt vill göra en insats. Det är meningen, att arbetarna och bönderna där själva skola intresseras, och under sådana omständigheter får man väl hoppas, att bästa möjliga resultat skall vinnas, även om jag icke vågar tro att den omständigheten att arbetarna bliva direkt intressenter i företaget kommer att medföra att det blir arbetsfred under alla förhållanden. Om arbetarna göra en mindre kapitalinsats, väger den naturligtvis lätt, ifall det blir fråga om en lönerörelse, i syfte att skaffa vederbörande något hundratal kronors större inkomst om året. I så fall bleve naturligtvis detta senare utslagsgivande. Emellertid är det här fråga om ett försök, som skall göras, och jag kan icke se något annat sätt, varpå man för närvarande kan manifesteras sin goda vilja, än genom att bevilja ifrågavarande anslag, även om man som jag är mycket skeptisk, och ehuru jag principiellt är en mycket bestämd motståndare till att på detta konstlade sätt driva fram industrier.

Några andra utskottsledamöter, som hava deltagit i detta ärendes handläggning, äro ju på synnerligen lösa boliner färdiga att tillstyrka ett anslag på 5 miljoner kronor, som skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att understödja nödlidande industrier. Det vore enligt min uppfattning en mycket betänklig åtgärd att anslå ytterligare 3 miljoner kronor utan att egentligen veta, vartill de skulle användas. Man vill, att riksdagen skall bevilja detta anslag på grund av enskilda motionärers framställning utan någon som helst utredning och utan att närmare klargöra, under vilka förhållanden detta kapital skulle ställas till förfogande. Det kan jag, herr greve och talman, under alla förhållanden icke vara med om.

Beträffande det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, ligger ju saken ändå så, att ämbetsverken, även om de ställt sig mycket tveksamma, icke velat avstyrka projektet. Jag tror, att man, när man läser den kungl. propositionen, får det intrycket, att även Kungl. Maj:t själv är mycket tveksam om saken, men Kungl. Maj:t har icke ansett sig vara försvarad med att icke på något sätt manifesteras statsmakternas vilja att hjälpa ifrågavarande ort, som i så hög grad blivit drabbad genom sammanstörtandet av en industrikoncern, som tillskapats, icke av omtanke om orten, utan i syfte att vederbörande i en hastig vändning skulle kapa åt sig någon eller några miljoner. Det är alltså andras gamla synder, som staten här får vara med om att betala, men

Ang. återupprättande av industrien i Nederkalix socken m. m.

(Forts.)

Ang. åter-
upprättande
av industrien
i Nederkalix
socken m. m.

med den uppfattning, som jag här utvecklat, får jag det oaktat, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Vennersten: Herr greve och talman, mina herrar! Jag hoppas, att herr talmannen ursäktar och kammaren likaledes har överseende med att man så här sent på riksdagen vågar taga uppmärksamheten i anspråk. Ärendets vikt nödvändiggör det emellertid.

Det är naturligtvis oändligt mycket lättare att rikta sig emot utskottets förslag och kritisera ihjäl det än att försvara, att man gått med på utskotts-förslaget, som jag för min del har gjort. Jag har naturligtvis alldeles samma både grunduppfattning och, jag vågar säga, i detta speciella fall detaljuppfattning som den förste ärade talaren, och ändå har jag låtit förmå mig eller, rättare sagt, förmått mig själv att gå med på utskottets förslag. Det är utomordentligt säregna förhållanden, som föreligga här.

På grund av omständigheter, som icke tiden medgiver, att man nu närmare går in på, och som för övrigt kammarens ledamöter förmodligen alla väl känna till, har ett industriellt företag gått under, och befolkningen, som tidigare hade sin utkomst därifrån, står utan försörjningsmöjligheter. Man måste betänka, att det här gäller en av Sveriges gränsbygder längst uppe i norr. Det har visats ett så oerhört intresse för det planerade företaget från befolkningens sida, att aktieteckning och övriga bidrag till dess förverkligande kommit från alla håll, även från personer i mycket blygsamma ekonomiska omständigheter. Visserligen kan man säga, att de i allmänhet icke äro kompetenta att bedöma möjligheterna att leda detta företag mot en lycklig utveckling. Jag kan dock icke böja mig för det påståendet, att detta skulle vara fullkomligt otänkbart, därest befolkningen ville, om uttrycket tillåtes, lägga manken till och göra allt vad i dess förmåga står för att möjliggöra detta företag på ett sätt, som vi av den förste ärade talaren hört, att det icke gjorts under den föregående regimen. Nöden lär oss mycket här i livet, och det är icke absolut otänkbart, att nöden skulle kunna vara en god läromästare även i detta fall.

Den största faran i det förslag, som här av utskottet är framlagt, ser jag däri, att det skulle kunna ingiva befolkningen falska förhoppningar om fortsatta bidrag, ifall företaget misslyckas, och det är egentligen för att betona detta, som jag begärt ordet. Jag hoppas, att de ärade ledamöter av regeringen, som här äro närvarande, icke måtte taga illa upp, att jag vädjar till dem att göra allt vad de kunna för att förebygga varje missförstånd, som eventuellt skulle kunna uppkomma i den riktningen, att man ansåge detta vara endast en början samt att staten i händelse av ett misslyckande skulle tillskjuta ständigt nya miljoner. Jag vill betona detta, icke blott med hänsyn till möjligheten, att det skulle kunna framkomma förslag till riksdagen om ytterligare understöd i form av direkta anslag, utan även och icke minst därför, att det är av vikt att framhålla, att domänstyrelsens medverkan här icke får taga barmhärtighetens eller fattigunderstödet form.

Jag vill också meddela, att det till mig sagts, att man redan kan se en fara däruti, att eventuellt domänstyrelsen skulle kunna komma att bli representerad i det här ifrågasatta bolagets styrelse genom någon sin tjänsteman. Jag skulle anse detta vara synnerligen olyckligt. Låt företaget komma till stånd, såsom här är tänkt, och låt oss samtidigt säga ifrån, att vi vilja göra detta försök i det ytterliga nödläge, som nu råder, men att staten icke kan sträcka sin medverkan längre! Misslyckas detta, får man söka andra utvägar, vare sig de skola heta nödhjälpsarbeten eller annat.

Det är på de skäl jag här anfört, som jag, herr talman, nu nödgas yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herrar *Rune, Kobb* och *Westman*.

Herr Pålsson: Herr talman! Jag anser också det vara en synnerligen farlig princip, som riksdagen nu på regeringens önskan går att inaugurera, då man vill uppehålla driften i en träexportindustri, som den ifrågavarande i Kalix, genom direkta statsanslag, och man måste fråga sig, vad som skall bli följden, när detta kapital är förbrukat. Det är väl ingen, som kan tro annat än att detta anslag snart är förbrukat, om driften skall uppehållas med vanliga omkostnader. Utom vad som nu ifrågasättes fordras mycket kapital för lagerhållande, om detta nämnes inget. I den industri, som det här gäller, är det väl ytterst viktigt att kunna lagra för rätt många miljoner kronor.

När på sin tid Höganäsindustrien i Skåne befann sig i svårigheter och var nära ett sammanbrott, beslöto arbetarna efter några månaders strejk att foga sig i det, som i dylika fall väl är den enda lösningen, nämligen lägre löner. Det är det enda, som kan hjälpa en nödlidande industri. I det fallet tänkte man icke på att gå den vägen att låta staten uppehålla driften under väntan på en eventuell konjunkturförändring. Detta gör också, att stenkolsindustriarbetarna i Skåne torde vara de lägst avlönade industriarbetarna i Sverige.

Här går man emellertid en annan väg. Staten skall lämna ett miljonanslag, för att ifrågavarande industriarbetare skola kunna upprätthålla sin lönestandard. Om det nu här skall bli ett nödhjälpsarbete, som det tydligen i själva verket blir, borde väl även arbetslönerna kunna nedsättas, så att industrien till sist kunde bära sig själv. Om man nu icke ansett sig vilja gå den vägen, att man direkt minskade lönerna och sålunda låte arbetarna hjälpa till, då staten lämnar sitt bidrag, hade man väl ändå en annan möjlighet att tillgripa, nämligen att vid sådana industrier, där staten skall lämna direkt understöd, avstå från tillämpningen av arbetstidslagen. Om man uppe i Kalix vill ha statshjälp, borde sådan lämnas med det förbehållet, att denna lag ej tillämpas utan i stället exempelvis en arbetstid av tio timmar om dagen införes. Med tio timmars arbetsdag kunde nämligen arbetarna få den lön, som de äro vana att få, och samtidigt kunde företaget likväl bli lönande.

Jag vill icke direkt yrka avslag på utskottets förslag, men jag skulle gärna se, att regeringen till nästa år framkomme med ett förslag om att lagen om 8-timmarsdagen ej tillämpades vid sådana industrier, där staten särskilt ingripit för att hjälpa dem över iråkade konjunktursvårigheter.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag kan delvis instämma i vad herr Kvarnzelius anförde beträffande utskottets förslag. Vi äro emellertid några reservanter, som hava ansett oss böra gå ett steg längre och detta, efter vad jag anser, på goda grunder. Jag tror, att ett beslut i överensslämmelse med den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen skulle vara både välbetänkt och välbefogat. Då emellertid nu andra kammaren har bifallit utskottets förslag, kan man dock ifrågasätta, huruvida man i riksdagens sista timmar bör prestera någon utförligare motivering för reservationen. Då jag anser, att det kan vara mindre behöfligt att göra det, skall jag inskränka mig till att i korthet yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr Stendahl: Herr greve och talman! Jag kommer att vara något hänsynslös mot kammarens ledamöter, i det jag tager deras tid i anspråk, fastän det är så sent, och jag kommer också att vara hänsynslös i formen av det yrkande jag ämnar göra, därför att jag anser denna sak alldeles för viktig för att få passera på det sätt, som det tycks vara meningen, att det nu skulle ske.

Det är enligt min uppfattning, för att börja med den siste talaren, inte alls fråga om vad andra kammaren beslutat och vad andra kammaren icke beslutat,

Ang. återupprättande av industrien i Nederkalix socken m. m.
(Forts.)

*Ang. åter-
upprättande
av industrien
i Nederkalix
socken m. m.*

(Forts.)

utan det gäller, vad som kan vara skäligt och nyttigt, att första kammaren beslutar, och ingenting annat.

För att sedan fortsätta med den förste ärade talarens anförande, var det ju alldeles tydligt av vad han sade, att de 6 miljoner utöver de första 3 miljonerna, som äro nödvändiga, för att överhuvud den ifrågasatta industrien skall komma i gång, antagligen icke kunna anskaffas. Det var också tämligen tydligt av vad den ärade talaren sade, att vederbörande — om det är vederbörande statsråd eller statsutskottet, lämnar jag därhän — ha blivit underrättade om detta sakförhållande. Det förefaller mig då vara högst uppseendeväckande, att något som helst meddelande härom icke kan återfinnas i utskottets utlåtande. Utskottet har ju haft kännedom om att det, enligt genom kommerskollegiums försorg verkställd utredning, för att överhuvud någon finansiell möjlighet skall finnas, för att företaget skall komma i gång, behöves ett kapital av 9 miljoner kronor. På sätt, som nu är föreslaget, skulle man möjligen med stor ansträngning och med vissa manipulationer kunnat skrapa ihop 3 miljoner kronor, men de andra 6 miljonerna måste vi, om vi vilja vara sanningsenliga mot varandra, erkänna, att det knappast går att anskaffa. Det beslut, som är tillstyrkt av utskottet, är således ingenting annat än en gest, som icke kan leda till något som helst praktiskt resultat. Jag vågar ifrågasätta, huruvida det kan vara lämpligt att förbereda ärenden och avgiva tillstyrkande utlåtanden till kammaren på detta sätt.

Skall sedan alldeles förbigå vad som här anförts av ett par ärade talare, som säga, att vad de tillstyrkt fullständigt strider emot deras principer, både när det gäller de stora dragen och detaljerna. Det är ju en gammal sats, att principer har man egentligen endast för att gå ifrån, och det illustreras ju alldeles förträffligt av tvenne av de föregående talarna.

Nu är här i och för sig ingen fara skedd, om kammaren skulle gå med på ett anslag på 2 miljoner kronor, därför att det praktiskt taget icke blir någonting annat än ett slag i luften. Pengarna komma antagligen aldrig att tagas i anspråk, därför att förutsättningarna för anslaget utanordnande faktiskt aldrig komma att föreligga. Det är ju skönt, att man har de två miljonerna besparade och inte kastar ut dem vind för våg, men principiellt — om vi nu skola använda det ordet — är det lika illa för det, om kammaren fattar okloka beslut, även om oklokheten utan kammarens förtjänst dess bättre icke leder till något skadligt resultat. Men även om det skulle bliva så, att kammaren fattar ett dylikt beslut och det dess bättre icke kan verkställas, kommer det likväl att för framtiden ha en viss bindande verkan, som enligt min uppfattning är synnerligen skadlig.

Nu kommer jag in på något, som jag vet här kommer att framkalla mycket motstånd och rent ut sagt ovilja. Detta gäller arbetarfrågorna och de ekonomiska frågorna. Det är enligt min uppfattning icke tillrådligt och lämpligt att man försöker med konstlade medel skapa en verksamhet av den ena eller andra sorten, ty det går helt enkelt icke. Frågan blir endast, under hur lång tid man med konstlade medel kan hålla en icke ekonomiskt bärkraftig rörelse i gång. Det blir endast en fråga om hur mycket pengar man skall förlora på saken, men det går aldrig att med våldförande av de ekonomiska grunderna genomdriva något sådant, som här proponeras.

Vad skall då ske, när i en viss trakt av landet en större industri visar sig ekonomiskt ohållbar, så att den måste likvidera och upphöra? Jo, då skall man, enligt min uppfattning åtminstone, icke med konstlade medel söka binda den levande arbetskraft, som varit sysselsatt i den kullbyterade industrien, vid den trakt, där den förut haft anställning, utan man skall, om den icke vill det självmant och i godo, med lämpliga medel — och de medlen må gärna för mig tagas till tillräckligt skarpa för att verka i rätt riktning — tvinga den att söka sig

ifrån den trakt, där arbetstillfällena icke längre finnas, för att söka sig till platser, där till äventyrs levande arbetskraft är efterfrågad. — Jag ser, att herr talmannen är otålig, men jag kommer inte att taga någon som helst hänsyn till det. — Det är givet, att denna levande arbetskraft, som på det sättet tvingas ut i cirkulation, kommer att utöva en press nedåt på arbetslönernas nivå, och jag förstår mycket väl, att det är många av herrarna, som inte önska detta, men det är just precis vad som *måste* ske och som *skall* ske, om man överhuvud skall kunna driva industri och företagsverksamhet i detta land efter ekonomiska principer och således efter linjer, som i längden kunna bära sig. Detta om detta.

Ang. återupprättande av industrien i Nederkalix socken m. m.
(Forts.)

Beträffande den av herrar Lindblad m. fl. avgivna reservationen skall jag tillåta mig säga följande. Jag kan visserligen, i den form, som reservationen har fått, icke gilla den, men jag skall villigt medge, att jag i allra högsta grad sympatiserar med en viss tanke, som kan ligga i den. Vi ha här i landet tvenne institutioner, som ha åtminstone en viss beröring med vad man här har tänkt sig. Den ena är den s. k. manufakturlånefonden, som är den äldsta och som är avsedd att hjälpa hantverket och den mindre industrien. Den andra är rederilånefonden, tack vare vilken man på den korta tiden av ett par tiotal år verkligen kunnat få fram en förstklassig svensk sjögående transatlantisk flotta. Om det inte genom Kungl. Maj:ts försorg till nästa riksdag skulle tagas initiativ, gående ut på att försöka skapa en industrilånekassa, ungefär i stil med och byggd efter ungefär samma normer som rederilånefonden, så skall jag för min del taga mig friheten att föra fram den saken motionsvis. Men den fonden och dess användning måste enligt min mening byggas efter ekonomiska principer, d. v. s. den får icke användas för att stödja företag, som från början äro dödsdömda, utan för att försöka skapa en ny, livskraftig industri, för vilken det finns ledare, vilka, samtidigt som de gå till staten och få hjälp för att kunna sätta företagen i gång, också äro beredda att själva gå in för och själva stå och själva svara för hela rörelsen och således även lämna betryggande garantier åt staten för de belopp och de förskott, som de eventuellt kunna få av staten.

Det förefaller mig, som om herrar reservanter Lindblad m. fl., ifall de ville slå in på den bogen, skulle komma ett gott steg framåt i strävandet att främja svensk industri, men på det sättet, som här har föreslagits, förefaller det mig, som man i stället skulle med alla till buds stående medel söka riva ned den industri och den företagsverksamhet, som redan finnes.

Herr greve och talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! I denna fråga skulle ju vara åtskilligt att säga, men då riksdagen nu är så långt framskriden att vi komma till dess sista timma, skall jag endast yttra några korta ord.

Det är beklagligt, att denna landsända har kommit i den situation, som fallet är. Man kan diskutera, vilka orsakerna därtill må vara, men ett faktum är, att den nu befinner sig i nödläge och att ett ingripande från statens sida på det ena eller andra sättet måste ske. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det här icke allenast är fråga om nödhjälp för de industriarbetare, som ha blivit arbetslösa, utan det är även fråga om hela den gamla bondebefolkningen i Kalixbygden, som är beroende av att industrien kan hållas i gång. Man kan hysa olika meningar om huruvida man kan räkna med någon vinstgivande industri däruppe, därest staten nu beviljar dessa 2 miljoner kronor. Emellertid har Ortsbefolkningen den fasta förvisningen, att det skall bli ett företag, som bär sig, och bästa beviset för detta är, att Kalix kommun velat gå i borgen för ett kapital, motsvarande det, som nu är ifrågasatt att beviljas från statens sida.

Ang. åter-
upprättande
av industrien
i Nederkalix
socken m. m.
(Forts.)

Det av herr Stendahl rekommenderade botemedlet är väl ändå alltför skarpt, nämligen att man skulle förflytta en hel befolkning från en svensk landsända och ödelägga denna. Om vi tänka på vad vi i går resonerade om här, måste vi väl erkänna, att Norrbotten inte är ett fattigt land, en landsända som bör avfolkas. De skatter som finnas där, äro mycket stora, och vårt land i dess helhet har stort gagn av dessa skatter. Men vad är det som gör, att staten kan tillvarata dem? Jo, det är den omständigheten, att där bor en befolkning, som kan uppbära gruvindustrien, förse den med de förnödenheter, som arbetarna behöva. Därför förefaller det mig också, som om det finnes alla skäl att söka stödja och hjälpa denna befolkning att kunna existera under de svårigheter, som den har att kämpa med. Om också många ovisshetsmoment finnas i denna fråga och en stark tvekan givetvis kan förekomma hos många, vill jag dock livligt hoppas, att kammaren med behjärtande av frågans stora vikt nu inte måtte tveka att lämna sitt bifall till utskottets hemställan.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Enhörning*.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Den nu föreliggande propositionen har kritiserats från två håll. På det ena hållet har man sagt, att det för det ifrågasatta ändamålet tillmätta anslaget är för knappt, att det begränsar sig till ett enda fall och att det ifrågavarande fallet kanske lämpligen kunde ersättas med ett annat och ur den industriella framgångens synpunkt fördelaktigare fall, och att det sålunda icke finnes någon särskild anledning att gå fram just på det sätt, som propositionen föreslår med ett anslagsbelopp för stödjande av en enda industri. På det andra hållet göres gällande, att varje anslag av denna art är oförsvärligt. Antingen skall man, har det sagts, vidga ut ramen och möjliggöra statligt ingripande på olika områden, eller också måste man principiellt avböja varje åtgärd av denna art. Det är mot detta resonemang som jag nu vill vända mig och därom säga några ord.

Jag vill säga, att propositionen genom sin begränsning, genom att hänföra sig till ett visst fall, för vilket särskilda skäl kunna anföras, å ena sidan har undvikit att prejudicera ett fortsatt statligt ingripande i varje sådant fall, där på grund av ogynnsamma konjunkture av ena eller andra arten en industri kämpar med svårigheter. Man har avskilt från anslaget i fråga alla dessa olika fall och stannat inför ett, för vilket man ansett särskilda skäl tala, och då är frågan den: äro dessa skäl tillräckliga för ett statligt ingripande under den form, som här föreslås? För egen del måste jag säga, att jag anser, att dessa motiv äro fullt tillräckliga.

Jag vill då först säga, att vad man här avser, är inte att konstruera fram något, som saknar förutsättningar i bygden, något som i och för sig är onaturligt eller i övrigt saknar livsbetingelser. Herr Stendahl uttalade med mycken säkerhet det påståendet, att det här var en affär, för vilken man inte kunde hoppas på någon som helst stabilitet eller framgång. Om herrarna haft tid, vilket kanske inte är möjligt, att läsa igenom handlingarna, skola ni ha funnit, att verkliga yrkesmän på detta område fälla andra omdömen om fallet i fråga. Disponent Sundblad från Iggesunds bruk säger, efter att först ha uttalat sig om en del tekniska detaljer och givit vissa råd i det avseendet:

»Med den kännedom jag har om rådande förhållanden i Kalix och vid Karlsborg anser jag sålunda goda utsikter föreligga för att en sulfatcellulosa- och sågverksdrift förstärkes skall bliva en räntabel affär.»

När detta säges av sakkunniga män, så förefaller det mig som om de av kammarens ledamöter, vilka icke förfoga över samma sakkunskap, åtminstone kunde förråda någon tvekan i sitt omdöme rörande denna affärs möjligheter.

Nu är det så, att sågverksdrift och anläggandet av en sulfatfabrik, som sagt, är en med ortens allmänna industriella förutsättningar direkt förbunden och förknippad affär. Att den förut pågående sågverksdriften och sulfatfabrikationen inte lönat sig, det kan inte, såvitt jag förstår, hänföras till den omständigheten, att en sådan industrirörelse där saknar betingelser, utan får det hänföras till andra omständigheter. Jag skall inte ingå på frågan om det därvid varit, som man å ena sidan säger, oresonliga och omöjliga arbetarförhållanden, eller om det varit avgörande brister på affärsledningens sida, som i det avseendet främst medverkat. Jag vill emellertid säga, att alla de, med vilka man samrätt, ha uttalat den meningen, att det i detta ögonblick lika väl kunde vid platsen i fråga förefunnits en bärkraftig, ur olika synpunkter sig själv uppehållande affär. Nu kommer ju därtill, att staten väl äger omkring 65 % av den råvarutillgång, som finnes utefter hela Kalix älv på skogsdriftens område, och det är sålunda dessutom, förefaller det mig, ett statsintresse, att en närbelägen industri för förädling av dessa produkter finnes. Även om man anlägger kalla och realistiska synpunkter på detta fall, är det för staten icke en ovidkommande sak, om dylik förädlingsverksamhet bedrivs där eller icke. Då så är fallet, blir en insats nu för att möjliggöra återupptagande av denna verksamhet inte att göra våld på en utveckling, som eljest under alla förhållanden komme att sopa bort detta företag, utan det blir, såvitt jag förstår, att just på det sätt, som är lämpligt och riktigt, lämna bidrag för skapande av ett upprepat allvarligt försök, under såvitt jag förstår goda betingelser, för att på nytt få verksamheten där i gång.

Vad vi här i landet äro eniga om är ju, att vi först böra söka bekämpa arbetslösheten, icke med konstgjorda bidrag åt ena eller andra hållet, utan med en allsidig strävan att i första hand skapa arbetstillfällen. De insatser, som göras på detta område, måste man anse vara den mest naturliga och riktigaste användningen av medel för arbetslöshetshjälp. Nu är det ju vidare så, att staten, sedan den industriella verksamheten i Kalix lagts ner, fått åt Kalixområdet lämna ungefär $\frac{1}{2}$ miljon kronor årligen i bidrag till arbetslöshetsunderstöd. I stället för att fortsätta på den vägen har man här velat åstadkomma arbetsmöjligheter, som hade betydelse icke ensamt för de inom denna industri anställda, utan också högst gynnsamt inverkade för den där omkring boende lantbefolkningen, den jordbrukande befolkningen, som vid en sågverksrörelse med därtill hörande binäringar erhåller avsättningsmöjligheter för sina produkter.

Jag vill alltså göra gällande, att hela detta tal om, att det här är fråga om att utan utsikt till framgång kasta in 2 miljoner på ett konstruerat försök, icke är befogat, utan att det tvärtom är ett oriktigt betraktelsesätt, som ligger under det resonemanget. Därmed är icke sagt, att osvikliga garantier förefinnas för att det i allt skall komma att gå väl. Det är många industrier, som haft goda betingelser, men det oaktat icke kunnat bestå. Man har ej heller i detta fall säkerhet därför. Men om man vill säga, att det saknas betingelser och möjligheter för bärig drift vid den planerade kalixindustrien, då inlägger jag däremot en bestämd gensaga.

Nu yttrade herr Stendahl, att utöver detta bidrag och det inom trakten uppbringade aktiekapitalet kan icke i övrigt erforderlig kredit anskaffas. Den saken är, såvitt jag förstår, icke slutligt prövad. Man vet inte, hur det förhåller sig därmed. Det är sant, att sedan propositionen skrevs, har det penninginstitut, som står omnämnt i propositionen, meddelat, att det för sin del finner, att om det blir ett företag av den art, som det nu är fråga om, måste man taga upp resonemanget om kreditvillkoren på nytt. Men samtidigt har man försäkrat, att institutet i fråga är intresserat för att i fortsättningen bevilja kredit och göra detta på så bäriga och rimliga villkor som möjligt. Gent emot herr Stendahls med mycken säkerhet gjorda påståenden, att det behövs 9 miljoner, d. v. s.

Ang. åter-
upprättande
av industrien
i Nederkalix
socken m. m.

(Forts.)

ett högre belopp än man förut kalkylerat med. och att icke det för rörelsen erforderliga kapitalet skall kunna anskaffas. måste jag sålunda genmäla, att de icke överensstamma med förhållandena, sådana de för närvarande gestalta sig. Jag har därmed icke sagt, att det redan i detta skede kan sägas, hur det blir i dessa avseenden; men att *utsikter* finnas för att medel skola kunna anskaffas och företaget komma i gång, det måste jag bestämt vidhålla.

Vidare är det ju så, att företaget i viss mån skulle få en ny karaktär. Det skulle icke starta som ett utifrån planlagt industriföretag, utan det skulle bli ett verkligt bygdeföretag. Här stå nu denna kommuns småbönder, hantverkare och arbetare beredda att jämte andra sätta in sina besparingar i detta företag med tro på företagets fortsatta existens. Med den solidaritet mot företaget, som därmed kan beräknas från arbetarnas sida, från de omkringboende lantbrukarnas sida och för övrigt från hela kommunen, ligger däri, såvitt jag förstår, ett plus för företaget utöver det som en enskild affärsrörelse eljest måste räkna med. Och det skulle väl vara rätt så egendomligt, om inte staten skulle finna det vara, även rent ekonomiskt sett, klokt att göra det experiment, som — det skall gärna erkännas — ligger däri att under dessa betingelser söka bistå en svensk bygd i stället för att till den årligen utgiva summor som snart tillsammans bilda hela det totalbelopp, som det här är fråga om. Jag vill tillägga, att även ur nationell synpunkt vet jag ingen insats på arbetsområdet, som borde te sig mera tilltalande för svensk nationalkänsla än det, att i denna vår gränsbygd försöka bibehålla en bofast befolkning i sådan sysselsättning och på sådant sätt, att den icke behöver föra en rent konstruerad tillvaro utan ett på naturliga grunder i fortsättningen tryggt liv. För dem som vilja anlägga den synpunkten tror jag, att det gives synnerligen goda skäl att också var med om det föreliggande förslaget.

Jag vågar därför hoppas — jag skall icke upptaga tiden längre — att kammaren skall följa utskottets hemställan och alltså bifalla densamma. Jag skall icke gå in på herr Stendahls resonemang, att det som här borde ske vore, att denna bygdebefolkning med våld transporterades från denna plats till en annan ort. Eller vilja herrarna göra kalkyler över vad *det skulle kosta?* Det räcker inte bara med att transportera människorna därifrån; vill man vidtaga den åtgärden genom ett ingripande från statens sida, följer väl också nödvändigheten att kunna placera dem någonstans, där betingelserna i fråga om uppehälle äro *bättre* än betingelserna, där de för närvarande utöva sin verksamhet. Och skall det vid denna förflyttning skapas betingelser för bättre existens och staten skall åtaga sig denna uppgift, då tror jag nog man kommer till andra, större ehuru ingalunda mera löftesrika belopp för förräntning och bibehållande i statens hand än det, som det nu är fråga om.

Herr Pålsson från Skåne anförde att han går på avslag, enär — och det har också förordats från andra håll — det icke samtidigt föreligger något avtal med arbetarna om exempelvis tio timmars arbetsdag. I andra kammaren förordade man lägre löner än som eljest äro gällande. Ja, jag kan undra, om man utginge från den synpunkten, att staten skulle börja på att på det sättet ingripa på industriens område, att den skapade nya anläggningar och gjorde det under förutsättning, att vid dem skulle gälla en annan och lägre lönesättning än den, som i allmänhet råder på lönemarknaden, vad det skulle komma att bli för följder av den operationen. Jag vet för övrigt icke, hur man formellt skulle kunna tvinga folk att på förhand binda sig för en lång tid framåt, vare sig i fråga om arbetstid eller beträffande lägre löner, för att vederbörande i fortsättningen skulle erhålla anställning i den ena eller andra industrien. Det förefaller mig att vara ett projekt, som är fullständigt orealiserbart, att på det sättet för en tid framåt dekretera med avseende på arbetstid och löner. Men vad regeringen räknat med är, att när på det sättet, som här är fallet,

arbetare, i många fall boende på orten och knutna vid bygden, sätta in sina besparingar i ett företag i känslan av att företaget behövs för att de skola kunna existera — den solidaritetskänsla, som i det fallet skapas mellan arbetarna och företaget, räkna vi med som en mera betydelsefull faktor, när det gäller att få fram deras intresse för arbetet, än vare sig det ena eller andra projektet om tio timmars arbetsdag eller en på det och det sättet konstruerad lönesättning.

På nu anförda skäl och då den föreslagna åtgärden, som sagt, inte behöver på grund av detta anslags begränsade karaktär medföra konsekvenser i andra avseenden, tror jag, att kammaren utan större tvekan kan följa utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Herr Lindhagen: Jag har ansett det tillbörligt, att ljust från kammarens beslut i går i malmfrågan måtte få tillfälle att kasta någon strimma över denna mörka punkt i vår nordligaste landsdel. I går utpekades ju den enskilda företagsamheten såsom det yppersta medel att framkalla produktiva värden. Ja, man hade den uppfattningen, att staten får överhuvud taget inte äga någonting annat än skulder och ämbetsverk. Att den äger jord är en bekymmersam omständighet, och att den skall få äga en fabrik, det kan väl aldrig komma i fråga!

Nå, hur har det gått här i Nederkalix? Hur har det gått med den enskilda företagsamheten? Herr Kvarnzelius överraskade oss i dag med att säga, att industrien däruppe gjort bankrutt och kvarlämnat folket i fattigdom, därför att den var skapad och ledd av »spekulativa hjärnor, som ville skaffa vinst för stunden». Nej, men tänk! Kan verkligen något så utmärkt som den enskilda industrien någonsin vara så lättsinnig? Det kunde jag aldrig tänka mig. Nå, men hur har det gått med mängden annan storindustri särskilt norrut, som nu är administrerad av banker, vilka få bli både industriella företagare, skogsförvaltare, jordbrukare och allt möjligt för att rädda sina krediter? Tänk, om även dessa katastrofer bara skulle vara skapelser av spekulativa hjärnor, som ville skaffa vinst för stunden, av aktieägares ensidiga profitbegär med andra ord.

Här är nu emellertid att eklatant bevis på, hur även den enskilda företagsamheten kan totalt misskötas, och nu måste någonting göras. Vad kan göras? Här föreligger nu ett förslag att fortfarande bygga på illusionen om den enskilda företagsamhetens stora förmåga däruppe, och det är ju ofantligt vanskligt, då man inte vet, hur det kommer att gå, och då det från många håll uttryckligen sagts, att man inte kan skaffa erforderligt kapital, så det måste gå omkull. Då nu statsministern sade, att det här är ett plus, att hela befolkningen vill engagera sig, är väl detta lätteligen också ett minus, att man måste bygga upp en industri och locka en hel befolkning att sätta in sina sista sparstyvror i ett företag, som måhända är dömt att gå omkull. Är det inte bra lättsinnigt också?

Och så måste man fråga sig, varför inte grannkommunen Töre, som lider under lika svåra omständigheter, också skall bli ihågkommen av statsmakterna? Jag har nyss i dag fått en petition från Töre kommun, som fäst uppmärksamheten på: varför komma inte vi i fråga lika väl som Nederkalix? Snart ha vi kanske halva Norrland över oss på det sättet för denna kolartro på den enskilda industriella företagsamheten, som nu till större delen är en bankverksamhet, som i nöd måste bevaka sina kreditiv. Herr Kvarnzelius tillade nämligen också om de där spekulativa hjärnorna, att de fått »huvudlös kredit». Där ser man ytterligare en betygssättning från själva statsutskottets ordförande av den där utmärkta enskilda företagsamheten.

Nu, gubevars, när det gäller, att staten skall göra skulder för att hjälpa upp enskilda bankruttrade företag, då duga statens kalla pengar. Men jag får

Ang. återupprättande av industrien i Nederkalix socken m. m.

(Forts.)

Ang. åter-
upprättande
av industrien
i Nederkalix
socken m. m.

(Forts.)

verkligen säga mig, då här vinkas med 2 miljoner, 5 miljoner, 10 miljoner, varför skulle det inte då vara bra mycket bättre att de pengarna lades ner till befolkningens nytta på sådant sätt, att man visste, att det ägde bestånd och varaktighet? Varför icke taga upp den en generation gamla frågan att där uppe i de stora statsskogarnas land bygga förädlingsverk, som staten själv satte igång och själv skulle driva och som herr Kvarnzelius sade i dag, till skillnad från i går, att det i dag var det allra utmärktaste, men inte i går! Så borde naturligtvis pengarna ha använts, och då kunde också staten få ut någonting ur sina skogar. Den enskilda industrien kommer alltid att efter förmåga klå staten och således oss alla på råvaran. Om det här mot många förmodan skulle lyckas, komma aktierna i alla fall att så småningom köpas upp, och det kommer att bli det gamla företaget, som kommer att se till att staten icke kommer fram i flottlederna, på det sätt de äro vana vid att mota både staten och småbönderna vid tillgodogörande av sina skogsegendomar.

Vad skall man nu göra? Att skapa en enskild industri är vanskligt. Staten får åter under inga förhållanden bygga någon industri, ty det skulle ju strida mot alla sunda principer! Ja, då återstår endast ett tredje nämligen herr Stendahls program, emigration, det är ingenting annat att reflektera på. Men det måste finnas industri där uppe också, befolkningen kan icke leva på bara luft, sol och för små jordbruk, den måste leva på förädling av skogsprodukter också. Alltså enskild industri, statsindustri eller emigration, något annat synes icke vara möjligt åtminstone för tillfället.

Här stå vi nu utan grundsatser i dag liksom i går, utan vilja att gå till botten av frågan på någon punkt.

Inför detta nödläge föreslår nu utskottet 2 miljoner, reservanternas föreslå 5 miljoner och motionären 10 miljoner. När här emellertid har sagts, att den nya industrien icke kan åstadkommas under 9 miljoner kronor, är det klart, att bara 2 miljoner gör överenskommelsen särdeles vansklig. Det behöves väl åtminstone 5 miljoner såsom stöd för detta företag. Därför är jag beredd att giva min röst för 5 miljoner kronor med en blank fullmakt för regeringen att använda denna summa på ett förståndigt sätt. Man har ingen annan utväg, och då bör väl regeringen se sig någorlunda för att pengarna icke bli planlöst bortkastade.

Till sist vill jag säga: huru mycket pengar har icke det svenska statsverket avstått ifrån för nöjet att icke låta de stora malmfälten komma i statens ägo? Herr Asplund kalkylerade i går med miljarder, och i går kastade vi sannolikt bort för att undvika statens rätt till inlösen storartade förmögenheter. Har man råd att på detta sätt kungligt subvenera enskilda industrier på aktieägares försyn, bör man sannerligen också kunna offra 5 miljoner på ett bräde och på Guds försyn för en industri i denna olyckliga landsända.

Jag kommer sålunda att rösta för 5 miljoner kronor såsom en *lärpenning* huruvida vi böra tro bara på den enskilda industrien eller om det icke vore lyckligare att låta staten någon gång förädla sin egen råvara.

Herr Hallin: Herr greve och talman! Då det väl får anses vara en parlamentarisk snygghetsregel, om jag så får säga, att man, då man avgivit en blank reservation, något redogör för vad som därmed avsetts, skall jag be att här få säga några ord.

Jag har inom utskottet röstat för avslag på Kungl. Maj:ts proposition såsom varande i principellt avseende uppenbarligen synnerligen betänklig, något som såväl av departementschefen själv som jämväl av utskottet framhållits, och här ha i kammaren höjts flera röster i samma anda.

Sedan emellertid avslagsyrkandet inom utskottet blivit utslaget, fanns det två alternativ att välja på, och då ansåg jag att man av två onda ting, som

man hade att välja på, borde taga det minst onda, och det var enligt min mening det som utskottets majoritet sedan samlade sig omkring. Detta förslag innebure — i motsats till huvudreservationen — åtminstone någon utredning rörande ett statligt ekonomiskt ingripande för denna hårt hemsökta Kalixbygd och dess befolkning. För att emellertid giva detta statsingripande en framkomlig motivering har man sagt, att det vore en *nödhjälpsåtgärd* vidtagen i stället för att föreslå arbetslöshetsmedel, och man kan vara med så långt om denna motivering, då det otvivelaktigt är bättre att offra dessa miljoner på arbeten, som kunna sägas vara produktiva, än att såsom annars bleve fallet utgiva pengarna i form av kontant arbetshjälp, enär det nämligen uppgivits att möjligheterna att skaffa nödhjälpsarbeten i dessa trakter vore synnerligen minimala. Emellertid kan jag icke finna annat än att man bort, såsom en mycket nära till hands liggande förutsättning, uttala den förväntan — jag skiljer mig här kanske något från herr statsministerns uttalade mening och delar snarare den uppfattning, åt vilken herr Pålsson nyss gav uttryck — att lönekraven av arbetarna åtminstone i någon mån skulle kunna modifieras, tills man får se huruvida företaget har möjlighet att kunna drivas ekonomiskt, varom meningarna än så länge synas vara ganska pessimistiskt utformade. På så sätt hade man fått fram en form av statsingripande, som enligt min mening hade varit mera försvarbar. Jag har icke tänkt, att detta skulle behöva ske medelst något slags tvång, såsom jag tror herr statsministern uttryckte det, utan att detta skulle ske i form av en vädjan till dem det vederbör och sålunda även härvidlag till den solidaritetsanda, som man annars varit så mån om att i detta samband frammana. Jag vill hänvisa till vad som förekommer i Kungl. Maj:ts proposition sid. 40, där man läser följande:

»I anslutning till vad ämbetsverken anfört torde det kunna förväntas, att de arbetstillfällena, som genom den nu ifrågasatta statshjälpen åstadkommas, i första hand förbehållas ortens arbetslösa. Man torde även kunna hysa en viss förhoppning, att i förevarande fall samtliga parter skola vara besjälade av önskan att såvitt möjligt undvika *driftstörningar på grund av arbetsvister*.» Jag finner, att man lika väl hade kunnat där tillfoga en vädjan att vederbörande genom en moderat lönepolitik åtminstone under företagets första år måtte underlätta möjligheten till framgång för företaget.

Det är, herr greve och talman, under den förutsättningen att en dylik vädjan åtminstone icke lämnas oförsökt innan detta företag eventuellt igångsättes, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Jag för min del har vid många tillfällen i denna kammare uttalat den mening, att på samma sätt som den enskilda företagsamheten bör få vara befriad från statens förmyndarskap, så bör den också å andra sidan icke göra anspråk på statens hjälp, ifall den har råkat i några svårigheter. Det är den principen, som jag ansett att man bör följa. Emellertid kommer jag trots detta att rösta för utskottets hemställan därför, att det här icke är fråga om att understödja ett företag, utan om att hjälpa en befolkning i en landsända och särskilt i en landsända, som ligger vid rikets gräns. Det är en fosterländsk plikt att göra ett försök att hjälpa härvidlag. Olika sätt kunna tänkas, på vilka denna hjälp skulle kunna lämnas. Regeringen har i sitt förslag försökt med ett sätt, och när vi läsa utskottets förslag, finna vi, att utskottets tillstyrkan av 2 miljoner kronor gjorts beroende av att i övrigt erforderliga penningar kunna anskaffas och att ett beslut i enlighet med utskottets hemställan icke innebär någon subvention in natura till företaget på det sätt, att domänstyrelsen skulle nu eller framdeles behandla detta företag annorlunda än andra företag.

Nu är det mycket möjligt att man icke kan bringa upp de penningar, som

Ang. återupprättande av industrien i Nederkalix socken m. m.

(Forts.)

*Ang. åter-
upprättande
av industrien
i Nederkalix
socken m. m.*

(Forts.)

ytterligare behövas, och att således det som regeringen avsett icke låter realisera sig. Ja, då får man taga upp saken på nytt för att se, om man kan lösa frågan på något annat sätt. Att ödelägga en landsända, att beröva en landsända vid rikets gräns dess befolkning är emellertid någonting för mig så främmande, att jag icke kan förstå, huru herr Stendahl, som enligt min åsikt i sitt anförande framförde många kloka ekonomiska grundsatser, har kunnat komma fram med ett sådant förslag.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gjordes propositioner, dels på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt, dels på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, dels ock på avslag å utskottets hemställan; och förklarades den förstnämnda propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående beredande av större möjlighet för skoldistrikt att vid minskning av antalet barn indraga skolor eller skolavdelningar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Sammanjämningsförslag
i kommunal-
skattefrågan.*

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets memorial med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

I sitt utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte i ärendet väckta motioner, hade utskottet hemställt, att riksdagen, med tillkännagivande att vissa av de i Kungl. Maj:ts propositioner nr 102—105, 134, 149, 204, 205 och 210 framlagda författningsförslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte för sin del fatta beslut på sätt utlåtandet under 17 särskilda punkter visade. I punkterna 1—14 hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga 14 särskilda, i bilagor 1—14 införda författningsförslag.

I en vid berörda utlåtande nr 1 fogad, av herrar Bärge m. fl. avgiven reservation hade hemställts, att riksdagen måtte

1:o) dels avslå ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 102 än även utskottets hemställan under punkterna 1 och 2, utom vad gällde verkställande av fastighetstaxering;

dels i stället antaga som bilaga till reservationen infört förslag till förordning om särskilda grunder för utgörande av kommunalutskylder för åren 1928 och 1929 m. m.;

dels ock med bifall till vad Kungl. Maj:t i propositionen nr 102 föreslagit om verkställande av fastighetstaxering med de ändringar, som föranleddes dels av begränsning till vad anginge den allmänna fastighetstaxeringen år 1928 och den särskilda fastighetstaxeringen år 1929, dels ock av att nu gällande kommunalskatteprovisorium skulle bestå, antaga som bilagor till reservationen införda förslag till

- a) förordning om allmän fastighetstaxering 1928;
- b) förordning med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid allmän fastighetstaxering år 1928; samt
- c) förordning om fastighetstaxering år 1929;

2:o) avslå Kungl. Maj:ts propositioner nr 103, 104, 105 och 204 samt utskottets hemställan under punkterna 3)—6) samt 10), 11) och 12);

3:o) under förutsättning av bifall till vad under 1:o) och 2:o) föreslagits samt eventuellt till vad utskottet under punkt 7 föreslagit, i och för framläggande av förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1928 samt till förordning om taxeringsförfarande vid tillämpning av förordningen om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar, till utskottet återremittera Kungl. Maj:ts proposition nr 210 samt utskottets hemställan under punkt 13;

4:o) under förutsättning av bifall till vad under 1:o) föreslagits återremittera till utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 205 samt utskottets hemställan under punkt 14, i och för formell överarbetning av förslaget till förordning angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner;

5:o) med anledning av motionen II: 346 anhålla hos Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t ville låta utreda på vad sätt och i vad mån tryggheten åt kommunerna av tillgång på fasta beskattningsunderlag kunde, oavsett i vilken form detta skulle ske, komma att åvila jämväl andra beskattningsföremål än fastighet, samt för riksdagen i samband med nytt förslag till lösning av kommunalskattefrågan så snart som möjligt framlägga utredningens resultat.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandlingen av utskottets ifrågasvarande utlåtande fattat i vissa avseenden skiljaktiga beslut.

Utskottet hade i det nu föreliggande memorialet lämnat en redogörelse för kamrarnas beslut i förevarande fråga och därefter yttrat bland annat följande:

»Av det anförda framgår, att kamrarna stannat i samstämmiga beslut beträffande punkterna 7, 8, 9, 15, 16 och 17 utom mom. ag) i utskottets utlåtande nr 1, varför kamrarnas beslut i dessa delar ej föranleda något utskottets uttalande.

Vad beträffar utskottets hemställan under punkt 17 mom. ag), har andra kammaren bifallit av herrar Bärge m. fl. reservationsvis gjord hemställan om skrivelseförslag, medan första kammaren i enlighet med utskottets förslag beslutat avslå å den i punkten avsedda motionen. Den i berörda punkt avsedda frågan har sålunda för innevarande riksdag förfallit; vilket utskottet får för riksdagen anmäla.

Vad däremot angår det komplex av författningsförslag, som avses i de punkter av utskottets i dess utlåtande nr 1 gjorda hemställan, i vilka kamrarna i övrigt stannat i olika beslut, d. v. s. punkterna 1—6 samt 10—14, finner utskottet, att dessa äga sådant inbördes sammanhang, att det förslag till sammanjämkning, som det åligger utskottet att söka åstadkomma, bör avse komplexet i dess helhet. Därest det av första kammaren antagna förslaget till kommunalskattelag av riksdagen avslås, följer därav, att exempelvis förordningarna om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, om kommunal progressivskatt och om utjämningskatt likaledes böra avslås, enär de sistnämnda förslagen rent tekniskt äro uppbyggda på förstnämnda förslag. Utskottet tror sig för övrigt bäst tillgodose den avsikt, som föranlett kamrarnas beslut i olika punkter, genom att framlägga ett sammanjämkningsförslag, som omfattar hela författningskomplexet. Från dessa utgångspunkter och med beaktande i vissa delar av den utskottet tillkommande initiativrätt finner sig utskottet böra tillstyrka ett genomförande av de förslag, som åsyftas i punkterna 1—4 i den av herrar Bärge m. fl. avgivna reservationen, d. v. s. en förlängning av det gällande provisoriet under två år, antagande av förslag till

Sammanjämkningsförslag i kommunalskattefrågan.
(Forts.)

Sammanjämningsförslag i kommunal-skattefrågan.
(Forts.)

förordningar om allmän fastighetstaxering år 1928 och om fastighetstaxering år 1929, förordning med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid allmän fastighetstaxering år 1928, förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1928, förordning om understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner ävensom, såsom följd av att båda kamrarna bifallit utskottets hemställan under punkt 7 om antagande av ett förslag till förordning om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar, viss ändring i gällande taxeringsförordning rörande förvarande av deklarationer till dylik skatt.»

Utskottet hade sedermera hemställt, att riksdagen måtte, vardera kammaren med frånträdande av sin genom föregående beslut beträffande punkterna nr 1—6 samt 10—14 i utskottets utlåtande nr 1 samt de där behandlade propositioner och motioner intagna ståndpunkt, antaga i vid memorialet fogade bilagor 1—7 införda förslag till

1) förordning om särskilda grunder för utgörande av kommunalutskylder för åren 1928 och 1929 m. m. (bilaga 1);

2) förordning om allmän fastighetstaxering år 1928 (bilaga 2);

3) förordning med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid allmän fastighetstaxering år 1928 (bilaga 3);

4) förordning om fastighetstaxering år 1929 (bilaga 4);

5) förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1928 (bilaga 5);

6) förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 (nr 117) om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering (bilaga 6); samt

7) förordning angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner (bilaga 7).

Utskottets i memorialet gjorda anmälan.

Lades till handlingarna.

Utskottets hemställan.

Herr Sederholm: Herr greve och talman! Den enhällighet, som kommit till uttryck i detta utskottsutlåtande, botten säkerligen icke i en lika enhällig uppfattning om lämpligheten och den lyckliga utgången av den fråga, som här är avsedd att lösas. Utan tvivel torde den sammanjämkning, som här föreslås, knappast kunna anses i realiteten utgöra någon verklig sammanjämkning. Här föreslås i realiteten, att första kammaren skall biträda andra kammarens beslut och därmed gå in för ett bibehållande en förlängning av det nuvarande provisoriet. Det har påtalats i statsverkspropositionen, liksom ock i alla de motioner, som väckts och som berört skogsbeskattningen, huru betänkelig och orättvis den nuvarande skogsbeskattningen är och huru nödvändigt det är att söka få till stånd en rättelse härutinnan. Det nu fattade beslutet innebär först och främst i fråga om själva den kommunala skattelagen bibehållande av samma orättvisa åtminstone under de kommande två åren. Men genom fastställande av instruktion för den blivande fastighetstaxeringen och bestämmande av att kapitaliseringen av skogen skall ske efter 5 procent i stället för efter 6 procent uppstår en ytterligare skärpning av belastningen på skogen. Det är alldeles givet, att, om en kapitalisering sker efter 5 procent i stället för efter 6 procent, det kommer att uppstå en höjning av skogsvärdet i förhållande till skogens avkastning, motsvarande en sjättedel eller omkring 16 procent.

Nu göres den invändningen, att denna skärpning säkerligen icke kommer att taga sig uttryck i höjda skogsvärden och detta på grund av att skogsvärdet under tiden sedan förra fastighetstaxeringen sjunkit så mycket, att icke blott denna skärpning av kapitaliseringsprocenten icke kunnat taga sig uttryck i ett ökat kapitalvärde utan kanske, åtminstone inom vissa trakter, en sänkning icke desto mindre skall ske. Att med detta vilja hävda, att här ej skett en verklig skärpning, kan icke vara annat än vilseledande. Det är givet, att om själva åkerjorden eller skogsmarken eller den växande skogen har sjunkit i avkastnings- och därmed i kapitalvärde taxeringsvärdet även borde sjunka i motsvarande mån. Men genom att sänka kapitaliseringsprocenten och därmed höja värdet i förhållande till avkastningen eliminerar man bort en väsentlig del av den naturliga sänkning i taxeringsvärdet, som skulle skett, och därigenom uppstår en relativ stegring av skogens taxeringsvärde.

Det är en ödets ironi — jag kan icke säga annat — att speciellt det parti, som satt beaktande av lantmannanäringarna på sitt program, eller åtminstone en del av detta parti, velat medverka till åtgärder, som innebära en skärpning av belastningen på skogen utöver den som redan förut av alla och icke minst av detta parti stämplat såsom orättvis. Man hade vidare väntat att från majoriteten av dem, som genomdrivit detta beslut, skulle vidtagits åtgärder eller jämkningar för att få denna stegring borteliminerad. Försök härtill ha också gjorts av högern och även andra genom kapitaliseringsprocentens nedsättning. Det lyckades icke, och jag vill medge, att de konstitutionella skäl, som anförts mot anlitande av denna utväg, voro tungt vägande.

Jag kan emellertid icke låta detta tillfälle gå förbi, utan att överhuvud taget uttala mitt beklagande över ifrågavarande lösning, och speciellt vill jag med avseende på skogsbeskattningen uttala mitt beklagande över att man på detta område, där man framför allt hade behövt en lindring, i stället fått en skärpning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Kvarnzelius, Per Adolf Larsson, Rune och Borell.*

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman! Ja, det hade ju varit önskvärt, att det sammanjämningsförslag, som herr talmannen nu snart går att klubbfästa, hade fått ett avsevärt annat innehåll än det som här föreligger. Orsakerna till att resultatet av detta arbete blivit sådant det här föreligger skall jag nu icke gå in på, men jag vill säga, att jag hoppas, att det icke skall komma att dröja allt för länge innan vi få ett nytt förslag på riksdagens bord. Nu är det visserligen föreslaget att provisoriet skall gälla för de båda åren 1928—1929, men detta bör väl icke utgöra något hinder för att vi tidigare få en proposition rörande kommunalskattefrågans lösning till prövning. Det skulle till och med vara önskligt, att ett sådant förslag redan under nästkommande år bleve underställt riksdagen.

Herr Sederholm har gjort åtskilliga reflexioner i fråga om dels verkningarna av det föreliggande provisoriet, dels även kommunalskattefrågans utgång. Jag får då säga, att herr Sederholm lika väl som jag under sitt arbete för denna frågas lösning nog önskat att såvitt möjligt få en skattelag, som rättvist avvägs med hänsyn till de skattskyldiga ävensom en lösning av frågan vid innevarande års riksdag. Om därvid majoritet inom riksdagen ej kunnat ernås, så böra vi söka se de verkliga orsakerna härtill.

Jag vill nu icke kasta skulden på någon, men givet är att detta arbete icke bedrevs på sådant sätt eller att underhandlingarna förde till sådant resultat, att det ledde till en positiv utgång, utan den gav ganska magert resultat. Det

Sammanjämningsförslag i kommunalskattefrågan.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag i kommunalskattefrågan.

(Forts.)

är flera omständigheter, som bidragit därtill, och därom kan man nu endast göra åtskilliga reflexioner, som den sena tiden vid riksdagens avslutning icke föranleder att giva uttryck åt.

Jag skall därför nöja mig med att uttala en förhoppning, att det icke måtte dröja allt för länge, innan vi få motse en ny proposition i kommunalskattefrågan. Den har säkerligen tillräckligt länge varit underkastad utredning.

I detta anförande instämde herrar *Tjällgren, Oscar Ericson* och *Schedin*.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke fördjupa mig i denna fråga och dess materiella sida. Den har kommit till en avslutning, och vi veta med stor sannolikhet, att riksdagen kommer att bifalla utskottets förslag om sammanjämkning.

Den fråga, som av herr Sederholm bragtes på tal, nämligen frågan om skogsbeskattningen, har varit en av de centrala frågorna och en av dem som utskottet ägnat den mest ingående uppmärksamhet, och i utskottets förslag hade man även kommit till en lindring av den tidigare som avgjort för tung erkända skogsbeskattningen. Genom avslaget å utskottets förslag och bifall till sammanjämkningsförslaget, som åter är framlagt på ett sätt, som jag tror varit det enda möjliga, kommer man emellertid icke ifrån, att man icke kommit till någon lindring, utan rent av att man gjort skogsbeskattningen något tyngre, även om jag måste säga, att det i det läge man befann sig näppeligen varit möjligt att komma till något annat resultat. Man får antaga, att den fastighetstaxering, som nu skall verkställas, kommer att räcka fem år eller någonting sådant, och under denna tid kommer väl, får man hoppas, en kommunalbeskattning till stånd, som anpassar sig efter den skogsvärdering, som nu kommer att verkställas. Men under sådana omständigheter är det naturligtvis önskvärt att de lättnader beträffande skogens beskattning, som utskottet och även regeringen avsett att åstadkomma, komma till stånd så snart som möjligt. Från den utgångspunkten och då jag för övrigt anser, att Kungl. Maj:ts proposition till årets riksdag var lagd på rätt bog och även fått en lycklig utarbetning av utskottet, är det givet, att jag gärna vill instämma i det önskemål, som uttalats av herr Nilsson i Gränebo, nämligen att Kungl. Maj:t av det förhållandet, att beslutet går ut på två års förlängning av det nuvarande provisoriet, icke skall känna sig förhindrad att så snart som möjligt framlägga nytt förslag till en kommunalskattelag, som bör komma i huvudsak att följa de riktlinjer, som årets proposition följt. Själva frågan om repartitionstalen lämnar jag därvidlag öppen. Jag tror därför, att det är en önskan hos många, ja, flertalet av dem, som understött utskottets förslag, att inom kort här få återse detsamma.

För övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag till sammanjämkning.

I herr von Sneiderns yttrande instämde herrar *Jonsson, Abrahamsson, Johan Johansson* och *Carl Carlsson*.

Herr Trygger: Ja, herr talman, jag skall be att få instämma i vad den siste ärade talaren yttrade.

Herr Sederholm sade, att det icke var någon egentlig sammanjämkning, som ägt rum, och det må vara sant, men det är en laglig sammanjämkning, och den har icke kunnat ske på annat sätt än som nu blivit fallet. Det är beklagligt, att man skulle få en ökad skogsbeskattning genom det sätt, varpå man gått till väga. Man hade kunnat vänta, att de ledamöter av andra kammaren, som slogo ihjäl kommunalskatteförslaget, skulle observerat, när de kommo till förslaget angående fastighetstaxeringen, att beskattningen bort utgå för skogen efter

den gällande kapitaliseringsprocenten. Men så har icke skett, och överhuvud taget gör detta ärendes behandling intryck av en viss oreda, troligtvis beroende på att någon eller några bland kamrarnas ledamöter icke haft kvar den skärpa och spänstighet, som med skäl kunna fordras, när man skall behandla allmänna angelägenheter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Wigforss**: Jag skall icke blanda mig uti den politiska uppgörelse mellan högern och de frisinnade, å ena sidan, och bondeförbundet, å den andra sidan, som här etablerats. Jag vill endast påpeka, att man kan vara mera tveksam än herr Sederholm och övriga talare varit rörande trycket av skogsbeskattningen. De som varit ledamöter av kommunalskatteutskottet veta mycket väl, att, när Kungl. Maj:ts proposition kom fram, det förklarades från skogsintresserat håll i utskottet med stor styrka, att det vore mycket tvivelaktigt, huruvida Kungl. Maj:ts förslag till skogsbeskattning vore lindrigare eller hårdare än den nu gällande beskattningen. Utskottet har gjort en viss jämkning, det är riktigt, men den jämkningen är icke så stor, att man verkligen på den punkten kan skapa sig en plattform för en agitation gent emot dem, som icke velat taga detta förslag av andra skäl. Och när man särskilt fört fram frågan om kapitaliseringsprocenten för skogen, kan jag icke underlåta att säga, att på den punkten har även det parti jag tillhör sin del av ansvaret för att vi icke vid sammanjämkningen gått med på någon ändring. Att frågan om kapitaliseringsprocenten på skogen är en från alla andra frågor om skogsbeskattningen fullkomligt fristående fråga bevisas därav, att det kommit fram ett förslag från en man, som man icke kan misstänka för att vilja onödigt belasta skogen, professor Thor Jonsson, som icke går längre ned än från 6 till $5\frac{1}{4}$ procent. Detta förslag har upptagits av domänstyrelsen och förordats av kammarrätten; och om herrarna i denna kammare icke finna dessa auktoriteter tillräckligt stora, så ber jag att få erinra om att det under förra årets riksdag av sex medlemmar av högerpartiet i denna kammare väcktes en motion om fastighetstaxeringen år 1927, däri man utan någon hänsyn till andra lättnader i skogsbeskattningen föreslog, att kapitaliseringsprocenten skulle sänkas från 6 till $5\frac{1}{2}$ procent. Bland undertecknarna av denna motion befann sig även — herr Sederholm.

Jag skall icke uttala mig om, huruvida den bör bli definitiv eller provisorisk, ty det är regeringens egen sak att avgöra på vilken linje den vill gå.

Herr **Reuterskiöld**: Herr greve och talman! I den önskan, som från flera håll framförts till regeringen, att den måtte framlägga ett nytt kommunalskatteförslag inom den närmaste tiden, kanske till nästa år, ber jag att för min personliga del få förena mig. Jag anhåller att härtill få lägga två andra önskemål.

Det ena är, att den proposition, som måhända då kommer att framläggas, måtte bättre än den som i år framlagts och förkastats taga i beaktande *jordbrukets och alla fastigheters anspråk på lika berättigande med andra skatteunderlag* ur beskattningssynpunkt.

Det andra önskemålet är, att regeringen därvid ville beakta icke blott de *olika partisynpunkter*, som här kommit att göra sig gällande, utan också de *meningar, som enskilda riksdagsmän*, fastän medlemmar av partier, med bevarad »spänstighet», »skärpa» och självständighet ännu i riksdagens sista timmar givit uttryck åt, därvid fullgörande sin grundlagsenliga rätt och plikt att rösta efter egen övertygelse, efter sin egen uppfattning.

Herr **Nilsson, Petrus**: Herr talman! Eftersom skogsbeskattningen tilldragit sig en rätt så stor uppmärksamhet under denna debatt, så vill jag för

Sammanjämk-
ningsförslag
kommunal-

(Forts.)

Sammanjämkningsförslag i kommunal-skattefrågan.
(Forts.)

min del säga, att, när utgången i andra kammaren var så pass oviss, som den var, hade det framför allt varit skäl för dem, som starkast ivrat för en lägre skogsbeskattning, att ha sin uppmärksamhet riktad därpå, att man genom ändring av kapitaliseringsprocenten bibehållit skogsbeskattningen vid det nuvarande. Därvid får man väl icke lägga ansvaret enbart på några få, utan på samtliga, och framför allt de, som vilja ha en lägre skogsbeskattning, ävensom utskottets ledamöter borde väl under sådana förhållanden ha haft sin uppmärksamhet riktad på denna sak. Det inträffar ofta i riksdagen, att man icke får vad man önskar, men då måste man ha sin uppmärksamhet riktad på, att man under för handen varande förhållanden ändå får det bästa; och då tror jag, att man kan lägga ansvaret på kammaren i sin helhet eller åtminstone på dem, som önska att få en lägre skogsbeskattning. Vi böra här lägga ansvaret där det bör läggas.

Herr Rune: Herr greve och talman! Gentemot min ärade vän herr Wigforss vill jag säga, att det ju egentligen icke är någon, som riktat sig emot det förhållandet, att denna kapitaliseringsprocent är bestämd till 5 procent i stället för till 6 och att därav måhända föranledes någon skärpning i taxeringen av skogens värde. Vad man vänt sig mot är, såvitt jag uppfattade herr Sederholm rätt, med vilken jag instämde, att samtidigt som man var med om detta, förkastade man det förslag, som skulle utgöra en kompensation i detta avseende och i övrigt en förständig och klok omläggning och lindring av skogsbeskattningen. Det är som sagt detta man vänt sig mot, att de, som skulle särskilt tänka på jordbrukets beskattning och se till, att jordbrukare, som ju ofta hava skog, skulle bli hårt beskattade, begått denna inkonsekvens.

Sedan jag begärde ordet, har emellertid herr Petrus Nilsson sökt göra gällande, att ansvaret för att saken genom andra kammarens beslut blivit så ordnad skulle ligga på kammaren i sin helhet och icke på den majoritet, som framröstade detta beslut. Det lär väl ändå inte kunna gå att i detta fall rikta någon förebräelse mot dem, som voro med om att taga instruktion för skogsbeskattningen och förslaget om att åstadkomma lindring i denna beskattning. Jag menar, att den majoritet, de personer, som förkastade lindringen, men samtidigt antogo skärpningen, väl i alla fall komma att få bära ansvaret för det beslut, som de fattade och som de andra hava röstat emot.

Herr Sederholm: Herr Wigforss uppgav alldeles riktigt, att jag varit med bland de motionärer, som i fjol motionerade i syfte att åstadkomma en ny fastighetstaxering och därvid föreslagit en kapitaliseringsprocent av 5 1/2 procent. Denna motion föranleddes av att taxeringsvärdena på fastigheterna överhuvud taget hänföra sig till kristiden eller tiden närmast därefter och ligga på en nivå betydligt högre än den, som efter fjolårets förhållanden kunde anses riktig. Jag har icke vänt mig mot att 5 procent kunde rent objektivt sett vara en riktig kapitaliseringsprocent, och jag vände mig icke heller i utskottet mot detta, när utskottet föreslog att 5 procent såsom kapitaliseringsprocent skulle bliva riksdagens beslut, under förutsättning att skogens skattebelastning i övrig bleve rättvis. Men när man får fram en belastning på skogen, som är lika orättvis som den nuvarande, kunde man vänta, att speciellt de, som togo ansvaret för detta genom att biträda majoritetens beslut i andra kammaren, också borde hava känt det som en förpliktelse att på annat sätt söka rätta till denna överbelastning. Detta kunde hava skett genom att bibehålla kapitaliseringsprocenten vid 6 procent.

Jag vill tro att det icke var med avsikt, som beskattningen höjdes utöver den nuvarande, utan att det skett av förbiseende eller tanklöshet. Men man kan av majoriteten i ett sådan fall även påräkna, att den visar så pass mycken ansvars-

känsla och förutseende, att den tänker sig för, innan den går att besluta ej blott i fråga om kommunalskattelagen, utan även i fråga om kapitaliseringsprocenten, i den mån denna senare kan och bör påverkas av det föregående beslutet.

Sammanjämningsförslag i kommunalskattefrågan.

(Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Jag vill gent emot herr Wigforss genmäla, att det förefaller mig, som om han gärna hade kunnat avstå från att använda slutorden i sitt anförande. Det lämpar sig inte att komma med sådana uttalanden för en representant för ett parti, som uppfordrades att genomföra det nu föreliggande förslaget utan ändring av repartitionstalet för fastighet, men som avböjde detta och som föredrog att avslå propositionen, utan att giva några riktlinjer för framtiden, och som fann det mera tilltalande att locka representanter för jordbruket att åstadkomma en skärpt beskattning för skogsbrukets utövare.

Herr **Wigforss**: Med anledning av herr Sederholms yttrande vill jag ännu en gång understryka, att tvisten här rör sig om huruvida denna ändring av kapitalprocenten hänger samman med hela frågan om hur hårt skogen överhuvud taget skall vara beskattad. Redan i mitt första yttrande framhävde jag, att denna fråga om ändring har kommit fram oberoende av något slags tanke på att ändra skogsbeskattningen. När herr Sederholm själv vid förra årets riksdag föreslog, att skatteprocenten skulle ändras från 6 till 5.5 %, så var det tydligen utan något som helst samband med en lindring i övrigt av skogsbeskattningen. Den förelåg inte, och det var omöjligt att förutse, hur det skulle gå med ett förslag om lindring av skogsbeskattningen. Jag kan således inte se annat än att det är de, som hela tiden hävdade att denna fråga skall behandlas oberoende av skogsbeskattningen i övrigt, skall vara oberoende av räntefoten och virkespriserna, som stå på den fasta, sakliga grunden.

Vad statsministerns invändning beträffar, så skulle jag — det kan jag erkänna — inte ha gjort detta yttrande, om inte hela detta uppträdde här i kammaren givit intryck av att vara arrangerat såsom en politisk demonstration.

Herr **Rune**: Jag hade verkligen inte tänkt att säga någonting mer i denna debatt, och jag skulle inte heller ha gjort det, om inte herr Wigforss nu uppträtt och sagt, att denna kapitaliseringsprocent är en sak, som är fullständigt fristående för sig. Det har han rätt i, men det hjälper inte, att den skärpning, som där måhända åstadkommes, naturligtvis inte hade varit olämplig, eller — om jag får säga så — det hade inte varit någon olycka, om den blivit antagen, om man samtidigt gjort en lindring.

Nu undras kanske, om det kan vara en överenskommelse här att demonstrera från min sida genom att giva detta svar. Jag får då säga, att jag svarade även och ansåg mig ha anledning att svara på ett yttrande av herr Nilsson i Gränebo. Jag hade verkligen inte vetat, att herr Nilsson i Gränebo skulle komma med det yttrandet. Jag ber att få säga, att jag tycker, att debatten är sådan att den visat, att var och en har haft anledning att säga det han har sagt; och jag vet inte om, att det här har varit fråga om att åstadkomma någon demonstration.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandlingen varande memorialet hemställt.

Föredrogos ånyo första särskilda utskottets memorial:

nr 8, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner

nr 146 med förslag till lag om ändrad lydelse av 19, 20 och 21 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning, nr 203 med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 15 och 35 i förordningen den 21 mars 1862 (nr 15) om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m., och nr 207 med förslag till lag om ändring i lagen den 16 oktober 1908 (nr 110, sid. 1) angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning m. m.

Lades till handlingarna.

nr 9, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 197 med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ lagen den 23 oktober 1891 (nr 68, sid. 1) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet och nr 206 med förslag till förordning om ändrad lydelse av 52 § i stadgan den 22 juni 1911 (nr 63) om skjutsväsendet jämte i förstnämnda ärende väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls, och utskottets i slutet av memorialet gjorda anmälan lades till handlingarna.

nr 10, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 202 med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet m. m.

Lades till handlingarna.

*Ang. viss
ändring i den
s. k.
norrländska
arrendelagen.*

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets memorial nr 11, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 238 med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.

I sitt berörda utlåtande nr 5 hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte antaga fyra i Kungl. Maj:ts proposition nr 238 framlagda lagförslag, nämligen

- 1) förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken;
- 2) förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 23 § i lagen den 14 juni 1907 (nr 36, sid. 1) om nyttjanderätt till fast egendom;
- 3) förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § i lagen den 25 juni 1909 (nr 57, sid. 2) om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, samt
- 4) förslag till lag angående vad med uppskattning till allmän bevillning av fast egendom i vissa fall skall förstås.

Dessa lagförslag ägde samband med de av Kungl. Maj:t framlagda förslag till kommunalskattereform, som behandlats i utskottets utlåtande nr 1.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren, som i huvudsak bifallit vad utskottet hemställt i utlåtande nr 1, dels bifallit utskottets i utlåtande nr 5 gjorda hemställan beträffande de med 1), 2) och 4) betecknade lagförslagen, dels till utskottet återförvisat förslaget till lag om ändrad lydelse av 24 § i lagen den 25 juni 1909 (nr 57, sid. 2) om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, varemot andra kammaren, som i huvudsak avslagit utskottets hemställan i utlåtande nr 1, avslagit samtliga nu ifrågakommande lagförslag.

Utskottet hade i det nu föredragna memorialet yttrat:

»Vad angår förslaget till lag om ändrad lydelse av 24 § i lagen den 25 juni 1909 (nr 57, sid. 2) om arrende av viss jord å landet inom Norrland

och Dalarne, torde, därest utskottets i memorial nr 7 gjorda hemställan i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande den föreslagna kommunal-skattereformen vinner riksdagens bifall, anledning saknas att vidtaga åtgärd för vinnande av syftet med första kammarens återremiss till utskottet.

*Ang. viss
ändring i den
s. k.
norrländska
arrendelagen.
(Forts.)*

Utskottet får därför hemställa, att första kammaren måtte fatta beslut beträffande punkt 3) i utskottets berörda utlåtande nr 5.

Beträffande åter de med 1), 2) och 4) betecknade lagförslagen, så hava — då sammanjämkning av kamrarnas berörda skiljaktiga beslut beträffande samma förslag icke synes kunna äga rum — förslagen i fråga, enligt utskottets mening, för innevarande riksdag förfallit, vilket utskottet härmed får för riksdagen anmäla.»

Med anledning av utskottets ifrågavarande hemställan föredrogs nu ånyo, punkten 3 i första särskilda utskottets utlåtande nr 5.

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, avlogs vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

På därefter gjord proposition beslöt kammaren att lägga utskottets i slutet av memorialet nr 11 gjorda anmälan till handlingarna.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 12, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande första särskilda utskottets utlåtande nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse angående förslag till formulär för deklarationsblanketter; och
nr 13, angående arvode åt dess sekreterare m. fl.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt m. m.;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt m. m.;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 30 och 31 §§ i lagen den 1 juli 1898 (nr 66) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 och 41 §§ i stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 (nr 63);

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättning till M. Nylén för ett av staten övertaget kaffeparti;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående statens avdikningsanslag;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny lantmäteri-taxa; samt

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en allmän jordbruksräkning.

Anmälades och bordlades

sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 6, angående ersättning åt sekreterare och vaktbetjäning hos sammansatta stats- och andra lagutskottet för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 och 114; samt

andra lagutskottets memorial nr 35, angående arvode åt den, som inom andra lagutskottet biträtt vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.44 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 4 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag dels till riksdagens skrivelse, nr 273, till Konungen angående val av tre fullmäktige i riksbanken och av tre suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk;

dels ock till riksdagens förordnanden:

- nr 274, för två fullmäktige i riksbanken;
- nr 275, för generalkrigskommissariern, filosofie doktorn m. m. Jakob Ludvig Widell att vara fullmäktig i riksbanken; samt
- nr 276, för tre suppleanter för riksdagens fullmäktige i riksbanken.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag dels till riksdagens skrivelse, nr 277, till Konungen angående val av två fullmäktige i riksgäldskontoret och av tre suppleanter för fullmäktige i nämnda verk;

dels ock till riksdagens förordnanden:

- nr 278, för två fullmäktige i riksgäldskontoret; och
- nr 279, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

- nr 76, rörande användande av riksbankens vinst för år 1926 m. m.;
- nr 77, rörande förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehavares rätt till pension m. m.;
- nr 78, rörande förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 31 och 90 §§ av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården;
- nr 79, rörande lag om ändrad lydelse av 40, 41 och 51 §§ i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. m.;
- nr 80, rörande förslag till lag angående slakt av husdjur;
- nr 81, rörande lag om ändrad lydelse av 2, 11, 13 och 24 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk;
- nr 82, rörande lag, innefattande förbud att sprida efterbildning av penning-
sedel; samt
- nr 83, rörande förslag till lag om bokföring vid enskild järnväg m. m.

Vid föredragning av sammansatt stats- och andra lagutskotts memorial nr 6, angående ersättning åt sekreterare och vaktbetjäning hos sammansatta stats-

och andra lagutskottet för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 113 och 114 bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning av andra lagutskottets memorial nr 35, angående arvode åt den, som inom andra lagutskottet biträtt vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.05 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 7 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 31 nästlidne maj.

Anmälades och godkändes sammansatt stats- och andra lagutskotts förslag till riksdagens skrivelse, nr 303, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 113 med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar och nr 114 med förslag till förordning om erkända sjukkassor m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående förbud mot utförsel från riket av vissa äldre kultur-föremål;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; samt

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 325, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 326, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

nr 56, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden; och

nr 57, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1927—1928, m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o, 8:o, 9:o, 11:o och 14:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.07 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 8 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 1 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9 B, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 319, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1927—1928 för viss personal inom den civila statsförvaltningen i vad rör nionde huvudtiteln;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogsvårdens befrämjande;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogsvårdsstyrelsernas förbund;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillskott till dyrtidstillägg åt vissa lantmätare;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, lantbruksskolor och lantbruksskolor;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 215 angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland den 10 maj 1927 avslutad konvention rörande ordnandet av det samfälliga laxfisket i Torne och Muonio älvar m. m.;

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att utfärda vissa föreskrifter rörande fisket inom Torne älvs fiskeområde;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Ystad i vad rör nedskrivning av statens domäners fond;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förläggning av 1:a flygkåren till Västerås i vad rör dispositionen av kronoegendomen Hässlö nr 1, 2, 3 och 4 i Västmanlands län;

nr 332, i anledning av väckt motion angående statsinköp av bulvanhemman;

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skogsvårdsavgift;

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbetsvärets utgörande på landet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, gjorda framställning om anslag till tryckningskostnader.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 333, till Konungen angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1927—1928, m. m.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 56, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 57, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1927—1928, m. m.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Vid föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o), 8:o), 9:o), 11:o) och 14:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2 B, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 5 B, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 6 B, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 7 B, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 8 B, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till uppförande m. m. samt driften av hem för kroniskt sjuka;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till avtal mellan staten och Malmö stad rörande stadens övertagande av hela sin sinessjukvård;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av anslag till fattigvård och barnavård i allmänhet;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fattigvård och barnavård för lappar;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m.;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för kapitalökning å fonden för bibanor i vissa delar av riket;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastigheten nr 12 och 13 i kvarteret Blåmannen i Stockholm;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i grunderna för utlåningen från fonden för torvindustriens befrämjande;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överenskommelse angående kronans gruvegendom i Skelleftefältet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 297, i anledning av väckta motioner om anslag till fortsatt elektrifiering av Norrbottens kustland;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förläggning av 1:a flygkåren till Västerås m. m.;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om återbetalning av tillfälliga lånemedel;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken;

nr 311, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av förordningen om automobilskattemedel, dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om vissa anslag till vägar, dels ock i dessa ämnen väckta motioner;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överenskommelse med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks aktiebolag;

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för fortsatt uppehållande av en särskild polisbyrå för övervakande av här i riket vistande utlänningar;

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag dels till kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet, dels till kostnader för fastighets-taxering år 1928; samt

nr 318, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning och förslag rörande statsbidrag till bestridande av kostnaderna för den allmänna sjukvården i riket.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutade kl. 3.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
